

TÁNC

M Ū V É S Z E T

XVIII. évfolyam • 1993. 5—6. szám

Ára: 160,— Ft / US\$ 4 / DM 6 / ATS 40

MAGYAR KÜLKERESKEDELMI BANK RT.

Nemzetközi kereskedelemmel

kapcsolatos devizalevelezési

forgalom bonyolítása, fizetési

megbízások teljesítése

Bankári tanácsadás

Kereskedelmi üzletek fölépítése

Négy évtizedes kereskedelmi

banki tapasztalattal, széles körű

nemzetközi bankkapcsolati

hátterrel

A biztonságot és szakszerűséget

kínáljuk Önnek.

Devizabankári szolgáltatásaink • Természetes választás • Hozzájárulunk üzleti sikeréhez

Forduljon bizalommal munkatársainkhoz, akik készséggel állnak rendelkezésére.

1051 Budapest, Sas utca 15., Telefon: 269-0922, Fax: 112-4415

TARTALOM

XVIII. évfolyam 1993. 5—6. szám

CONTENTS — INHALT	2	HAZAI TÜKÖR (Folytatás a 31. oldalon)
A SZERKESZTŐ AJÁNLATA	3	Interfolktánc '93
HÍREK ITTHON	4	26 Czompó Andor: Még egyszer... a Vallomásokról
HÍREK KÜLFÖLDÖN	5	Vendégünk: a Kínai Állami Népi Opera
NEWS FROM HUNGARY	6	26 Szergej Obarzsov: A kínai színház (részletek)
NACHRICHTEN AUS UNGARN	7	27 Kovács Adél: Bemutatjuk Szun Pinget
INTERJÚ		RAJZOS TÁNC TÖRTÉNET
Jálics Kinga: Harangozó-díjas Demcsák Ottó	8	30 (Bottyán Mariann—Kaán Zsuzsa)
„A siker a művész ópiuma!”		31 Balog József: Táncvilágok — A Szegedi Balett „portréjához”
Kaán Zsuzsa: Az alakítás igazsága	10	34 Vásárhelyi László: XVI. Országos Néptáncfesztivál
Beszélgetés ifj. Nagy Zoltánnal, a legújabb Spartacussal		VILÁGTÜKÖR
Mátai Györgyi: „A balett-terembe csak felkészülten lehet belépni!”	12	Kaán Zsuzsa: Gyorsfénykép Európából — I. rész
Kaszás Ildikóval önmagáról és Seregi Lászlóról		• Spicc-cipő és tubarózsa
Mátyás István: „Ezek mind a mi népeink!”	14	• Donauballett
Találkozás Kricskovics Antallal		38 Zalán Magda: Made in USA — a primabalerino
K. Zs.: Kicsoda Ön, Vlagyimir Vasziljev?	16	Szilágyi Agnes Judit:
„Ne légy elégedett ma azzal, amit tegnap csináltál!”		A São Paulo-i magyar kolónia néptáncosai — I. rész
MAGYAROK A NAGYVILÁGBAN		Major Rita: Elmentek... a mozdulatművészet
Kaán Zsuzsa: Pásztor Vera	18	nagyasszonyai — Hanya Holm és Gret Palucca
„Ha koreografálok, élő anyággal dolgozom!”		TÁNCBOROSZKÓP
PREMIER		László Zsuzsa: Emlékezzünk az Öreg gavallérra!
Kisgergely József: All That Dance	20	43 harangozó gyula: Miért? (Levél Apámnak)
Új Fodor-balett a Magyar Állami Operaházban		44 25 éves a Spartacus (Mezey Béla képriportja)
Pór Anna: Egy régi téma legújabb színváltozása	21	Vadasi Tibor: Pünkösdi királyság
Herzog—Delibes: Coppélia — A Pécsi Balett bemutatója		TÁNC TUDOMÁNY
-major-: Fiala koreográfusok estje	22	47 Fügedi János: Tánclejegyző rendszerek — III. rész
-kaán-: Kétszer keltő mindig négy?		ÍRÓSAROK
Új egyfelvonásosok Győrött	23	50 Csáth Géza: A balerina apja
Truppel Mariann: Ketten a „Tánc-utcaból”	24	52 TÁNC ÉS TELEVÍZIÓ (Major Rita rovata)
Ladányi Andrea és Benny Bell a Petőfi Csarnokban		53 KERESZTREJTVE NY (Tarján Tamás rovata)
-aá-: A magány stációi	25	54 SUMMARY
A Zákány-csoport új estje		55 ZUSAMMENFASSUNG
		56 TERPSZIKHORÉ POSTÁJA

- Megjelenik évente hat összevont számban
- Az 5—6. szám az 1993. április 1—1993. május 31. közötti periódus tánccseményei közül válogat.
- A lapban közzétett írások nem feltétlenül tükrözik a kiadó és a szerkesztőség véleményét.

A címlapon:
Herczog—Delibes: Coppélia
Coppélius: Solymos Pál
Swanilda: Simpson Karen
Fotó: Simara

TÁNCMŰVÉSZET

A magyarországi táncágazatok közéleti, kritikai, elméleti és tánc történeti folyóirata.

Főszerkesztő: **Kaán Zsuzsa**
Művészeti tervező: **Einhorn Péter**
Grafikus: **Bottyán Mariann**
Angol szöveg: **Horváth Dóra**
Német szöveg: **Horváthné Bánky Dóra**

A szerkesztőség címe: 1035 Bp., Kerék u. 34.
A szerkesztőség telefonszáma: (36-1) 168-5470
Szerkesztőségi koordinátor: **Szalay Tamás**
Szerkesztőségi órák: kedd—péntek, 11—14 óráig.
Kiadja a **Táncművészet Alapítvány**
A kiadásért felel: **Kaán Zsuzsa**

Előfizethető a Táncművészet Alapítvány számlaszámán (MHB 327-10904). Évi hat szám ára: 1110,— Ft. Előfizethető átutalással a Táncművészet Alapítvány devizaszámlaszámán (MHB—2660807351; 1133 Budapest, Pozsonyi út 77—79. Hungary). Évi hat szám ára: USD 35/DM 50.

Terjeszti a Magyar Posta, az EXTRAHÍR és az R—Press Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR): 1900 Budapest XIII., Lehel u. 10/A. Közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR Postabank Rt. 219-9836 ill. 021-02799 pénzforgalmi jelzőszámra. Külföldön terjeszti a Kultúra Kereskedelmi Vállalat: H—1389 Bp. Pf. 149. Éves előfizetés a Kultúra számlaszámán: MHB 1133 Budapest, 202-10995 Ára: USD 35.

Szedés: **Diamant Kft.**; Színröntés: **Révai Repró Kft.**;
Nyomás: **PAUKER Nyomda Kft.**;
Felelős vezető: **Vertes Gábor**

A hátsó borítón:
Seregi—Hacsaturjan: Spartacus
A címszerző: ifj. Nagy Zoltán
Fotó: Kanyó Béla

THE EDITOR'S SUGGESTIONS
 NEWS FROM HUNGARY
 NEWS FROM ABROAD
 NEWS FROM HUNGARY (in English)
 NACHRICHTEN AUS UNGARN (in German)
 INTERVIEW
Kinga Jálícs: *Harangozó-Prized Ottó Demcsák*
"Success is the artist's Opium!"
Zsuzsa Kaán: *The truth of interpretation*
 Interview with *Zoltán Nagy, Jr.*, the youngest *Spartacus*
Györgyi Mátai: *"Being prepared is an entrance*
to the ballet hall."
Ildikó Kaszás about herself and *László Seregi*
István Mátyás: *"They are all our folks!"*
 Encounter with *Antal Kricskovic*
Zs. K.: *Who Are You, Vladimir Vasilyev?*
"Do not be satisfied today with you did
yesterday!"
 HUNGARIANS IN THE WORLD
Zsuzsa Kaán: *Vera Pásztor*
"When I make choreographies I work
with human material."
 PREMIERE
József Kisgergely: *All That Dance*
 New *Fodor* Choreography in the *Hungarian State Opera House*
Anna Pór: *New interpretation of an old theme*
Herczog—Delibes: Coppélia of Ballet Sopianae
 —major—: *Young choreographers' Evening*
 —kaán—: *Is twice two always four?*
 New one-act performances in Győr
Mariann Truppel: *Two from "Dance Street"*
Andrea Ladányi and *Benny Bell* performed in *Petőfi Hall*
 —aa—: *Stages of loneliness*
 The newest performance of *Zákány Dance Group*
 HOME MIRROR (Continuation on page 31)
Interflokdance '93
Andor Czompó: *Once more... about Confessions*
Our quest: The Chinese State Folk Ensemble
Sergej Obrastzov: *The Chinese Theatre* (extract)
Adél Kovács: *Let us introduce Sun Ping*
 DANCE HISTORY IN DRAWINGS
 (Mariann Bottyán — Zsuzsa Kaán)
József Balog: *Dance worlds*
 To the "Portrait" of *Szeged Ballet*
László Vásárhelyi: *The 16th Hungarian Folk Dance Festival*
 WORLD MIRROR
Zsuzsa Kaán: *Snapshot from Europe — part 1.*
 • Hungarian guest performance in *Winterthur* • *Donauballett*
Magda Zalán: *Made in USA — the primaballerino*
Ágnes Judit Szilágyi: *Folk dances of the Hungarian*
community in São Paulo — part 1.
Rita Major: *They left... Hanya Holm and Gret Palucca*
 DANCE HOROSCOPE
Zsuzsa László: *In remembrance of the Old Gallant*
gyula harangozó: *Why? (A letter to my Father)*
Spartacus is 25 years old (Photoreport by *Béla Mezey*)
Tibor Vadasi: *Passing Glory*
 DANCE RESEARCH
János Fügedi: *Dance notation systems — part 3.*
 WRITERS' CORNER
Géza Csáth: *The ballerina's father*
 DANCE AND TELEVISION (columnist: *Rita Major*)
 CROSSWORD PUZZLE (*Tamás Tarján*)
 SUMMARY
 ZUSAMMENFASSUNG
 TERPSICHORE' POST

•The views expressed by the Publisher and the Editor do not necessarily coincide with those of the Authors.

3 EMPFEHLUNG DER REDAKTEURIN
 4 NACHRICHTEN AUS UNGARN
 5 NACHRICHTEN VOM AUSLAND
 6 NEWS FROM HUNGARY (englisch)
 7 NACHRICHTEN AUS UNGARN (deutsch)
 INTERVIEW
 8 **Kinga Jálícs:** *Harangozó-Preisträger Ottó Demcsák*
"Der Erfolg ist das Künstlers Opium"
Zsuzsa Kaán: *Die Richtung der Darstellung*
 Interview mit *Zoltán Nagy jr.*, dem neuen *Spartacus*
Györgyi Mátai: *"In den Ballettsaal darf man nur vorbereitet*
eintreten!"
 12 Mit *Ildikó Kaszás* über sich selbst und über *László Seregi*
István Mátyás: *"Die sind alle unser Volk!"*
 14 Begegnung mit *Antal Kricskovic*
Zs. K.: *Wer sind sie, Wladimir Wassiljev?*
"Sei damit heute nicht mehr zufrieden, was du gestern
gemacht hast!"
 16 UNGARN IN DER WELT
Zsuzsa Kaán: *Vera Pásztor*
"Wenn ich eine Choreographie mache, arbeite ich
mit lebendigem Material!"
 18 PREMIERE
József Kisgergely: *All That Dance*
 Eine neues *Fodor*-Ballett in der *Ungarischen Staatsoper*
Anna Pór: *Der neue Farbenwechsel eines alten Themas*
Herczog—Delibes: Coppélia — Premiere des Balletts Sopianae
 21 —major—: *Tanzabend junger Choreographen*
 22 —kaán—: *Ist zweimal zwei immer vier?*
 23 Neue Einakter in Győr
Mariann Truppel: *Zwei aus der "Dance Street"*
Andrea Ladányi und *Benny Bell* in der *Petőfihalle*
 24 —aa—: *Die Stationen der Einsamkeit*
 Ein neuer Abend der *Zákány-Gruppe*
 25 HEIMATSPIEGEL (Fortsetzung auf Seite 31.)
Intervolkltanz '93
 26 **Andor Czompó:** *Noch einmal... über die Geständnisse*
Unser Gast: Die Chinesische Staatliche Volksoperensembles
 26 **Sergej Obrastzov:** *Das chinesische Theater* (Ausschnitt)
 27 **Adél Kovács:** *Wir stellen Sun Ping vor*
 TANZGESCHICHTE IN ZEICHNUNGEN
 30 (Mariann Bottyán—Zsuzsa Kaán)
József Balog: *Tanzwelten*
 31 Zum "Portrait" des *Szegeder Balletts*
 34 **László Vásárhelyi:** *XVI. Landestanzhaustreffen*
 WELTSPIEGEL
Zsuzsa Kaán: *Schnellfoto aus Europa — I. Teil*
 36 • Ungarische Gastspiel in *Winterthur* • *Donauballett*
 38 **Magda Zalán:** *Made in USA — der primaballerino*
Ágnes Judit Szilágyi: *Volkstänzer der ungarischen*
Kolonie in São Paulo — I. Teil
 40 **Rita Major:** *Sie sind weggegangen... H. Holm und G. Palucca*
 TANZHOROSKOP
 42 **Zsuzsa László:** *Erinnerungen wir an den Alten Cavallier*
gyula harangozó: *Warum? (Ein Brief an meinen Vater)*
 43 *Der 25jährige "Spartacus"* (Bildreportage von *Béla Mezey*)
 44 **Tibor Vadasi:** *Pfingstenkönigtum*
 46 TANZWISSENSCHAFT
 47 **János Fügedi:** *Tanznotationssysteme — III. Teil*
 SCHRIFTSTELLERWINKEL
 50 **Géza Csáth:** *Der Vater der Ballerina*
 52 TANZ UND FERNSEHEN (*Rita Majors* Rubrik)
 53 KREUZWORTRÄTSEL (*Tamás Tarján*)
 54 SUMMARY
 55 ZUSAMMENFASSUNG
 56 TERPSICHORES POST

• Die in der Zeitschrift veröffentlichten Artikel widerspiegeln nicht unbedingt die Ansichten des Verlags und der Redaktion.

Kedves Olvasó!

INTERJÚ rovatunkban a győri közönség kedvencét, a vonzó külsejű kitűnő szólistát: **Demcsák Ottót** a Harangozó-díj átvétele alkalmából **Jálics Kinga** szólistatja meg. • Az operaház egyik vezető táncosa, **ifjú Nagy Zoltán** legutóbbi sikere, a Spartacus címszerepe után **Kaán Zsuzsa** kutatja a fiatal szólista drámai alakításainak személyes motívumait. • Annyi azonban máris bizonyos, hogy a titok egyik kulcsa a betanítás alapossága, az asszisztens tehetsége. **Kaszás Ildikó**, aki ebben a minőségében immár 26. éve Seregi László „örömös társa”, **Mátai Györgyi** segítségével eleveníti fel e hosszú közös szakmai múlt emlékeit; kettejük műhelymunkájának fortélyait. • A művészi eredményeket azonban a politika is befolyásolja. A délszláv háború idején vajon miért is kellene töretlenül megőrizni a szerb, a horvát s a bunyevác folklór kincseit a Budapesten élő s tanuló néptáncos kisdíjak körében? Erről faggatja **Mátyás István** a probléma avatott ismerőjét, **Kricskovics Antalt**. • A világhírű moszkvai szólótáncos-koreográfus, **Vlagyimir Vasziljev** a Szovjetunió széthullásának a balettra gyakorolt hatásáról, a művészi hajtóerő s a „politikamentesség” viszonyáról nyilatkozik **Kaán Zsuzsának**, egy villáminterjúban.

A MAGYAROK A NAGYVILÁGBAN rovat hasábjain az 1956-tól külföldön élő — jelenleg Zürichben tanító — egykori operaházi balerina-csillag, **Pásztor Vera** tanúsítja: a történelem a táncos lelkében is fájó s tán soha nem gyógyuló sebeket okozhat. A ma is tündéri szépségű, zárkózott művészt szintén **Kaán Zsuzsa** szólistatja meg.

PREMIER rovatunkban az operaházi balettszezon utolsó bemutatójának dramaturgiai gyengéit **Kisgergely József** teszi szóvá. • **Pór Anna** a Coppélia-balett legfrissebb, pécsi változatának elemzésekor nemcsak a koreográfus **Herczog István** koncepcióját s a társulat teljesítményét dicséri, de felidéri a kései balettrómantika e klasszikusának különféle színpadai feldolgozásait is. • **Major Rita** hasznosnak ítéli a Stílus Alapítvány kezdeményezését. Ennek köszönhető, hogy az elsőműves, illetve a már javában alkotó fiatal koreográfusok rendszeres bemutatkozási lehetőséghez juthatnak, még hozzá különböző táncstílusokban. • Az évad utolsó győri bemutatóján szereplő kompozíciókat **Kaán Zsuzsa** értékeli; örömmel nyugtázza, hogy az együttes szólótáncosnője, **Bombicz Barbara** olyan kamaradarabot alkotott, amely **Robert North** világot járt modern balettjével (Entre dos Aguas) együtt minden bizonnyal maradandó értéket képvisel az új győri repertoárban. • A Petőfi Csarnokban megrendezett kortárs programok közül **Truppel Mariann** egy táncsemegének ígérkező esten járt, és nem csalatkozott; miként **Kaán Zsuzsa** sem, a **Zákány-csoport** új eredményei láttán.

A HAZAI TÜKÖR — szerkesztési okokból megszakítva az Ó- és Újtestamentum táncemlékeit felidéző RAJZOS TÁNC TÖRTÉNETtel (**Bottyán Mariann** és **Kaán Zsuzsa** segítségével) — elsőként az USA-ban élő etnográfusprofesszor, **Czompó Andor** írását közli. A szerző megállapítja, hogy az eredeti forrásból merített és színpadra vitt néptáncanyag közti zavartalan egyensúly a témái koncepciójának köszönhető. • Az első Interfolktánc-fesztiválon vendégszereplő kínai társulat kritikájánál talán még azoknak a kedves Olvasóknak is többlet nyújt a neves orosz bábművész-rendező, **Szergej Obrazcov** könyvrészlete, akik jelen voltak az előadláson. • **Kovács Adél** beszélgetése a szólista **Szun Pinggel** egy másik látószögéből: a művész aspektusából közelíti a többszázéves előadói tradícióhoz. • A Szegedi Balett — **Imre Zoltán** művészeti vezető távozásával — a '93/94-es évtől kezdődően új korszakba lép. **Balog József** ezúttal nemcsak az eddigi koreográfiai termést tekinti át, de — Imre társulatvezetői módszereinek köszönhetően — a továbblépés kezdeményeire is rámutat. • Míg a szegedi társulatot a város jelenlegi vezetőinek érdektelensége is sújtja, Szolnokon máig sikerült életben tartani a legjobb hazai néptáncgyűtesek két évenkénti találkozóját. A XVI. Szolnoki Néptáncfesztiválról **Vásárhelyi László** küldött tudósítást.

A VILÁGTÜKÖR először Európára tekint: **Kaán Zsuzsa** a Magyar Állami Operaház balettegyüttesének svájci vendégjátékaról, továbbá egy érdekes bécsi táncprojekt: a Donauballett beindításáról számol be Önöknek. • A Washingtonban élő magyar író, **Zalán Magda** tánc történeti vonatkozásokkal is színesítette a Kennedy Center *Dance America Series* című sorozatának két kitűnő produkciójáról küldött élménybeszámolóját. • **Szilágyi Ágnes Judit** segítségével — Észak-Amerika után — Dél-Amerikába is eljutunk: megtudhatjuk, hogyan él és dolgozik — már negyedszázada — a braziliai **Pántlika Táncgyűttes**. • Végül **Major Rita** emlékezik a mozdulatművészet közműltban elhunyt, iskolateremtő mestereire: **Hanya Holmra** és **Gret Paluccára**.

A TÁNCBOROSZKÓP is emlékezéssel indul. A magyar nemzeti balett megteremtője: Harangozó Gyula születésének 85. évfordulója alkalmából — **László Zsuzsa** mikrofonja előtt — a feleség és munkatárs: **Hamala Irén** eleveníti fel a zseniális karaktertáncos-koreográfus mellett töltött küzdelmes éveket; a Mester fia, a kitűnő klasszikus táncos lett, s ma Bécsben élő **Harangozó Gyula** személyes hangú levélben „üzen” édesapjának. • Retrospektív képriporttal köszöntjük a Spartacus című **Seregi-balett** 25 éves évfordulóját; **Vadasi Tibor** pedig a májusi ünnepkör kapcsán a *pünkösdi királyságról* ad értékes információkat. Ez az ókori eredetű népszokás, amely az alacsony néprétegek (rabszolgák, szolgák, parasztok) kiválasztottjának rövid ideig tartó uralmát jelentette, a leírások szerint hazánkban is többszázéves. Napjainkra a férfias-katonás jelleg elnöiesedett; a szokás inkább a serdülő lányok között, gyermekjátékként él tovább.

A TÁNC TUDOMÁNY rovatban a XX. századi tánclejegyző rendszerek két legjelentősebbike: a *Lábán-* és a *Benesh-féle táncjelírás* ismertetésével befejeződik **Fügedi János** tanulmánya.

Az ÍRÓSAROK a XX. századi magyar polgári irodalom egyik kiemelkedő alakja, **Csáth Géza** egy habkönnyű novelláját közli.

A TÁNC ÉS TELEVÍZIÓ — **Major Rita** válogatásában — értékes külföldi táncfilmekre és sorozatokra hívja fel a figyelmet. Érdemes lesz — legalább e filmek ismétlésekor — bekapcsolni a videót; persze annak, aki ezt eddig elmulasztotta! Miként érdemes lesz **Tarján Tamással** együttgondolkodva megfejteni a KERESZTREJTÉVÉNYT is. Akiknek sikerül, azok a magyar mozdulatművészet egyik jeles személyiségének: **Madzsar Alice**nek egy szép mondásával lesznek gazdagabbak.

Királyi vendég

Göncz Árpád köztársasági elnök meghívására május 4—7. között magyarországi látogatásra érkezett II. Erzsébet angol királynő és férje, Fülöp herceg. Gazdag programjában — többek között — megtekintette a Nemzeti Múzeumot, a Nemzeti Galériát, a Széchenyi Könyvtárat és a Kiskun-sági Nemzeti Parkot. Tiszteletére május 5-én díszelőadást rendeztek a Magyar Állami Operaházban, ahol — a királynő külön kérésére — **Csajkovszkij: Csipkerózsika** című balettjét adták elő.

Fotó: Mezey Béla

Képükön: A királyi vendég és a balett koreográfusa: **Róna Viktor** (aki Dame Margot Fonteyn partnereként a londoni Royal Ballet együttesével is komoly sikereket aratott) régi ismerősként üdvözlí egymást. Társaságukban (balról jobbra): Útő Endre, a Magyar Állami Operaház igazgatója, Göncz Árpád köztársasági elnök és Fülöp herceg, Edinburgh hercege.

Vizsgaelőadások

A Magyar Táncművészeti Főiskola június 19-én tartja a IX. évfolyamos növendékek szakmai zárókoncertjét a Magyar Állami Operaházban. **Sebestény Katalin** balettmester a főiskolai művészeti tanács egyetértésével rendkívül igényes programot állított össze. Saját betanításában Vajnonen-Csajkovszkij: A diótörő című mesebalettjének nagy divertissementjé kezd a műsort, majd — a második rész koncertblokkja után — szintén a mesternő betanításában, Seregi-Dohnányi: Változatok egy gyermekdalra című kamarabalettjét mutatják be a vizsgázók.

***

A Pécsi Művészeti Szakközépiskola táncművészeti szakán az idén kivételesen nagy létszámú évfolyam végez. A 10 lány és 9 fiú — **Uhrík Dóra** és **Bálint Éva** mesterek növendéke — a szakmai tanulmányok négy éve alatt magas szinten elsajátított táncágazatok és -stílusok mindegyikét bemutatja az autentikus (pl.: kalotaszegi) néptánc-tól a tematikus néptáncfeldolgozásig (pl. Antigoné-részlet); a klasszikus balett-pas de deux-tól a modern improvizációig, vagy a musicalig (pl.: Oliver). A koncertszámokat Hajzer Gábor, Körmeny László, Tóth Sándor, Vidákoyics Antal koreográfusok, illetve a végzős Pintér Ágota és Fejes Ádám készítették. A záróelőadást május 30-án tartják a Pécsi Nemzeti Színházban.

***

Győrött is vizsgáznak a balettnövendékek. A Győri Balett Kísérleti Tánc- és Vizuális Művészeti Szakközépiskolájának végzősei — **Tárnoki Tamás** igazgatásával — június 24-én mutatkoznak be a Győri Nemzeti Színházban.

Legjobbjaik feltehetően már közreműködői lesznek a Győri Balett jövő évadra tervezett két bemutatójának. Október 30-án három egyfelvónásos kerül színre: **Robert North** ismét betanítja egyik művét a társulatnak. Ezúttal a **Stravinsky**-zenére komponált **Miniaturók** címűt. Az est másik vendége a Németországban működő **Barbay Ferenc** lesz, aki **Tűzmadár** című (Stravinsky-Tomita) felújítása mellett — **Zászlók katarzisa** címmel — új darabot is készít, **Dmitrij Sosztakovics** zenéjére.

1994 áprilisában egy magyar ősbemutatóra kerül sor. A **Bábel** című egész estés táncdrámát, amely a balettzeneszerzőként debütáló **Tolcsvay László** ötletéből született, **Bombicz Barbara** koreográfiájával, **Gombár Judit** díszlet- és jelmezterveivel mutatják be.

Euritmia

Hang a térben címmel a Witten-Annenből érkező **Euritmia-iskola** növendékei mutatkoznak be június 22-én Gödöllőn, június 23-án Budapesten, a Merlin Színházban. A német mozdulatművészet honi művelői a Bachtól Bartókig ívelő gazdag zenei repertoárra építve dolgozzák fel a német irodalom jelentős személyiségeinek műveit. Vendégszereplésüket az előadásokat megelőző foglalkozásokkal teszik tartalmasabbá.

Táncvilágajnokság

A tervek szerint november 26-án és 27-én Dunaujváros ad otthont az első Magyarországon rendezendő táncvilágajnokságnak.

A világ amatőr társas- és versenytáncosai az öt leglátványosabb kategóriában (show, show formáció, disco, electric boogie, swing) versengenek majd a Duna-ferr Sportcsarnokban. A rendezvény színvonalát garantálja, hogy öt kontinens élmezőnye — köztük hazánk valamennyi világranglistás táncosa — résztvesz a versenyen. A világbajnokság fővédnöke: Göncz Árpád köztársasági elnök; műsorvezetője: Antal Imre. A döntőről készülő TV-felvételt a későbbiekben a „Sportvarázs” című műsor sugározza.

Néptáncnkonferencia

A **Martin György Néptáncszövetség** az amatőr néptáncmozgalom továbbélésének elősegítése érdekében az 1993/94-es évadtól kezdődően évente megrendezi a Néptáncosok Országos Tanácskozását. Az első összejövetel előreláthatóan november végén máris fórumot kíván teremteni az ország valamennyi néptáncosának és az érdeklődőknek az együttesek gazdasági, szervezési, működtetési stb. problémáinak megvitatására. A személyes kapcsolatteremtést és a legjobb hagyományok átörökítését a szövetség elnöksége ezúttal olyan személyiségek meghívásával és megszólztatásával szeretné biztosítani, mint **Györgyfalvy Katalin** és **Tímár Sándor**.

Balettkoncert

Az EuroDance Alapítvány kezdeményezésére, számos hazai intézmény támogatásával, az UNESCO tánctanácsának égisze alatt 1994 január 6—12. között megrendezik az I. Nemzetközi Balettkoncertet a világhírű balettművész: **Rudolf Nurejev** emlékére, halálának első évfordulója alkalmából. A verseny nemzetközi zsűrije rangos alkotó- és előadóművészekből, valamint külföldi tánckritikusokból áll; a zsűrielnök tisztét a milánói Scala primabalerinája, **Carla Fracci** tölti majd be. A verseny fővédnöke Ókirályi Fensége Margit hercegnő; díszelnöke Göncz Árpád köztársasági elnök; örökös háziasszonya Rosa Nureyeva, a világsztár nővére.

A TÁNC VILÁGNAPJA

1993

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Hajlamos az ember elfeledni azt, hogy a tánc velünk él, mint a nappalok és éjszakák, mint a levegő, amit belélegzünk, vagy mint a táplálék, amit az életünk fenntartására nap mint nap magunkhoz veszünk.

Arra is hajlamosak vagyunk, hogy a táncot csupán társas szórakozásnak, kellemes időtöltésnek tekintsük. Pedig a tánc ennél sokkal több: az emberi kultúra fontos része. Ősidők kezdete óta az ember segítőtje akkor is, ha vallási szerepe volt, akkor is, ha az ember mágikus erejében bízva akart a természet erői fölé kerekedni, akkor is, ha csupán egy-egy kisebb közösségnek adott összefogó erőt.

A civilizált világ racionális embere ma kétféle módon él a táncsal. Egyrészt szórakozik vele, szavak nélkül „beszél” a másik emberrel vagy a nem táncoló szemlélővel, másrészt színházi műfajként műveli, a tánc segítségével a legbensőségesebb emberi érzelmeket, gondolatokat közvetítve a nézőközönség felé.

A tánc nyelve rendkívül gazdag népek és korok szerint, s a színpadi értelmezése és színpadi irányzatai szerint is nagy gazdagsággal bír. A tánc léte fontos éltető erő a sok gondtal-bajjal küszködő világunkban, erőt ad a jövőért vívandó kemény harcainkban.

A Tánc Világnapján gondolnunk kell a tánc „papjaira” és „papnőire”: a táncosokra, akik teljes szellemi és fizikai képességüket latba vetve kicsiny gyermekkoruktól kezdve, nap mint nap szolgálják a hivatásukat, sokszor nagyon szerény elismerés mellett.

Nagyon reméljük, hogy a tánc ünnepe is hozzájárul a tánc értékeinek teljes felismeréséhez, azok méltó megbecsüléséhez.

Hiszem azt, hogy a jövő évezred küszöbén átlépő emberi civilizáció nem mond le olyan fontos segítőjéről és támogatójáról, mint a tánc kultúra.

Bennem e hit megléte teszi meghitt ünneppé a Tánc Világnapját.

Budapest, 1993. április 29.

Tímár Sándor
a Magyar Állami Népi Együttes
művészeti vezetője

Vendégszereplések

A Magyar Állami Népi Együttes 1993-as külföldi turné-programja a **június 2—11.** közötti Kárpátalja-Erdély turnéval kezdődik, ahol az együttes a Kárpátaljai Magyarok Kulturális Szövetsége, valamint a kolozsvári Kallós Alapítvány meghívására Ungváron, Beregszászon, Nagyszőlősen, Técsön, Szatmárnémetiben, Kolozsvárott, Széken, Tordaszentlászlón és Nagyváradon vendégszerepel.

Ezt követi a **július végén, augusztus elején** szervezett turné Benevento tartományban, Nápolyban és környékén.

A tavalyi év őszén kiírt és megpályázott pályázat eredményeként az Együttes részt vehet a Taejon '93 világkiállításán, Dél-Koreában. Összesen 20 ország nyert lehetőséget a taejoni fesztiválon való részvételhez. A kért program témája egy hagyományos lakodalom bemutatása. Az együttes erre az alkalomra **Tímár Sándor** új koreográfiáját: a **Sárközi lakodalmast** adja elő **október 18** és **november 2** között, majd résztvesz a koreai Magyar Napon, ahol az EXPO-zászló hivatalos átnyújtására is sor kerül.

Az idei év feladatai közé tartozik az újabb amerikai és kanadai turné előkészítése: az együttes immár negyedik alkalommal fogadja el a Columbia Artist megtisztelő meghívását. A turné várhatóan **1994 január 9-től március 28-ig** tart.

Vic sur Cére, a kedves francia hegyvidéki üdülőváros **augusztusban** már a **VIII. Nemzetközi Folklor Fesztiválnak** ad otthont. Az idén a székesfehérvári **Icarus Táncegyüttes**, a Gárdonyi Géza Művelődési Ház néptáncsoportja is meghívást kapott. A 16—30 éves táncosokat a Kárméntő Együttes kíséri. Remélhetően az együttes műsora, a szép népviseletek s a magyar és erdélyi muzsika a többi európai és dél-amerikai csoport között is sikert arat. (Tudósítónk beszámolóját lapunk 1993/9—10. számában olvashatják.)

Táncműhely Berlin 1993 néven — július 26. és augusztus 22. között — workshopokkal egybekötött találkozót rendeznek táncosok és koreográfusok számára. A kortárs tánc olyan ágazattal foglalkoznak majd, mint a pantomim, a videótánc, a Bauhaus-színház és a bábjáték. Az előadók és résztvevők nemzetközi gárdájába a magyar **TranzDanz** is meghívást kapott, **Kovács Gerzson Péter** művészeti vezetésével.

Maurice Béjart a **Faust-variációk** című, egyik legújabb koreográfiáját bemutatja a **június 26-tól augusztus 29-ig** tartó **Weimari Fesztiválon**, amelynek vezérmotívuma éppen a Faust-téma. Béjart művét négy alkalommal adják elő a Lausanne-i Rudra-Béjart Iskola tagjai, akik a Goethe szülővárosában rendezett fesztivál folyamán — hivatásos táncosok számára — kurzusokat is tartanak.

„Nomen est Omen”

Rudi van Dantzig újra elfoglalja helyét a holland Nemzeti Balett társulatánál. Az **1993/94-es** szezonban ő látja el a **HET Nationale Ballet** vezető koreográfusi teendőit. Van Dantzig, akinek az „Emlékmű egy halott ifjúért” című táncdrámája a Magyar Állami Operaház balett-együttesének is repertoárdarabja volt (az 1976-os Holland estet követően), 1991-ig Hollandia eme első számú balettgyűjtésénél a művészeti vezető tisztét töltötte be.

A **Frankfurti Balett** jelenlegi igazgató koreográfusa, az amerikai **William Forsythe 1999-ig** meghosszabbította szerződését. A színház intendánsa, Martin Steinhoff ugyanígy döntött, tehát továbbra is folytatódhat az eddigi közös, intenzív művészi együttműködés. (A világszerte ismert, kitűnő Frankfurti Balettről és vezetőjéről idei 1—2. összevont számunkban közöltünk értékelést.)

A nemzetközi táncéletben jól ismert, nagymúltú s ma is dinamikus világlap, az amerikai **Dance Magazin** zsűrije 1954 óta minden évben odaítéli a folyóirat díját egy-egy olyan személyiségnek, aki a tánc valamely ágazatában fontos szerepet játszik. A **Nemzetközi Dance Magazin Díj** birtokosa 1993-ban négy táncos lett, különböző táncágazatokban. **Bill T. Jones** a zsűri szerint koreográfiai újításaiért (*Isd. még cikkünket a 38. oldalon*), **Beatriz Rodriguez**, a Joffrey Ballet tagja, személyiségének művészi kifejezőerejéért, **Pierre Dulaine** és **Yvonne Marceau** pedig a báli táncok továbbfejlesztéséért nyerhette el az idei díjat.

Premier

A **Bécsi Operabalett** első bemutatója a jövő szezonban a stuttgarti balerina-balettigazgató: **Marcia Haydée** koreográfiája lesz **Enas** címmel. Ezt követi — még ez év **november 14-én** — **MacMillan-Massenet: Manon** című három felvonásos balettdrámája, amelyet a magyar közönség is ismer mind a londoni Royal Ballet 1985-ös budapesti vendégjátékából, mind a Magyar Televízió későbbi adásából.

Drezdában **1994 januárjára** tervezik az új balettszezon első nagyszabású eseményét. **Stephan Thoss** koreográfiával **Prokofjev: Rómeó és Júlia** című balettjét vizszipadra.

December 25-én, „karácsonyi ajándékként” készíti el új produkcióját, **Prokofjev: Hamupipőke** című nagybalettjét a Bonni Balett igazga-

tója, **Valery Panov**. Ugyancsak Panov dolgozza át balettszínpadra **Csehov: Három nővér** című színművét **1994 júniusára**.

E.T. A Hoffmann kisregényeinek balettváltozatait változatlan érdeklődéssel újítják fel egyéni módon a balettszínpadon. A tízéves évfordulóját ünneplő francia **Ballet du Nord** — szándéka szerint — hűen követi az író „A diótörő és az egérkirály” című regényének fonálát, a **Diótörő** új táncverziójának elkészítésekor. Ugyancsak **májusban** mutatja be a **Lyoni Operabalett** Hoffmann másik megünneplendő „szüzséjéből”: A homokember című kisregényből adaptált **Coppélia**-változatot — az új lyoni operaház megnyitása alkalmából.

Konferenciák

Nemzetközi Tánc- és Filmfesztivál kezdődik Kölnben **június 28-án**. A **Montagen** című ötnapos rendezvényhez rendkívül széles tematikájú szimpózium is kapcsolódik a rendszeres film- és videóvetítések elmélyítése, továbbgondolása végett. A résztvevők megismerkedhetnek a Merce Cunninghammal gyakran együttműködő New York-i videóigazgató, **Charles Atlas** filmjeivel és videótánc-filmjeivel, a történész-író **Geneviève Vilcent** gondolataival (A test és a pillantás címen), az amerikai táncfilm egyik úttörő személyisége, **Maja Deren** munkásságával, az afrikai rítusok és a kamera kapcsolatával **Jean Rouch** filmjeinek segítségével, vagy épp a férfitest vizualizációjának problémáival a hollywoodi táncsztereotípiák tükrében (Marlon Brando, Carl Gable, Montgomery Clift és mások zsánerfilmjeiben). A fesztivál záróprogramjában a filmtánc perspektíváiról, az európai táncavantgárd szerepéről és a német kommunikációs csatornák lehetőségeiről is elhangzanak demonstrációval egybekötött előadások.

Két tánclejegyzés témájú konferenciát rendeznek **júliusban** és **augusztusban** az Amerikai Egyesült Államokban. A New York-i Teachers College-ban a **Tánclejegyzés, mint oktatási segédanyag** témakörben érdekelt megismerkedhetnek a táncoktatásban használt tánclejegyző rendszerekkel: a Hartford Balettskola tánclejegyzés oktató programjával gyermekek számára; előadásokat hallhatnak a ritmusképesség és a tánclejegyzés kapcsolatáról, valamint a notáció alkalmazásáról a kompozíció-készítés és a tánc történet tanításában.

Ploughkeepsie-ben a Vassar College ad otthont az idei **Lábán-kinetográfiai konferenciának**. A biennális találkozó 1959 óta tizennyolcadszor nyújt alkalmat a Lábán Rudolfról elnevezett, és mára világviszonylatban a legszélesebb körben használt tánclejegyzés kutatóinak és vezető képviselőinek, hogy a rendszer fejlesztését érintő javaslataikat megvitassák. A konferenciákon Magyarországról **Fügedi János**, a Zenetudományi Intézet munkatársa vesz részt.

Royal Guest

Queen **Elizabeth II.** and her Husband Prince Philip visited Hungary to the invitation of **Árpád Göncz**, President of the Republic **between 4 and 7 May**. In their rich programme — among others — they paid a visit to the National Gallery, to the Széchenyi Library and to Kiskunság National Park. A Gala was held in the Opera House to the honour of Her Majesty, especially to her request, **Tchaikovsky's "Sleeping Beauty"**.

On the photo the Royal Guest and **Viktor Róna**, the choreographer (who, as a partner of Dame Margot Fonteyn had great success at the London Royal Ballet) greet each other as old acquaintances. In their company (from the left to the right) Endre Útő, director of the Hungarian National Opera House, **Árpád Göncz**, President of the Republic and Prince Philip, Prince of Edinburgh.

Exam performance

The final exam, the exam performance of the **Hungarian Dance Academy** will be held in the Opera House on 19 June. Katalin Sebestény, ballet master in agreement with the Artistic Council of the Academy made a demanding programme. She coached the first act, the diversification of the children's ballet, Vajnonen-Tchaikovsky's "The Nutcracker", then — after the individual solos — also coached by Katalin Sebestény, Seregi—Dohnányi's chamber ballet, "Variations of a Children Song" was performed.

***

There are exceptionally many students to graduate at the **Dance Faculty of the Pécs Secondary School of Arts** this year. 10 girls and 9 boys, students of **Dóra Uhrík** and **Éva Bálint**, ballet masters during their four-year studies of dance mastered several branches and styles of dance and performed each of them at their exam performance from the authentic (e. g. Kalotaszeg) folkdance to the epic folk dance (e. g. extract from Antigone), or from classical pas de deux to modern improvisation or musical (e. g. Oliver). The concert performances were prepared by Gábor Hajzer, László Körmendi, Sándor Tóth and Antal Vidákovics choreographers, and Ágota Pintér and Ádám Fejes, graduates, the exam performance is in the National Theatre of Pécs on 30 May.

***

Students of dance sat for exams in Győr as well. Graduates of the **Experimental Secondary School of Dance and Visual Arts of the Győr Ballet**, under the direction of **Tamás Tárnoki** debuted in the National Theatre of Győr on **24 July**. The bests will be part of the dance group's next two premieres the coming season. Three one-act pieces will be staged on **30 October**: **Robert North** coaches another one of his pieces to the ensemble again. This time the one, titled "**Miniatures**" on **Stravinsky's** music. The other guest of the evening will be **Ferenc Barbay** working in Germany who besides the renewal of **Stravinsky-Tomita's "Firebird"** choreographs a new piece titled "**Catharsis of Flags**" on **Dmitrij Shostakovitch's** music.

In **April of 1994** a Hungarian word premiere will take place. The one-evening ballet drama titled "**Babel**" is based on **László Tolcsvay's** idea debuting as ballet composer with **Barbara Bombicz's** choreography and **Judit Gombár's** scenery and costumes.

Eurhythmia

Students of the School of Eurythmia from Witten-Annen will perform in Dödöllő on **22 June** and in Budapest in Merlin Theatre on **23 June**, their performance titled "**Sound in Space**". The national followers of German Eurythmics build their choreographies on a wide repertoire of music, the most significant pieces of German literature ranging from Bach to Bartók. Their guest performance is made richer by classes preceding their performances.

World Championship of Dance

Dunaújváros is planned to host the **first World Championship of Dance** ever held in Hungary **between 26 and 27 November**. The World's amateur ballroom and show dancers will compete in the five most spectacular categories (show, show formation, disco, electric boogie and swing) in Dunaferri Sports Hall. The high standard of the event is guaranteed by the leading dancers from the five continents and the Hungarian world ranking amateur dancers who will all take part in the contest. Main patron of the world championship is **Árpád Göncz**, President of the Republic, announcer is Imre Antal. The final of the competition will be broadcasted later on the Hungarian Television, in "Sport Magic".

Folk Dance Conference

György Martin Folk Dance Association will organize annual Folk Dance Conferences from the season of 1993/94 in order to encourage amateur folk dance movement. The first meeting, likely in late November, already strives to establish a forum to every folk dancer and those interested to discuss the problems of financing, managing and maintaining the folk dance ensembles. This time the leadership of the Association invited significant personalities like **Katalin Györgyfalvy** and **Sándor Tímár** in order to encourage personal contacts and support the inheritance of the best traditions.

Ballet Contest

In memory of **Rudolf Nureyev**, on the first anniversary of his death the **first International Ballet Contest** will take place on the initiative of EuroDance Foundation supported by numerous Hungarian institutes, under the auspices of UNESCO between **6 and 12 of January 1994**. There are noted choreographers, dancers and foreign dance-critics in the jury of the competition, **Carla Fracci**, primaballerina of Milan Scala will be the president of the Jury.

WORLD DAY OF DANCE

Ladies and Gentlemen!

We are likely to forget that dance lives with us as days and nights, like air that we breathe in or like food that we take to sustain ourselves.

We are also likely to consider dance only to be social entertainment, a pleasant way of spending time. However, dance is much more than that: an important part of the human culture. From the beginnings, help of men, even when it had a religious role, when men trusted its magical power to overcome the forces of nature and even when it gave cohesive force to smaller communities.

The rational citizen of the civilized world encounters two aspects of dance. First, he is entertained with it, "talks" without words with another person or the observer; secondly uses it as a theatrical genre and expresses the deepest human emotions and thoughts to the viewer audience.

The language of dance is very rich among people and ages also in theatrical interpretation and styles. The existence of dance is an important enlivening force in our problematic world giving power to fight in hard battles for the future.

On the World Day of Dance we have to think of the "priests" of dance: the dancers, who challenge all their intellectual and physical every day, often with little appreciation.

I believe, that the human civilization facing the next millennium will not give one of their important helping and supporting force, the dance culture.

The existence of this belief makes the World Day of Dance an intimate celebration for me.

Budapest, 29 April 1993

Sándor Tímár

The artistic leader of Hungarian State Folkensemble

Photo: **Béla Kanyó**

TANZWELTTAG

Meine Damen und Herren!

Man ist geneigt zu vergessen, daß der Tanz mit uns lebt, wie die Tage und Nächte, wie die Luft die wir einatmen oder wie die Nahrung, die wir Tag für Tag zu uns nehmen.

Wir sind auch geneigt den Tanz nur als gesellige Unterhaltung, als einem angenehmen Zeitvertreib zu betrachten. Aber der Tanz ist viel mehr: ein wichtiger Teil der menschlichen Kultur. Eine Hilfe des Menschen seit den Urzeiten, soll er eine religiöse Rolle haben, sollte der Mensch auf seine magische Kraft vertraut die Naturkräfte bezwingen wollen, aber auch dann, wenn er nur einer kleineren Gemeinschaft eine zusammenhaltende Kraft reichete.

Der rationelle Mensch der zivilisierten Welt braucht den Tanz heute auf zweifache Weise. Einerseits als Unterhaltung, wo er ohne Worte mit dem anderen Menschen, oder mit den nicht tanzenden Betrachtern „spricht“, andererseits als Theatergattung, die durch die Hilfe des Tanzes den Zuschauern die innigsten menschlichen Gefühle und Gedanken übermittelt.

Die Sprache des Tanzes ist bei den verschiedenen Völkern und nach Geschichtsperioden sehr reich, und seine Bühnenauffassung und Bühnengattungen sind auch sehr abwechslungsreich.

Am Tanzwelttag müssen wir an die „Priester“ und „Priesterinnen“ des Tanzes denken, die mit allen ihren geistigen und physischen Kräften seit ihrer jüngsten Kindheit Tag für Tag ihwem Beruf dienen, oft nur mit sehr bescheidener Anerkennung.

Ich glaube daran, daß die Zivilisation, die an der Schwelle des nächsten Jahrtausendes steht, auf eine so wichtige Unterstützung wie die der Tanzkultur nicht verzichten wird.

Ich habe in mir festen diesen Glauben, und das macht für mich den Tanzwelttag einem vertrauten Festtag.

Budapest, den 29. April 1993.

Sándor Timár
der künstlerische Leiter des Ungarischen
Staatlichen Volkensembles

Königliche Gast

Die englische Königin **Elisabeth II.** und ihr Mann Prinz Philipp haben auf Einladung des Präsident der Republic **Árpád Göncz** vom **4. bis 5. Mai** Ungarn besucht. In ihren reichen Programm besichtigte sie unter anderen das Nationalmuseum, und den Kiskunság Nationalpark. Zu ihren Ehren fand am 5. Mai eine Galavorstellung in der Ungarischen Staatsoper statt, wo auf den ausdrücklichen Wunsch der Königin **Tschai-kowskys Dornröschen** angeführt wurde. Auf unserem Foto begrüßen sich der königliche Gast und der Choreograph des Balletts **Viktor Róna** als alte Bekannte. Viktor Róna hatte früher große Erfolge beim Londoner Royal Ballet als Dame Margot Fonteyns Partner. In ihrer Gesellschaft (von rechts nach links): **Endre Útő**, Director des Staatsoper, **Árpád Göncz** Präsident der Republik und **Philipp**, Prinz von Edinburgh.

Abschlußvorstellung

Die Abschlußvorstellung der IX. Klasse der **Ungarischen Tanzakademie** findet am **19. Juni** in der Ungarischen Staatsoper statt. Die Ballettmeisterin **Katalin Sebestény** hat mit den Einverständnis des künstlerischen Rates der Hochschule ein sehr hochwertiges Programm zusammengestellt. Sie beginnt das Programm mit dem großen Divertimento aus Tschai-kowskys Nußknacker in ihrer eigenen Einstudierung. Nach den Konzertnummern des zweiten Teils — Einstudierung wieder von Katalin Sebestény — führen die Absolventen das Seregi—Dohnányi Kammerballett: „Variationen auf ein Kinderlied“ vor.

***

Die **Kunstmittelschule von Pécs** hat dieses Jahr ausnahmsweise zahlreiche Absolventen im **Fach Ballett**: Die 10 Mädchen und 9 Jungen — die Eleven von **Dóra Uhrík** und **Éva Bálint** — haben in den 4 Jahren der Studien verschiedene Tanzgattungen und Stile auf hohem Niveau gelernt und sie führten aller vor: vom authentischen Volkstanz (z. B. Tänze von Kalotaszeg) bis zu den thematischen Volkstanzbearbeitungen (z. B. ein Antigone Auszug), vom klassischen Pas de Deux bis zur modernen Improvisation oder bis zum Musical (z. B. Oliver). Die Abschlußvorstellung findet am **30. Mai** im Pécs Nationaltheater statt. Die Choreographen der Konzertnummer sind **Gábor Hajzer**, **László Körmendi**, **Sándor Tóth**, **Antal Vidákovics**, weiterhin die Absolventen **Ágota Pintér** und **Ádám Fejes**.

***

Auch in Győr haben die Ballettstudenten ihre Abschlußprüfung. Die Absolventen der **Experimentalen Fachschule für Tanz und Visuellen Künste** des **Győrer Balletts** — Direktor **Tamás Tárnoki** — stellen sich, am **24. Juni** im Győrer Nationaltheater vor.

Die besten Eleven wirken wahrscheinlich schon in den zwei geplanten Premieren der nächsten Saison mit. Am **30. Oktober** werden wieder drei Einakter vorgeführt: **Robert North** studiert wieder eines seiner Werke, die **Miniatüren** der Compagnie ein. Der andere Gast des Abends ist der in Deutschland wirkende **Fe-**

renc Barbay. Er stellt neben der Wiederaufnahme **Stravinsky-Tomitas: Feuervogel** — ein Pas de deux für zwei Männer — auch ein neues Stück unter dem Titel **Katharsis der Fahnen** zur Musik von **Dimitri Sostakowitsch** auf die Bühne.

Im **April 1994** kommt es zu einer ungarischen Uraufführung. Der abendfüllende Tanzdrama „Babel“: ist aus **László Tolcsvays** Idee geboren, der jetzt als Ballettkomponist debütiert. Die Choreographie stammt von **Barbara Bombicz**, Bühnenbild von Kostüme von **Judit Gombár**.

Euritmia

Die Elven der aus Witten-Annem gekommene **Euritmia-Schule** stehen sich mit ihrer Produktion: **Stimme im Raum** am **22. Juni** in Gödöllő, am **23. Juni** im Budapester Merlin Theater vor. Die deutschen Bewegungskünstler bearbeiten die Werke der bedeutendsten Persönlichkeiten der deutschen Literatur zu einem mannigfaltigen Musikrepertoire, die von Bach bis Bartók reicht.

Tanzweltmeisterschaft

Das **erstmal** wird in Ungarn die **Tanzweltmeisterschaft** veranstaltet. Nach den Plänen findet die Veranstaltung am **26. und 27. November** in Dunaújváros statt. Die Amateurtänzer der Gesellschaftstänze und Wettbewerbstänze werden sich in den fünf sehenswürdigsten Kategorien in der Dunafer Sporthalle bewerben (Show, Show formation, Disco, Electric Boggie, Swing). Das Niveau der Veranstaltung ist dadurch garantiert, daß die Spitzenreiter von fünf Kontinenten, unter ihnen auch alle unsere **einheimischen Tänzer von der Welttrangliste**, daran teilnehmen.

Volkstanzkonferenz

Um die amateur Volkstanzbewegung zu fördern veranstaltet der **György Martin Volkstanzverband** ab 1993/94 jedes Jahr die Landeskongress der Volkstänzer. Das erste Treffen, voraussichtlich Ende November, möchte gleich ein Forum schaffen für alle Volkstänzer und Interessenten, um über die finanziellen, organisatorischen und Managementprobleme der Gruppen zu diskutieren. Das Präsidium des Verbandes möchte diesmal die Übergabe der besten Traditionen und die persönliche Kontaktaufnahme auch durch die Einladung solcher Persönlichkeiten fördern wie **Katalin Györgyfalvy** und **Sándor Timár**.

Ballettwettbewerb

Auf Initiative der Stiftung EuroDance, mit der Unterstützung von zahlreichen einheimischen Instituten, und unter dem Protektorat des Tanzrates der UNESCO wird vom **6.—12. Januar 1994** als Hommage an den weltberühmten Ballettkünstler **Rudolf Nurejew** der **1. Internationale Ballettwettbewerb** in Budapest veranstaltet. Die internationale Jury besteht aus Schöpfer und Vortragskünstlern, weiterhin aus Tanzkritikerin. Die Primaballerina der Milanoer Scala, **Carla Fracci** wird als Präsidentin der Jury fungieren.

Harangozó díjas: Demcsák Ottó „A siker a művész ópiuma”

Szuggesztív személyiségevel a kezdetektől, tizenöt éve van jelen a Győri Balett társulatában. A megszállott lendülettel induló csapat tagjai sorra-rendre mutatták meg egyéni arcukat. Így tűnt ki mind többször Demcsák Ottó alakja — a Carmira Buranában, az Évszakokban, a Mandarinban, a Párizs gyermekeiben, a Szarvassá változott fiakban, később a Gulliverben, majd a legújabb darabokban. Nemcsak Győr, Budapest s a hazai vendégszereplések helyszínei, de a világ nagy balettszínpadai is megismerték.

— A Magyar Állami Operaház magántáncosának talán könnyebb szólókarriert építve „befutni”. A Győri Balett tagja mennyire érezheti magát szólólistának?

— Szerepünk — kétségtelen — ellentmondásos. Nagyon jó közösségben érvényre juthatnak az egyéni ambíciók is. Ám nyilván felbukkannak olykor intrikák, féltékenységek, kis torzsalkodások. Nálunk ezek, szerencsére, kezelhetőek, mert a közös ügy szolgálata végül is mindenkit aláztatossá tesz. Természetesen tudjuk, hogy rövid ez a pálya. Vannak egyéni ambícióink; az alkotói vágy, a megmérettetés igénye felébred bennünk. Van rá számos példa, hogy értékes emberek dolgozhatnak együtt egymás rombolása nélkül, s képesek nagy eredményeket elérni.

— Hogy ne menjünk messzire, ilyen példa Demcsák Ottóé, aki táncművészi teljesítménye elismeréseképpen a közelmúltban Harangozó-díjat kapott. Hogyan fogadta?

— Nagyon örültem, hisz minden elismerés jól jön, amennyiben tudja segíteni a munkánkat. Méltó társak, Zsuráfszki, Solymosi Zoltán mellett esett rám a szakmai zsűri választása. Tudom, a díjak fontosságát persze nem szabad túlértékelni, ám a művész hiú lélek.

— Akkor a hiúságát bizonyára jólesően borzolja az az ováció, amivel a közönség minden esetben fogadja, amikor a függöny elé jön meghajolni. Gondolom, jólesik ez a népszerűség?

— Bárki, aki a világot jelentő deszkákra merészkedik, vágyik a sikerre. Számomra elsődleges fontosságú a közönség tetszése. Második helyen áll a szakmai elismerés, harmadik a rokonság jóleső dicsérete. Én nagyon boldog vagyok, ha látom a hatást. A siker a művész ópiuma. Reprodukálja az energiánkat. Önbizalmunkat kiteljesíti. Legyünk őszinték: kimenni a színpadra — nagy bátorság! Kellő vállalkozókedv, magabiztosság nélkül lehetetlen. Lelkünk harmóniáját időről-időre a közönség jó reagálása állítja helyre.

— A táncos pálya korai döntést igényel. Legtöbbször a szülők vágya teljesül, ha a felvételi vizsgán továbbjut a gyerek. Maguknál is így volt?

— Szüleim egy kis községben voltak pedagógusok. Elképzelheti: egy falusi gyerek mit tud a balettről!? Ha táncműsort láttam a televízióban, unalmasnak találtam. (A mai napig az a véleményem, hogy mindenfajta színház lényege vész el a képernyőn.) Nagyon rossz, eleven gyerek voltam. A lovaglás, a foci nem fárasztott ki kellőképpen. Mivel rokonságban vagyunk Balczó Andrással, a családban fölmerült, hogy talán öttusázni kellene a gyerekeknek... Én viszont a tévében hallottam egy felhívást: lehet jelentkezni a Balettintezetbe. Fölvettem a lehetőséget a szüleimnek. Nem zárkóztak el a gondolattól. Megfeleltem. Tízévesen al-bérlet, majd rövidesen kollégiumi élet következett Budapesten.

— Mennyire érezte elveszettnek magát, papa-mama nélkül a vidéki kisfiú a fővárosban?

— Semennyire. Az egészet nagyon romantikusnak találtam. Bámultam a Matchboxokat a kirakatokban, kijártam a Vidám Parkba. Úgy hiszem, kiteljesedett az egyéniségem. Mint amikor egy sínautót rátesznek a pályájára, meglökik, s az megy a maga útján törvényszerűen. Úgy gondolom, taoista elképzelés szerint, hogy egy transzcendentális lény irányítja a sorsom. S ha elragad az ár, érzem, valaki megfogja az evezőt.

— Egy néptáncostól hallottam: orvosa eltiltotta hivatása gyakorlásától, kifejezetten veszélyesnek ítélve a táncosi tevékenysé-

Demcsák—Mingus, Ellington, Blakey: Sznobírtók
Demcsák Ottó és Zádorvölgyi László

Fotók: Schuch József

get, amely túlzottan igénybe vette szervezetét. A Honvéd Együttes művésze persze táncol tovább, mert úgy véli, ha abbahagyná, abba halna bele.

— A férfitáncos feje fölött Damoklész kardjaként lebeg a bal eset veszélye. Egy sérülés bármely pillanatban kettétörheti karrierjét. Ha szerencsém van, nem túl hosszú pályám végéig épségben kihúzom. Negyvenéves korban abba kell hagyni. Kegyetlen tény ez, de előttem sok lehangoló példa van. Olyan pályatársaké, akik nem tudták időben abbahagyni, és szálnmassá váltak.

— Tényleg vannak a gyönyörű táncos pályának elkerülhetetlen ártalmai?

— Két évvel ezelőtt valami apró panasz miatt megröngtenezték a térdemet. Az asszisztensnő megjegyezte: *porckopásaim olyan fokúak, akár egy hatvan éves emberé.* Persze az izomtónus

Markó—Ravel: Daphnis és Chloé

A címszerepben: Demcsák Ottó és Afonyi Éva

meggátolja, hogy máris krónikus panaszaim legyenek. Mondom is táncos barátaimnak: „Nem baj, gyerekek, békés öreg napjainkban majd Hévízen vagy Zalakaroson találkozunk.” De félre a tréfával: *nem félek az öregségtől.* Mert valóban arról van szó, hogy a tréninggel nem szabad leállni. Nyári szünetben is futni szoktam, majd ezt teszem aktív működésem befejezését követően is. Sikerélmény, ha az ember megharcol önmagával. Az első napokban tantaluszi kínokat álltam ki, ugyanis futás közben egészen más a láb igénybevéte.

— Mit csinál szívesen a próbák és előadások közti kevés szabadidejében?

— Ebédszünetben például tanítok. Amikor Markó Iván felkért, nagyon nem akartam vállalni. Pedagógus szülők fiaként attól tartottam, a sok megátalkodott kölyök felőrli majd az idegeimet. Ma már *hetedik* évfolyamosok azok a gyerekek, akiket a gondjaimra bíztak. S bevallhatom: *a tanítás életem egyik legjobb döntése volt.* Bármily fáradt vagyok, amikor a balett-teremben látom a csillogó szemeket, érzem, tőlem várják, hogy testüket-lelküket s az elméjüket pallérozzam, hogy szándékaikat jó irányba tereljem. Csak arra törekszem, hogy mindezt szeretettel, türelemmel tegyem. Hogy ne okozzak egyetlen gyereknek se olyan görcsöket, amelyek még felnőttkori álmaikban is visszatérnek.

Jálics Kinga

Az alakítás igazsága

Beszélgetés ifj. Nagy Zoltánnal, a legújabb Spartacussal

Seregi Lászlóval a debütálás után

Seregi László „...Hacsaturjan zenéjét átdolgozva használta fel a darabban, Howard Fast népszerű regénye alapján, saját koncepciója szerint. Olyan forradalmi romantikus balettot hozott létre, amelyben a nagy, történelmi rabszolgafelkelést egészen emberközelségben, egyéni sorsokon keresztül vetíti a közönség elé.” — foglalta össze Vályi Rózsa a *Ballettök könyve* harmadik, 1980-as kiadásában a budapesti *Spartacus* alkotói felfogásának lényegét, s ezzel egyszerre az ugyancsak híressé vált moszkvai változattól, Jurij Grigorovics koreográfiájától való lényegi különbségét is megfogalmazta. Azt tudniillik, hogy míg a Moszkvai Nagyszínház színpadán monumentális történelmi freskó született a trák rabszolga s a felkelő tömegek emlékére, addig Seregi három ember: két férfi és egy nő bár kivételes, mégis személyes életútjának, sorsfordulóinak tükrében vetíti elénk a tragikus végű lázadás történetét.

Egyikük eleve kiválasztott helyzetben van: Crassus, aki a rómaiak hadvezére, a szenátus tagja, s a darab végéig az is marad. Spartacus és felesége, Flavia viszont kezdetben csak „egy a milliók közül”, s miként valóságosan is, a balettszínpadon szintén fel kell nőniük egy feladathoz az események hatására. Ez a feladat azonban korántsem azonos; nem egyenrangú, nem egyenértékű, bár mindkettőjük számára igencsak nehéz. Flaviának fel kell tudni vállalnia szerelme-férje új identitását, mialatt az áldozatkészségben, a hősiességben, a megértő asszonyi gondoskodásban kiteljesedhet a személyisége. Spartacusnak ellenben megadatik, hogy névtelen rabszolgából történelmi személyiség: „Spartacus” legyen; táncos alteregójának pedig, hogy ezt az átalakulást, majd a győzelem, a kivárást s a megtorlást

három évét három színházi felvonásba sűrítve, hitelesen megelevenítse...

— A szerep legújabb megformálója, ifj. Nagy Zoltán egyúttal legújabb birtokosa is ennek a rendkívüli színpadi hősnak. Februári bemutakozásakor azonnal „helyet foglalt” a szerep legjobb tolmácsolóinak sorában.

— Úgy vélem, a Spartacus címszerepe egy magyar balettművész számára a mi repertorárunkat tekintve a legteljesebb feladat. Mint szerepálom, végigkísérte eddigi pályámat... Maga a darab pedig ugyancsak mindenkor kivételes jelentőségű volt számomra. Láttam jóformán mindenkiel, aki számít. Láttam apámmal is, aki az ősbemutatón, 1968. május 18-án az „afrikait” táncolta, s később megkapta a címszerepet is. Én mindkettőben kitűnőnek találtam, és nem hinném, hogy azért, mert a fia vagyok, s ennél fogva talán egy kicsit elfogult. Mindenesetre a próbák során most különösen ügyeltem arra, hogy az én Spartacusom belőlem fakadjon, belőlem táplálkozzon, és ne hasonlítson senkire. Legalábbis az általam ismert tolmácsolókhoz nem.

— Számított, hogy Seregi sokat próbált veled személyesen is?

— Rengeteget. Már az első próbákon észrevettem, hogy elégedett velem, hogy tetszik neki, ahogyan csinálom. Ez nagyszerű felfedezés volt, biztonságot, hitet

adott. Szerencsére Seregi koreográfiája azok közé a ritka művek közé tartozik, amelyről betanulás közben úgy éreztem — huszonöt évvel a premier után (!) —, mintha most, egyenesen nekem készült volna. Olyanok a mozdulatfűzések, a mozgásokból a pózokba való átmenetek, amelyeket egyszerűen jól esik táncolni. Amelyek „lábra jönnek”, vagyis a szó szoros értelmében *testre szabottak*.

— Ahogy a művészetpszichológia fogalmazza: „a művésznek a testével kell gondolkodnia”...?

— Pontosan. Azzal a különbséggel, hogy nekünk nem segítenek a szavak. Nálunk a mozdulat beszél, és ha egy picit másként mozdul az ember, az már mást fejez ki.

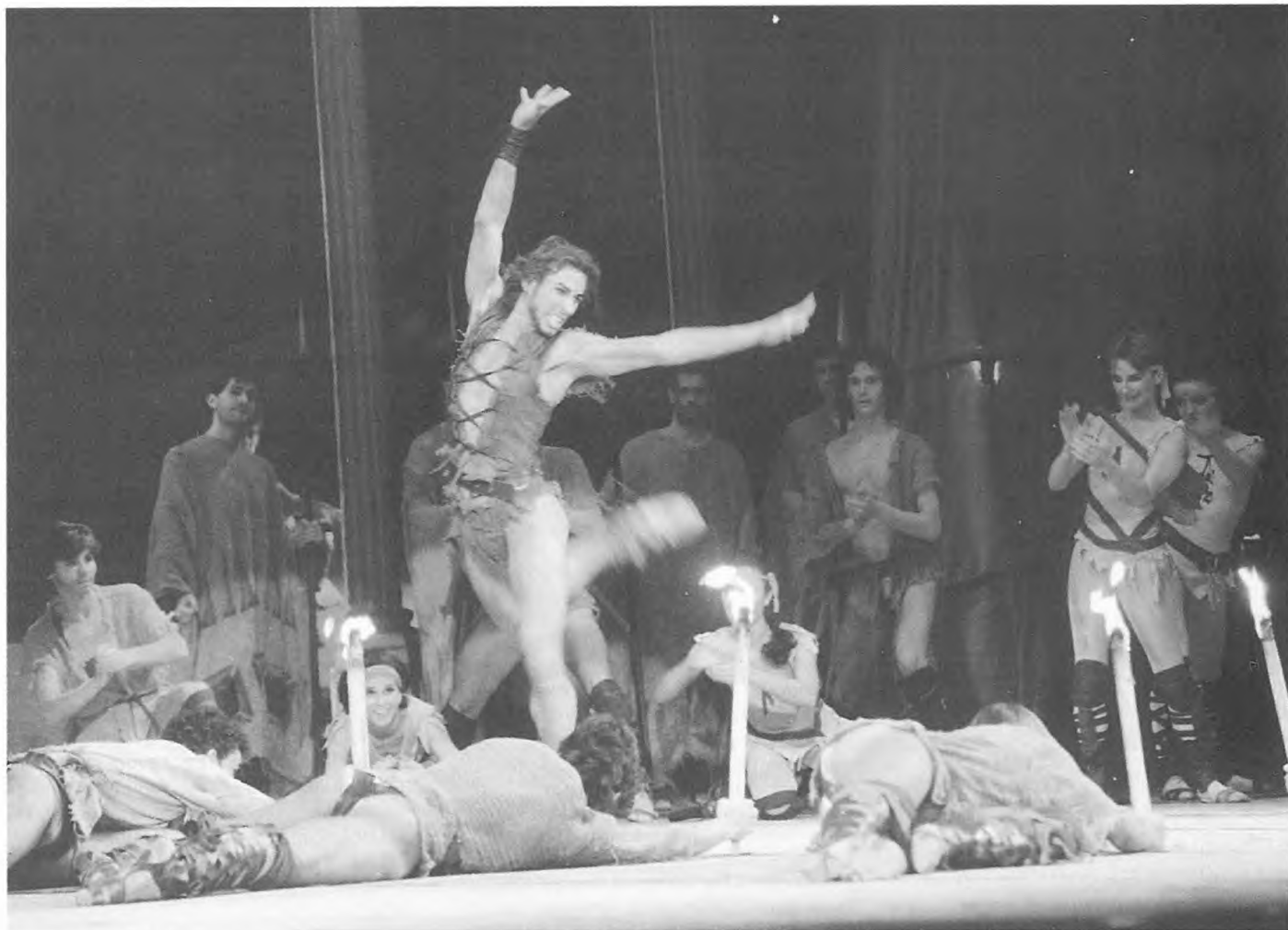
— Mégis, hogyan születik meg egy alak, a figura?

— Először is alaposan ismernünk kell az adott szerep személyiségét, hogy mi alatt a darab „szövegét”, a koreográfiát tanuljuk, máris az illető hús-vér embert építjük fel belőle. A klasszikus szerepeknél, a romantikus-klasszikus stílusban jóformán elég követni a koreográfiát. Egy herceg-szerep például annyira kötött, hogy egy-két színészi mozzanatot, gesztust nem számítva csak a zeneileg-stiliztikailag pontos kivitelezés jelenti a feladatot.

Más a helyzet, amikor egyetlen felvonás alatt forradalmat kell csinálni! Spartacus-

Hágai Katalinnal (Flavia) a februári előadáson

Fotók: **Kanyó Béla**

Seregi—Hacsaturjan: *Spartacus*

A II. felvonás „fáklyatánca” — a címszerepben: *ifj. Nagy Zoltán*

hoz többször is elolvastam Fast könyvét, megnéztem a híres amerikai filmet, újra és újra végiggondoltam az eredeti történelmi eseményeket. És mindehhez elképzeltem egy férfit, a férfit, akit megaláznak, akit életveszélybe kényszerítenek, akiért rab-szolgatársa feláldozza magát, de akinek lehetősége támad mindezt megbosszulni, mindenért megfizetni, sőt, sorstársain is segíteni, és aki megpróbál élni is ezzel a lehetőséggel... Ezután pedig elképzeltem magamat a helyébe...

— *Tehát tudatosan felépítetd magadnak a darabot, és rögzítesz is bizonyos megoldásokat?*

— Igen. Spartacusként például pontosan tudnom kell, mennyit adagolhatok az indulatokból az I. felvonásban, és miből mennyit tartalékolok a harmadikra. Tudnom kell, mennyi feladatot jelent majd a szerep technikai oldala, s közben foglalkozni kezdek a situációkkal, a színpadi társakkal. Fáklyával a kézben a néző szemében már Spartacus tombol és ujjong! Ha ezt nem hiszik el nekem, akkor civil maradtam! De ehhez az kell, hogy az előadás folyamán a *színpadi jelenlét* csak kb. 60—70 százalékban legyen *tudatos*. (Úgy értem, mindig tudnom kell, hol tart a zene, lassú-e vagy éppen gyors-e a karmester, segítenem kell a partnert, egyszerűen

„észnél kell lennem”.) Emellett azonban, s érdekes módon talán épp a Spartacusban a legtöbbször, tehát mintegy 40 százalékban lett része az alakításnak az *improvizáció*. Megfigyeltem, hogy gyakran szinte ösztönösen teszek hozzá a koreográfiához olyan arcjátékot, olyan gesztusokat, amelyeket ugyan kipróbáltam, kidolgoztam *tükör előtt*, de amelyek az előadás során mégis valahogy *maguktól* jönnek. A zene és a darab sodrása, az előadás *azesti hangulata* hozza ki őket belőlem.

— *A híres japán színházesztéta-filozófus, Zeami mester szerint a jó színészek játékat „a szívük uralja”, és szívüket ők „az igazság fokára” emelik. Szerinted mi az alakítás igazságának titka?*

— Az a beleérző képesség, amit nem lehet tanítani. Amelyet örökölni kell. És ez az első! *Nélküle az alakítás soha nem lehetne alkotás!*

Kaán Zsuzsa

25 éves a *Spartacus*

Mezey Béla képriortja a 44—45. oldalon

- A rendező-koreográfus: *Seregi László* (1968.)
- A balbeki vendégjáték — „színpadkép” a II. felvonásból (1969.)
- Gád, a júdeai: *László Péter* Crixus, a thrák: *Bongár Péter*
- Spartacus: *Fülöp Viktor* Flavia: *Kún Zsuzsa*
- Flavia: *Menyhért Jacqueline* Batiatus: *Gál Andor*
- Spartacus: *Róna Viktor* Flavia: *Orosz Adél*
- A fáklyatánc *Fülöp Viktorral*
- Gád, a judeai: *Sipeki Levente* Crixus, a thrák: *Sterbinszky László*
- Spartacus: *Fülöp Viktor* Az afrikai: *Nagy Zoltán*

„A balett-terembe csak felkészülten lehet belépni...”

Kaszás Ildikóval önmagáról és Seregi Lászlóról

Fotó: Kanyó Béla

Koreográfus mellett asszisztensnek lenni egy kicsit önfeladást is jelent. Mégis őszintén irigylem Kaszás Ildikót, mert társa lehet Seregi Lászlónak, aki immáron három évtizede meghatározó egyénisége balett-művészetünknek. Hogyan is kezdődött? Ahogy Ildikó mondja, véletlen találkozással az Operaház művész-bejárójának portáján, 1959-ben. Az ifjú balerinát eképpen szólította meg Seregi: Van öt perce a számomra...? Nos, ez volt az az öt perc, amely ma is tart.

— Beszélgetésünk egyik apropója, hogy éppen harmincöt esztendeje tagja a Magyar Állami Operaháznak. Húsz éven át aktív táncosnő volt, sok szép szereppel. Várnában III. díjat nyert a későbbi világ-nagysággal, Nagy Ivánnal, 1986-ban érdemes művész lett... Hogyan választotta a balettművészi pályát?

— Szüleim nem voltak művészembe-
rek. Édesanyámban azonban élt a vágy a művészetek iránt. Nővérem már egész kislány korában táncolni tanult, én pedig, mint kis majom, utánoztam őt. Mindketten táncosok lettünk, öcsém pedig zeneművész. 1968-ban diplomáztam a Balett-

intézetben Merényi Zsuzsa növendéké-
ként. Nagyon erős osztályban végeztem: Kékesi Máriával, Sebestény Katalinnal... Egy évvel alattunk tanult Dózsa Imre, Forgách József... szóval mind olyanok, akik ma számottevő egyéniségei a jövő építésének. Persze, én sem panaszkodhatom, gyönyörű feladatokat kaptam. Olyan főszerepeket, mint a *Giselle*, *A hatyúk tava* két szólószerese, vagy *A rosszul őrzött lány*...

— Meg a többi! — egészítem ki *A bahcsiszteráji szökőkút* Máriájával, a *Petruska* balerinájával, a *Fából faragott királyfi* királykisasszonyával, amelyet Seregi László koreográfiájában táncolt el 1970-ben, amikor már jócskán megmártózott a jellegzetes Seregi-stílusban: a *Spartacus* már második évadját élte... Egyébként Seregi azt a bizonyos „öt percet” miért kérte?

— Mert szüksége volt a klasszikus képzettségemre, hiszen akkoriban már balett-koreográfiákban gondolkodott. Kitűnő néptáncos és tehetséges néptánc-koreográfus hírében állott, mielőtt 1957-ben az Operaházhoz szerződött. Amikor én az együtteshez kerültem, őt már ott találtam. Az a balett-tudás, amit korábban a Honvéd Együttesnél megszerzett magának, biztos, jó alap volt ugyan, de ahhoz nem volt elég, hogy egymaga az operaházi balett számára megfelelő produkciókat alkosson. Ezzel együtt fantasztikus az az affinitás, az a stílusérzék, amellyel felszívta magába a balett-technika fortélyait. Kapcsolatunk ekkortájt kezdődött, és legnagyobb örömömre — megbízható klasszikus iskolázottságomon túl — csakhamar kreativitásomat is felismerte. Engem pedig, noha fiatal voltam s még sokáig aktív táncos (hiszen még 1978-ban is közreműködtem abban a Bernstein-estben, amelyet Laci az amerikai tanulmányút után komponált), megragadott a szakmai továbblépés lehetősége.

— Miben látja az első „közös gyermek”: a *Spartacus* sikerének titkát?

— Abban, hogy időtálló... A koreográfálás ugyanis kényes műfaj. Egy-egy alkotás hamar elavulhat. A *Spartacus* azonban olyan témát dolgoz fel és olyan anyagból szövődött, amely nem megy ki a divatból. A nemzetközi balett-tradíciók, a hagyományos magyar balett-stílus és a néptánc ötvözete már negyedszázada állja az idő próbáját. És nemcsak itthon, de számos külföldi turnéknak és Berlintonól Sydney-ig mindenütt a világban, ahol betanítottuk!

Ugyanakkor a jobbnál jobb szerepek és a szereplők soráról sem feledkezhetünk meg. A bemutató szereposztása például egyenesen ideális volt. A címszereplő személye sem lehetett kétséges. Fülöp Viktor — noha akkor már nem volt fiatal,

vagy éppen azért — abszolút tökéletes *Spartacus* volt. Seregi nem is tudott akkor másban gondolkodni. Egyénisége, erőt sugárzó táncozó lényé szinte kiáltott a szerep után. Ha ma visszagondolok Fülöp Viktor egy-egy gesztusára, pózára vagy ahogyan a kereszten kifeszítve néhány perc alatt végigszenvedte *Spartacus* sorsát, utolérhetetlen. Lehet, hogy a mai fiatalok, mint például *Solymosi Zoltán*, aki a mű bemutatójának 25. évfordulóján táncolja a címszerepet, technikailag bizonyosan jobban oldja meg, de az első előadást egy nagy egyéniség „harcolta” végig. S a többi főszereplő: Kún Zsuzsa, Szumrák Vera, Sipeki Levente, Sterbinszky László, Havas Ferenc ugyancsak tökéletesen azonosultak szerepeikkel. Nagyon nagy élmény volt. A negyven perces tapsvihár egy olyan revelatív értékű munkát ismert el, amelyet az egész társulat így is élt át. Első ízben találkoztak Seregi egyéni stílusával, amely túllépett a „tisztá” balett világán.

— Nem túlzottnak idézni az éveket, de akkoriban igencsak fiatal balerinaként kellett az együttes előtt asszisztensként bizonyítani, hogy „mást is tud”. Milyen érzés volt?

— Nem túlzottnak kellemes. Amikor első ízben maradtam magamra összpörbában, mielőtt beléptem a terembe, bizony reszketett a lábam. Csak abban voltam biztos, hogy a darabot minden ízben részletében tudom. És ezt kellett elfogadtatnom az együttesrel. A *balett-terembe csak felkészülten lehet belépni!* A bizonytalanságot azonnal megéri az együttes és úgy is reagál rá. Csak akkor dolgoznak jól a táncosok, ha pontosan tudják, mit várnak el tőlük.

— A *Spartacus* negyedszázada alatt hány generációnak tanította be a művet?

— A címszerep ma is a táncosok szerepálmá. Kik is alakították? Dózsa Imre, Róna Viktor, Havas Ferenc, Nagy Zoltán, Szakály György, Solymosi Zoltán s végül ifjabb Nagy Zoltán... A lányok közül Orosz Adél, Pongor Ildikó, Pártay Lilla, Hágai Katalin, Volf Katalin, Szabadi Edit... mind-mind új színt vittek egyéniségükkel a koreográfiába.

— Mire emlékszik a *Spartacus* próbáiból?

— Arra, hogy asszisztensként mindent meg kellett tanulnom, mindent ki kellett előre próbálnom, a spicc-állásokat éppúgy, mint a viadalokat, verekedéseket. A botos tánc nem volt éppen „női” munka. Alaposan próbára tett, a körmeim feketék lettek a sok ütéstől...

— *Feladata ma is a koreográfiák megőrzése, betanítása, karbantartása és új helyszíneken való újjáélesztése. Hogyan őrzi meg a műveket?*

Seregi—Hacsaturjan: Spartacus

A budapesti premier előtt (balról jobbra):
a koreográfus: Seregi László, a zeneszerző: Aram Hacsaturjan,
asszisztens: Kaszás Ildikó, karmester: Pál Tamás
Fotó: Mezey Béla

Dolin—Pugni: Pas de Quatre

A budapesti premier után (balról jobbra):
Carlotta Grisi: Metzger Márta, a balettigazgató: Lőrinc György,
a koreográfus: Anton Dolin, Fanny Cerito: Dvorszky Erzsébet,
asszisztens: John Gilpin, Lucile Grahn: Kaszás Ildikó.
Középen a balettmesternő: Olga Lepesinszkaja,
Marie Taglioni: Kún Zsuzsa
Fotó: Mezey Béla

— Mindent az agyamban rögzíték, nincs szükségem videóra. Csak ha már betanítottam valakinek, vagy valakinek a darabot, akkor mutatom meg a felvételt. Hiszen a tánc lényege, hogy a művészek ne másoljanak, ne utánozzanak, hanem önmaguk egyéniségén keresztül futtatva valósítsák meg az elképzelést. Így válik hajlékonyá a koreográfia. Ha külföldön tanítok be egy-egy Seregi-balettet, a *Sylvia* vagy a *Gyermekdalt*, akkor csupán néhány formabeli elképzelést rögzíték írásban, rajzban; egyébként minden a fejben van.

— És hogyan készülnek egy-egy új mű bemutatójára?

— Közösen, együtt gondolkodva. Bezárkózunk, keressük a gondolathoz a zenét, a zenével együtt dolgozzuk ki a koreográfiát függőnytől függőnyig. Mielőtt a táncosok elé lépünk, már készen áll a mű, ami csak annyiban módosul, amennyiben bizonyos lépéseket a táncosok alkatához, képességéhez igazít Laci.

— Úgy értem, mint egy prózai darab kész állapotát, amelyet kézhez kapva, a rendező elkészíti saját „forgatókönyvét”? Így áll a táncosok elé?

— Pontosan. Mielőtt elkezdünk próbálni, én már szinte világításra készen értem-érzem a művet. Tudom, milyen lépéssel kezdődik a darab, és milyennel fejeződik be.

— Hogyan dolgozik Seregi László a társakkal, a díszlet- és jelmeztervezőkkel?

— Mindig és mindenben konkrét elképzelései vannak. Mivel a Képzőművészeti Főiskolán grafikai tanulmányokat folytatott, így nem gond számára, hogy az előkészítő megbeszéléseken akár rajzban adja meg látvány-gondolatait. Ez nagyban elősegíti a közös munkát, a végeredményben sem lehet olyan víta, amely összeütközést szülne, ugyanis mindennek alapja a már kész koreográfia.

— A *Spartacust* sok más alkotás követte. Bartók művei közül Seregi már többször megkoreografálta *A csodálatos mandarint*, *A fából faragott királyfit*, nagy sikert aratott a *Sylvia*, a *Rómeó és Júlia*, a *Szentivánéji álom*... Immár tíz éve zsúfolt házat vonz a *Macskák előadása a Madách Színházban*... Mind-mind pályajelzők Seregi életében. És Kaszás Ildikó számára mit jelentenek?

— Számomra mindent. De elsősorban azt, hogy öröms társként lehetnek mellette. Hogy mindent újra és újra átélhetek, miközben átadom több generációnak. Hogy külföldön újraélhetem egy-egy műve revelációját. Lacit mindenhol szeretik, élvezik egyéniségének varázsát; németül, angolul is fordulatos nyelvi humorát.

— Mint most éppen *Crazban*, ahol már megkezdtek a *Sylvia* betanítását az együttes decemberi premierjére; és új munkára is készülnek...

— A *Makrancos hölgy* bemutatóját a jövő évad végére, 1994 júniusára tervezzük. Jelenleg éppen a zenei válogatásnál tartunk. Többet azonban nem mondhatok; ez még nem az én kompetenciám...

Mátai Györgyi

„Ezek mind a mi népeink”

Találkozás Kricskovics Antal koreográfussal, a Tamburica Együttes művészeti vezetőjével

Fotó: Korniss Péter

Ülünk a Rózsák terén, az egykori híres szerb-horvát gimnázium egyik szobájában. Szemközt velem Kricskovics Antal — ősz üstökével, vagabundus képével, örökké mosolygó, símogató szemével. A tánc megszállottja. Leírom nyugodtan: a bolondja. Hála Istennek!

— Tónikám, beszéljünk először rólad. Például a gyermekkorodról. Arról, hogy honnan is ered ez a megszállottság.

— Hát, kérlek szépen, nagyon izgalmas közegben nevelkedtem, pedig tulajdonképpen „csak” egy tanyán születtem... És hát a tanyák Bácskában, főleg a német és a bunyevác tanyák, bizony, szétszórtan voltak... Négy-öt kilométernyire a falutól; dehát az akkor, gyalogosan, igen messzinek tűnt. Amikor már nagyobbacska lettem, akkor is csak egyetlen lehetőség adódott arra, hogy az emberek, asszonyok, gyerekek összejöjjenek az egyik tanyán, rendszerint a sok kicsi között a legnagyobbikban. Vagy amelyikben a gazdának jó bora volt... Ott azután, kuglizgatás, iszogatós, gyerekszaladgálás, asszonyi dohogás közben egyszerre csak felhangzott a dúdolgatás, a csendes éneklés, és máris megkezdődött a tánc. Pedig még hangszer sem volt, mert ahhoz gazdagabbnak kellett volna lennünk. Engem — hiszed-e? —, szóval mint gyerek, ez nagyon érdekelt. Figyeltem. Már akkor ott voltam a kóló közelében. Aztán meg-

adatott, hogy tudtunk venni egy házat a faluban. Négyezer lakos! Számomra rengeteg ember: szlovákok, bunyevácok, meg néhány magyar család. Szóval izgalmas életet éltünk, természetesen, becsületesen. Tisztelve egymás személyét, zenéjét, hagyományait. Ott már gyakran találkoztam a régi énekekkel, s több alkalmam volt táncolni is. Édesanyám, szegény, mindig mondta: „Idefigyelj, tanulj meg szépen táncolni! Nagy szegény volna, ha épp te nem tudnál!”

— Szép történet, megkapó. Ám ettől még nem lesz minden hozzád hasonló legénykéből hivatásos táncos. Belőled hogyan?

— Hivatásos? Egyáltalán van ilyen? Hivatásos meg amatőr? Tudod, lélek kell, és szív! És akkor még az sem fontos, hogy megtanulj koreografálni... Mert akkor egyszerűen csak tudsz; jön valahogy magától...

— Dehát mégis, hogyan kezdődött? Csak nem azt akarod mondani, hogy kaptál egy táviratot Budapestről: „Tóni, gyere táncot tanítani”?

— Tudod, nálam a kezdet az egyház volt, a templom, a család... És ami ebből a lényeg: a misztérium. A rítusok, a misztikus dolgok; az, hogy minderre rácsodálkoztam. Meg a szerencse...! Hogy amikor feljöttem Pestre, a Testnevelési Főiskolára, kivel találkoztam? Rábai Miklóssal, akinél azután 1949-ben tanulhattam is. Elvezettem a főiskolát, s közben táncoltam. Ugyanis a táncsal sem szakadt meg a nexusom, mert Molnár Istvánnal is találkoztam! Még mindig tanítom ebben a tornateremben a Pista bácsi csürdögölőjét, a forgókat... Ő észrevette, hogy kihozhat belőlem valamit.

1955-ben idejöttem, ahol most ülünk, tanárnak. Két év múlva már Zágrábban voltam, egy együttesben, mint táncos-koreográfus. Abból éltem, hogy fizettek, de mellette gyűjtöttem is rengeteget. Hatalmas néptáncanyagot találtam az akkori Jugoszláviában. Jártam-gyűjtöttem Görögországban, később a Közel-Keleten is. De csak visszajöttem ebbe a suliba tanárként, mellette pedig a Vadrózsák Együtteshez is elmentem, Falvai Kacsisához.

— Ebbe az iskolába milyen státuszban jöttél vissza? Mint tornatanár, vagy mint tánctanár?

— Ördögöd van, kérlek: testnevelő tanárnak jöttem, hivatalosan. Itt már az ötvenes években is együtt tanultak horvát, szerb és magyar diákok; kicsik és nagyok egyaránt. Még tanítóképző is volt itt. Az órárendben három testnevelésóra szere-

pelt. Jöttek is ellenőrizni, de még a szakfelügyelő is elnézte, hogy én, a „tornatanár” néptáncórát tartottam, eredeti táncanyagokat oktattam. Mert azt mondtam: ezek mind a mi népeink! S ha négy év múlva a magyarországi szerbek, horvátok, bunyevácok gyerekei végeznek, úgy amit itt megtanultak, azt hazaviszik. A saját kultúrájukat is, de mellé elviszik egymásét, és a másság tisztelétét.

— 1975-ben mégis „elcsábított” az akkori Budapest Táncgyüttes.

— Igen, igen. Én meg mentem, ezt itt hagyttam, és az ügy kissé elaludt. Szerencsére azért voltak, akik továbbdolgoztak rajta. Így, amikor a „Budapest”-től nyugdíjba mentem, visszatértem ide, és az oktatás közben kidolgoztam hat régió táncainak tanmenetét. Ennek köszönhető, hogy a mi iskolánkban már évek óta egy tantárggyal többet kell megtanulni, és ez a nemzetiségi folklor. 1993 tavaszára azonban a délszláv háború, a politika az iskola falai közé is begyűrűzött. Jelenleg ott tartunk, hogy a patinás szerb-horvát gimnázium szétvált: a fele épület a szerbeké, fele a horvátoké. Ők jövőre ezt az épületet el is hagyják; valahol a főváros ad majd új helyet. Most azonban, a tanév végéig itt maradhatunk.

— Nem is olyan régen, idén januárban az iskola szánttá tagú gyermekegyüttese, a „Tamburica” még nagyszerűen szerepelt Finnországban, többek között a Délszláv Kultúra Barátai és a Finn–Magyar Társaság meghívására...

— Köszönöm, hogy megemlítetted. Hiszen a „Tamburica” — egészében véve — az én gyerekeim, pontosabban a mi harmadik gyerekünk — ahogy feleségemmel és munkatársammal, Szilcsanov Mária mesternővel mondani szoktuk tizennégy éves Jerica lányunk és a Fáklya Nemzetiségi Táncgyüttes mellett (amelyet, hiszen tudod, szintén én hoztam létre már 35 évvel ezelőtt). A „Tamburica”, az iskola alsó- és felsőtagozatos tanulóiból álló gyermektáncgyüttes hetedik éve működik, és gazdag repertoárral rendelkezik.

— Mi volt a te művészeti vezetői munkád lényege ezek között a gyerekek között?

— Kezdetől fogva ugyanaz: hogy a mi népünk, a horvátok, szerbek, sokácok, bunyevácok, a gradistyei, muramenti, drávamenti horvátok és a bánati szerbek táncait, játékeit, népszokásait, zenéit, dalaikat felgyűjtjük, feldolgozzuk és színpadra állítsuk.

A hazai fellépések mellett (Baranyában, Bácskában, Pest környékén, Gradistyén,

Fotó: **Korniss Péter**

Zalában, Somogyban, Bánátban, a Táncfórum fővárosi rendezvényein és a Televízióban) nagy sikerrel és színvonalasan szerepeltünk külföldön is, a Sibeniki Nemzetközi Gyermekfesztiválon és Ausztriában.

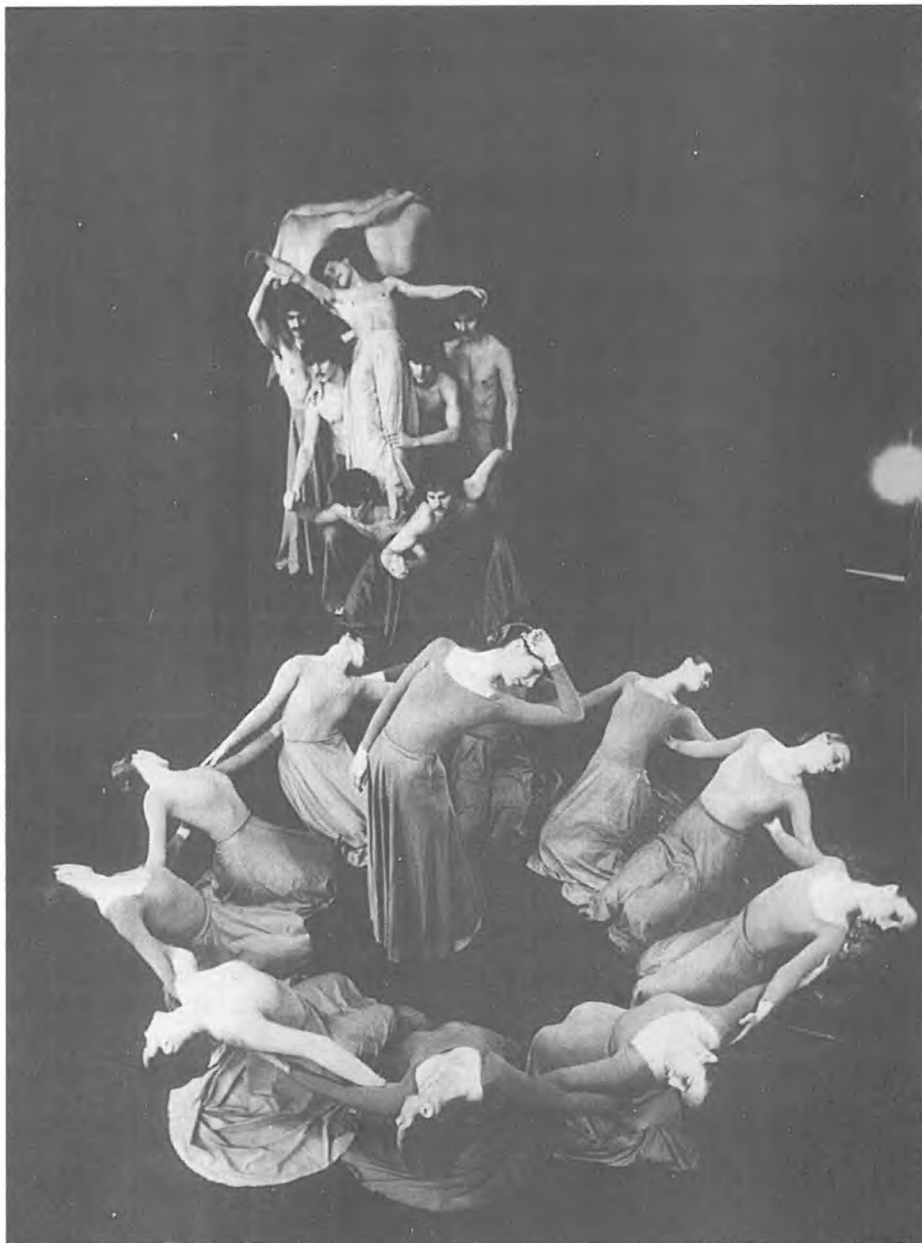
Az együttes zenei vezetőjével, *Páncsityi Istvánnal* és a gyakran koreográfusként is közreműködő *Szilcsanov Máriával* pedig olyan programot sikerült összeállítanom, amelyben a horvátországi ősi aratási szertartás, a Somogyban élő, lakócsai horvátok húsvéti kólója ugyanúgy jelen van, mint a kelet-szerbiai páros tánc, és a Dunakanyarban élő szerbek eljegyzési szertartása; a sárközi karikázó ugyanúgy, mint a héber anyagot feldolgozó *Eszter imája*, a felsőtiszavidéki cigánytáncok, vagy a pilisvörösvári német döngölős polka és a kalotaszegi legényes...

— *Ezek után szinte félve kérdezem meg: vajon hogyan tovább?*

— Csak az a biztos, hogy noha most már nyugdíjas vagyok, nem tudom abbahagyni, mert az egy lenne a halállal. Az ideai támogatás nagyon kevés, pedig a cél nagyon fontos. Ha valaki anyagilag tudna nekünk segíteni, megköszönjük. S ha valaki arra vállalkozna, hogy a szervezésben segít, akkor szívesen fellépne még többször is bárhol az országban.

Most azonban, ha nem haragszol, bemegyek a próbaterembe, és nézem a gyerekeket. Nézem őket, és igazán boldog vagyok. Mert a táncnál, a kipirult arcoknál s a ragyogó szemeknél nincs semmi csodálatosabb. Mert a tánc..., igen..., a tánc az élet!

Mátyás István

Kricskovics: *Budakalászi szerb eljegyzési szertartás*
Előadja: a *Tamburica Együttes*

Fotó: **Kanyó Béla**

Szilcsanov: *Giháj, gyiháj...!*
Előadja: a *Tamburica Együttes*

Fotó: **Archív**

Kicsoda Ön, Vlagyimir Vasziljev?

„Ne légy elégedett ma azzal, amit tegnap csináltál!”

Minden moszkvai utam során találkoztunk. Többször személyesen is. Először 1974-ben, amikor a Joffrey Ballet szovjet turnéjára utaztam ki egymagam. Máskor meg csak a nézőterek mélyéről, például 1972-ben, amikor a Magyar Táncművészek Szövetsége a New York City Ballet moszkvai vendégszínházára szervezett „hivatalos” magyar szakmai delegációt. Mondhatni, történelmi idők voltak azok is, történelmi botrányal. De Vasziljevet azért az amerikaiak miatt se mulasztottuk el.

A szakma már akkoriban jól ismerte őt. Túl voltunk a magyar televízióban is bemutatott „Icarus” című balettfilmjén (természetesen vele a címszerepben), és túl a Jekatyerina Maximovával (feleségével-partnernőjével) közösen készített kitűnő portréfilmen. Az azt kísérő Mozart-muzsika (Op. 41.) lüktetését ugyanúgy hallom azóta is, miként Vasziljev egyik lesújtóan őszinte filmbéli megjegyzését: „Nekem nagyon rosszak az adottságaim.”

Ráadásul Vasziljev, aki könnyedén forog nyolcakat-tízeket s száll hibátlan ballonnal a levegőben (sokan emlékezhetünk még 1975-ös budapesti vendégszínházán a Don Quijote-pas de deux legendás előadására), nos ez a Vasziljev a filmben s később, egyik beszélgetésünk alkalmával ezt nemcsak mondta, de komolyan is gondolta. És mert a valóság sokszor ennyire prózai, gyakorolt is naphosszat Gabovics növendékeként a Bolsoj balettkolájában, majd 1958-tól szintén a Nagyszínház balettkarában, ahol viharos gyorsasággal tört be a szólisták közé, hogy csakhamar az első között is első legyen.

Ez a középtermetű, átlagos külsejű, szőke fiatalember ugyanis már akkor fanatikus volt, és máig az maradt. Alakját, termetét nem őrizhette volna meg a tíz vagy húsz évvel ezelőtti formájában; de a tudását sem, amellyel a márciusi operaházi sztárgálán még mindig megdobogtatta a bensőséges hangulatok iránt fogékony balettrajongók szívét. Az ifjúság tökéletes illúzióját keltve — két nappal és egy hónappal ötvenharmadik születésnapja előtt...

Vajon hogyan él, hogyan gondolkodik ma az a művész, aki a maga hónapok óta mindig renitensnek számított egy kicsit akarása és egyéni látásmódja miatt? — foglalkoztatott a kérdés, s reméltem, hogy ha nem is a gála utáni fogadáson, de majd másnap valamikor feltehetem... „Mikor is? — tűnődött, de csak egy pillanatig. — „Keressen reggel fél kilenckor a szállodában. De kérem, ne késsen, mert pontban kilenckor indulnunk kell a repülőterre” — mondott igent a maga sajátos módján. A válaszban pedig benne volt az azonnali készenlét, a jóindulat, de benne a rutin is, a művésztár rabszolgasága és profizmusa. Egyszóval: Vasziljev.

— Hogyan élte meg a „rendszerátalakítást” Ön, akinek szorgalma és tehetsége messze eltért az átlagostól, a középszerűtől; akinek szuverén művészkata soha nem engedelmeskedett, csak a balett és a színpad törvényeinek?

— Nézze, én mindig dolgoztam... amit végsősoron el is ismeretek. Nemcsak Várnában lettem aranyérmes, és Párizsban Nizinszkij-díjas. 1970-ben Lenin-díjjal, 1977-ben állami díjjal is kitüntettek. Elmehettem Maurice Béjart együtteséhez, ugyancsak 1977-ben, amikor Stravinsky: Petruska című saját verziójának címszerepére meghívott, és a nyolcvanas években vendégművésze voltam a milánói Scalának. Szóval, nálam szinte nem változott semmi. Érzékelni persze, érzékeljük a politika előretörését, de inkább csak mint közéleti emberek. Mert engem és felesége-

met, Jekatyerina Maximovát is sokszor meghívtak a televízióba, még a kommunista párt betiltása s a gyökeres reformok előtt. És szerepléseink, nyilatkozataink hatására sok levelet, telefonhívást is kaptunk. Ekkor értettem meg, mekkorára nő a felelőssége annak, aki megjelenik a képernyőn, s mint a legismertebb, a legelismertebb emberek egyike, nyilatkozik. Mert amit mond, ha ő, tehát ha egy „kompetens” személy mondja, azt a TV-nézők elhiszik, az ezek és ezek véleményévé, meggyőződésévé válhat. Ezért fontos, hogy saját maga előtt tiszta legyen az ember.

A hatás persze minden esetben konkrétan jelentkezik. A moszkvai és más társulatokat szinte tömegesen hagyták el a közelmúltban. Mindenféle művész emigrált, és a közönség számára ezért különösen sokat jelentett, hogy mi, tehát, hogy mi ketten: Kátya és én maradtunk!

Grigorovics—Prokofjev: Kővirág

Danila: *Vlagyimir Vasziljev*

Fotó: **Archív**

dig az alkotói szabadság sokat firtatott „lehetőségét” illeti: higgye el, az alkotásban nincs szabadság! Ez mindig önmagunktól függ, csak rajtunk múlik. *Ha egy művész valódi művész, akkor egyik énjét a másik zsaruként fogja tartja!*

— Ön például mostanában mire „kényszeríti” önmagát?

— TV-balett-ként készülök feldolgozni egy *Maupassant*-novellát, amely a francia—porosz háború idején játszódik. Azután szeretném elkészíteni a *Traviata balettváltozatát*, újrafogalmazni *A hatyúk tavát*... És természetesen visszatérni Budapestre, az 1994-es második nemzetközi sztárgálára!

Kaán Zsuzsa

Petipa, Guszev—Csajkovszkij: Csipkerózsika

A címszerepben: *Kún Zsuzsa*

Desiré herceg: *Vlagyimir Vasziljev*

Fotó: **Mezey Béla**

— De mit szól a közönség, ha az új lehetőségekkel, a „nyitással” párhuzamosan esetleg színvonalcsökkenést, felhígulást, a korszerű helyett modernkedést tapasztal?

— Önnek igaza van: a színház megszűnt templomnak lenni. Mert már a hit is kiveszett a fiatalok legtöbbszöréből. Tőzsdévé válik a színház, ahova a hit szolgálai betérnek ugyan, de már ők is csak az üzlettel foglalkoznak.

— Mit lehet tenni?

— Hát? Nincs más kiút, csak a saját példamutatás! Én például még mindig azt tartom, hogy „ne légy elégedett ma azzal, amit tegnap csináltál”. Egyszóval, ha valaki ma dolgozik, de már arra is gondol, hogy mit csinál majd holnap, akkor még van remény. Amíg ez lehetséges, addig lehet fejlődni. És amíg léteznek egy-együttben olyan megszállottak, akik képesek maguk után vinni a többieket, akkor meg lehet őrizni mindent.

— Ön pillanatnyilag — mint egykor Marius Petipa, a cári „balett-fejedelem” — a moszkvai balettélet első számú irányítója. A Sztanyiszlavszkij Színház játssza az 1990-ben készített *Romeó és Júlia*-balettjét, a Kremlben a *Macbeth* és a *Hamupipőke* van műsoron, a *Bolsojban* az *Anyuta*. Májusban ezekből a Vasziljev-balett-tekéből fesztivált rendeznek Moszkvában. Gondol-e a koreográfus-utánpótlás kérdésére — ebben a kivételes helyzetben?

— Amikor az Állami Színházi Intézet akadémiáján, a *GITISZ*-ben művészetpedagógiát és módszertant tanultam, úgy segítettek koreográfusi ambícióinkat, hogy gyakorlati munkákat készítettünk, és azt bírálták. Az én mesterem *Rosztyiszlav Zaharov* volt, akit a magyar közönség is jól ismer *A bahcsiszeráji szökőkút* című balett koreográfusaként.

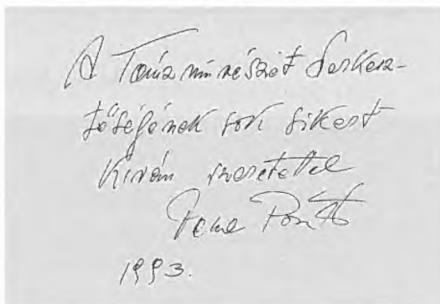
Hogy mit gondolok az utódokról? Nos, nekem is voltak tanítványaim, igazi tehetségek is... Sokan alkotnak vagy igazgatnak egy társulatnál..., és szerencsére nem hasonlítanak hozzám! Ami pe-

Pásztor Vera

„Ha koreográfok, élő anyaggal dolgozom!”

Emlékeimben még felködlik Bahcsiszeráj foglyának tündéri lényé, a Lenhajú lány elomló hajzuhataga a Városi színházi balettkoncerten Vashegyi Ernővel... S amikor most meglátom, hatvankilenc évesen, mintha a gyermekkor egyik csodakönyvéből Babar jószágosan finom öreg hölgye elevenedne meg; vagy még inkább egy cári balerina, régi albumok metszeteiről. Mozdulatait, még apró fejbiccentését is valami éteri muzsika lengi körül. Haja szelíd kontyba fogva, mosolya halovány. Atható tekintete azonban határozott egyéniség benyomását kelti. Most mégis zavart és elfogódott. Mintha maga sem hinné, hogy a szálloda halljából nem a Limmat folyót, hanem a Dunát látja... Pásztor Vera — harminchat év óta — először van ismét Budapesten.

Beszélgetni kezdünk, kezdetben még nagy-nagy távolságtartással.

— Itthon a Mesternő volt A bahcsiszeráji szökőkút első Máriája. Maga a koreográfus, Rosztyiszlav Zaharov választotta ki a főszerepre; ugyanarra, amelyet Zaharov a leningrádi ősbemutatón Ulanovára osztott! De táncolt Mária hercegnőt is a Diótörőben, Swanildát a Coppéliában, Balerinát és Királykisasszonyt a Vashegyi-koreográfálta Petruskában és A fából faragott királyfiiban.

Milyen vágyak fűtötték, amikor a férjjel s egyúttal koreográfus-partnerral, Vashegyi Ernővel 1956-ban elhatározták, hogy elhagyják az országot?

— Mint minden emberi életben — kezdi, mint egy vallomást —, ha a fejlődés megáll, megindul a visszafejlődés. Mi vágytunk továbbfejlődni. Vágytunk megmutatni magunkat. És az élet, bár külföldön, de meg is adta ezt nekünk: Zürich, New York, Firenze, Párizs, azután Hollandia, Finnország, Spanyolország színpadain éveken át részünk volt a sikerben. Párizsban az ötvenes évek végén a francia balettavantgarde egyik jeles művésze, Janine Charrat (aki társulatával, a Ballet de France-szal Gyagilev nyomdokain járva saját műveiben is olyan példaképeket választott, mint Balanchine, Massine vagy Lifar), a Champs-Élysée-n lévő színházába bennünket is meghívott. Ernő saját verziójában elkészített Csodálatos Mandarinját mutattuk be, és mind a darab,

mind az interpretálás olyan elismerést aratott, hogy — mint „Janine Charrat-produkció” — vendégszerepeltünk együttesével Monte Carlóban is. A plakáton — látja? — ugyanúgy szedték a kettőnk nevét, mint két másik, akkor már világhírű táncospárét, akik a nagy karácsonyi balettszezonban részt vettek. Az angol Margot Fonteyn és Michael Somes, illetve a francia csillag: Liane Dayde és Youly Algaroff ugyanabban a szériában táncolt; nem beszélve a Bécsi Staatsoper balettegyütteséről és Maurice Béjart akkor még Párizsban működő balettszínházáról...

Nézem a sajtókivágásokat, plakátokat, fotókat... A megőrizhető múlt megannyi pótolhatatlan dokumentumát a „New York Herald Tribune” kritikájától a francia „Arts et Lettres” méltatásáig, vagy a „Neue Zürcher Zeitung” lelkes soraiig. Mind között mégis talán a strasbourgi National Zeitung szakírója fogalmaz a legszemléletesebben. Már az alcím is sokatmondó: „Egy valóban csodálatos Mandarin”. S ami ezután következik: „Marjorie Tallchief és George Skibine (mint koreográfus is) oly nagyszerű volt, hogy a közelükben még erősebben hatott ránk Bartók Csodálatos mandarinja, amelyet ezen élménygazdag este befejezéséeként végre egyszer úgy láttunk, ahogy mindig is elképzeltük magunknak. ... Vashegyi Ernő kongeniális koreográfiájával és előadásában... a helyekönnyű Pásztor Vera művészi inten-

Harangozó—Delibes: Coppélia

Fotó: Hamala Irén tulajdon

Swanilda: Pásztor Vera, Ferenc: Vashegyi Ernő

Harangozó—Csajkovszkij:

Romeó és Júlia

A címszerepekben: Vashegyi Ernő

és Pásztor Vera

Fotó: Kaán Zsuzsa tulajdona

zitással megformált alakításában. Az utcalány nehéz szerepét egyszersem valami természetes tisztaság hatotta át.”

***

A hatvanas évek elejétől kezdve a vendégszereplések, a gálakoncertek lassan megfogyatkoznak, Pásztor Vera ugyanakkor új minőségben: pedagógusként lesz egyre kedveltebb és ismertebb a táncrajongók körében. A változás oka: Zürichben iskolát nyit, de előbb még saját maga is koreografálni kezd. Már Hollandiában is, a Királyi Balett számára, majd Svájcban Vashegyi Ernővel közösen az „Erdélyi ballada” című kettőst, Kodály zenéjére, a svájci televízió felkérésére, amelyet a művész nő önálló TV-balettje: a „Dyubuck” (Leo Nadelmann svájci zeneszerző muzsikájára), végül egy újabb táncfilm követ, gyerekek közreműködésével.

— Ezek a gyerekek a „Vera Pásztor Stúdió” növendékei, amelyben még — egészen hetvenéves koráig (1990) — Vashegyi Ernő is munkatársa volt. A teendők oroszlánrészét azonban a művész nő vállalta magára. Hogyan született az iskola ötlete?

— Egyenes folytatása lett az előadóművészi pályának. 1960-ban, fellépéseink sodrában jutott eszembe, hogy a jövőnkre is gondolni kell. Azt hiszem, nem a hivatás, hanem a hivatottság kényszeríti arra az embert, hogy továbbléljen. Ma már tudom, hogy ez a legnemesebb munka, amelyet csak elképzélhetek magamnak. Nagyon szeretem a gyerekeket. Mind egyiknek megvan a maga húrja; ezt kell a lelkükben megtalálni. Tudja, a legtöbb fiatal mesternek az a hibája, hogy elfelejti: ha alkot, élő anyaggal dolgozik! Szigorral, dresszúrával akarnak célt érni. Erőszakkal, de erőszakkal nem lehet!

Meghatódom, olyan őszintén, olyan mélységes hittel és meggyőződéssel beszél. Észreveszi, s azt is megérzi, ugyanúgy gondolkodom, mint ő. Honorálja is, azonban; mert így folytatja:

— Képzeld csak el: hét és tizennégy év közötti gyerekekkel foglalkozom, és — több mint húsz éve működő — gyermekbalett-színházamat is az ő segítségükkel hoztam létre. A szülőktől tudom, akik gyakran hálálkodva megkeresnek, hogy a stúdió, a tánc és a szeretet hatására milyen lelki változáson mennek keresztül.

— És mi a titkod? — kérdezem vissza óvatosan.

— Az, hogy tisztelem a gyerekeket; hogy beavatom őket a munkába. Nekem a gyerekekre csak rá kell néznem! Már a gondolataimat is olvassák. Fontos, hogy a mozdulatok lelki mélységét, a test számtalan kifejezési lehetőségét megismertessük velük. A fiatalságnak éreznie kell, mi a művészet lelke; hogy mi az, ami a művé-

szetet élővé teszi. És itt nemcsak a klasszikus balettra gondolok, hiszen amit például Martha Graham tett és alkotott, az is csodálatos. Sőt, nemcsak a táncra gondolok, hanem az irodalomra, a zenére, a képzőművészetre is...

— Akkor akár egyfajta összegzésnek is tekinthető az az előadás, amelyet 1991-ben készítettél el hetvenegy növendéked számára, Ravel-zenére s kortársa, Maurice Maeterlinck meséje nyomán?

— Mondhatjuk, igen. Még abból a szempontból is, hogy Zürich városa és az egyik legnagyobb zürichi balettegyüttes is támogatja a gyerekszínházat. A gyönyörű jelmezeket pedig mind egy szálig a szülők teremtették elő.

Szakmailag pedig ennél is sokkal jelentősebb, hogy A kék madár balettváltozat-

ban mekkora szerepet játszik a gyerekek humora, közvetlensége, tehetsége a technikai feladatok mellett. S hogy a darab a tánc, a színek, a fények és a zene kombinációjából született, és 115 szerepet nyújt tanítványaimnak.

Percnyi szünetet tart, majd elgondolkozva hozzáteszi: „Nagyon szeretném megtalálni a módját annak, hogy itthon is betaníthassam...”

Ebben a pillanatban a boldogságot kereső testvérpár története új értelmet kap. Vajon, aki balettszínpadra álmolta, nem Tytlyl és Mytlyl útját járta társával, akit ma, második házasságában is leghűségesebb barátjának tart? Lehet, hogy Pásztor Verát a Kékmadár egyszer még haza vezérel?

Kaán Zsuzsa

Zürcher Kinderbalett-Theater
Leitung Vera Pásztor

M. Maeterlinck,
M. Ravel:

DER BLAUE VOGEL

All That Dance

Új Fodor-balett a Magyar Állami Operaházban

Fodor—Orff: *Mindhalálíg tánc*
Pillanatkép az I. részből

Fotó: Horvát Éva

Fodor Antaltól, az Operaház szerződtetett koreográfusától kilenc évvel ezelőtt kaptunk új művet. Mostani április 23-i bemutatóját is inkább ez a parancsoló elvárás sürgette, mintsem a lelket feszítő mondanivaló: jobb híján nagy elődök példáira bízta magát, akik hasonló, megfeneklett helyzetükben magáról az alkotásképtelenségről alkottak remekműveket.

Egy téma átvétele azonban legalább annyira tehetséghez kötött, mint egy új téma megtalálása. Fodort elsődlegesen Bob Fosse példája biztatta. A *Mindhalálíg tánc* nemcsak a címében, de témaválasztásában is hordozza Fosse utánozhatatlan filmvállomása, az *All That Jazz* (a hazai forgalmazásban: *Mindhalálíg zene*) hatását. Míg azonban Fosse alkotói és rendezői csúcsteljesítményének köszönhetően a táncosait, de főleg önmagát hajszó táncdiktátor tragédiája során egy egész nemzedék érezhetett rá a tánc kifejezési erejére, a film fantasztikusan izgalmas táncjeleneteinek magaslatát meg sem közelíti az új Fodor-balett.

A táncfilm mellett sok más is eszünkbe jut a színpadi látszatszelekmények láttán. Fellini zseniális filmvállomása saját kiégettségéről (*Nyolc és fél*); a Béjart-féle *Romeó és Júliát* indító „Lumiere!” — kiáltás (itt a koreográfust játszó Szakály

György kér hangosan „fényt”); vagy a *Halál Velencében* című Thomas Mann-regény igazi tőkélyről ábrándozó, zaklatott hőse (itt Végh Krisztina önti vonzó formába). Fodor saját ouvre-jéből eleve ismerős a próba és az előadás témaként használt közös jelenléte, amelyet — színpadi és magánéleti párhuzamokkal is ötvözve — *A próba* című Presszer-rockbalettben jóval áttételesebben ábrázolt. De ismerősnek tűnt a Mester (a Cédrus-beli) incselkedése a Múzsával (Seregi után „szabadon”); s általában az „aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni” képletének sokszor megénekelte-dudált igazsága. Elég, ha a Fodort annak idején inspiráló Eck Imre *Pokoljárását* idézzük...

A sztori egyébként annyi, hogy a színpadon látható (s *Gombár Judit* által szépen öltöztetett) táncgyűttes Carl Orff: *Carmina Burana* zenéjére próbál egy új balettet, amely az alkotójának fejében cikázó „alpművek” (A hatyúk tava, a *Romeó és Júlia*), valamint magánéleti élmények ihletésére) menet közben formálódik — szünetekkel, leállásokkal, újkezedésekkel tarkítva.

E gondolatfoslányok és próba-részletek azonban valahogy mégsem rendeződnek „művészi rendezetlenségé”. Semmiképp sem akar összeállni belőlük

egy igazi táncdráma. Ahhoz ugyanis kevés ez a „majdnem-mondanivaló”, még akkor is, ha a „valódi” nők, a főhóst körülvevő kolleginák fölött álló, fehér ruhás nőalak (szintén Végh Krisztina) a koreográfust a darab végén a Holdba (!) menekíti...

Amikor pedig a balett-teremben a fiatal kollégát (Cserta József adja harmatosan) gyanúsán ajnározó mestert meglepi két korábbi szeretője (*Rujsz Edit* és *Venekei Marianna*), s éktelen botrányt csinál, nos ez az a pont, ahol Fodor a táncdráma létrejöttének esélyét végképp kiejti a kezéből. A féltékeny nők hisztériájára egy egész tételt épít, mégsem a tánc áttételes nyelvén közvetíti felbőszültségüket. Szereplői a múlt századvég „csipkerózsikás” világából átmentett avitt, pantomimes rángatásokkal, földhözragadt, veszekedő gesztusokkal, lökdösésekkel kénytelenek „elmondani”, mit is akarnak. S végül a mindentől-mindenkitől megszabadult lelkű mester sem „táltosodik meg” ezt követő szülőjében. Kérdés persze, mi lenne még ebből Szakály György alakításának színészi-technikai ereje nélkül...

Mint ahogy nem látunk elég vad őserőt a második részre elkészült mű kedves neoklasszicizmusában sem (az egyetlen üdítő kivétel Nagyszentpéteri Miklós „megtalálása” a főfiú szerepére). Bár ekkorra legalább végre megszakitások nélkül, töretlenül élvezhetjük Orff zenéjét és a megkínódott „művet”, megbocsátón elfeledve az első rész eklektikus tálkolmányát. Azonban itt is sorra kísértének ismerős mozzanatok: a győri után a budapesti színpad háttérét elfoglaló *Nap* (*A Nap szeretteiből*), továbbá mozdulatsorok és szerepek ugyancsak *A Nap szeretteiből* és *Markó Iván* sok más balettjéből. Sőt, már a Markó „utáni” győri közelmúltból került az Operaház színpadára a Gulliver-produkció asztala is, ezúttal mint a középkori orgia színtere, *Urbán István* egyébként remek hatyú-paródiájával.

Arany János aranymondása: „*Költő hazudj, csak rajt ne fogjanak!*” köreinkben így szólhat: „*Koreográfus lopj, csak rajt ne kapjanak!* Pedig „lopni” szokás. Jöhet az inspiráció bárhonnét, átültethető egy új műbe, ha ott megfog, s vele önálló alkotás születik. Mert ugyan ki vetné például Schiller szemére, hogy két Shakespeare-mű, az *Otello* és a *Romeó és Júlia* alapján írta Ármány és szerelem című opuszát? Fodor Antal viszont az öt befolyásoló hatásokból csupán az üres formát, a tetszetős, ám lényegtelen felületet ragadta meg. Az idegen elemek nem váltak egy öntörvényű alkotás szerves részévé, sőt, leváltak új környezetükről. Belőlük, átaluk nem született meg egy igazi, új táncdráma.

Hja, lopni is tudni kell!

Kisgergely József

Pécsett: egy régi téma legújabb színeváltozása

Herczog—Delibes: Coppélia

Számos elődje van hazánkban ennek az újabb Coppélia-változatnak. *Leo Delibes* balettjét alig néhány évvel a párizsi ősbemutató után, 1877-ben előadták a Pesti Nemzeti Színházban Campilli Frigyes koreográfiájával. Századunkban a budapesti Operaházban több ízben felújították; mintegy háromszázszor került színre többféle változatban, mígnem 1953-ban *Harangozó Gyula* a darab teljes átdolgozásával megteremtette a mester kézjegvét hordozó „magyar Coppéliát”.

E. T. A. Hoffmann: „Der Sandmann” (A homokember) című kisregénye nyomán — az 1870-ben készült eredeti librettó szerint (*Charles Nuittier* és a koreográfus *Saint Leon* közös munkájában) — a titokzatos Coppélius bábkészítőmester legfőbb óhaja, hogy élő bábukat állítson elő. Alkotása, a szép Coppélia baba megzavarja egy fiatal pár: Franz és Swanilda szerelmét. Franz beleszeret az élőnek hitt Coppéliába. Amikor kiderül, hogy csak mechanikusan mozgatott báburól van szó, azonnal visszatér Swanildához és nagy kibéküléssel örömtáncsal zárul a balett.

Harangozó Gyula a korábban sötét, gonosz varázslóként ábrázolt Coppéliusból, a maga számára átírt szerepben tragikomikus emberi alakot, bogaras, emberkerülő, a természeti erőket kutató ezermestert — felejthetetlen karakterfigurát — teremtett. Az irreális, borzongató elemek

eltűntek, a realitás felé vitte a darabot: humort, derűs életfilozófiát árasztó, háromfelvonásos táncjátékot alkotott.

Az utóbbi évtizedek rendezései viszont ellenkező irányban haladva, a titokzatos, sötét vonásokat hangsúlyozták. *E. T. A. Hoffmann*nak, a német romantika e sajátos géniuszának szelleméhez közelítve a *démoni hatalmaknak kiszolgáltatót embert* a mélylélektan oldaláról igyekeztek megközelíteni. Ilyen kísérletet láthattunk Pesten 1988-ban a Kölni Opera Coppéliájában. *Jochen Ullrich* koreográfiája is az eredeti forráshoz viszonyulva, a múlt századi francia librettó kissé édeskés bájától megszabadítva próbálta meg Hoffmann szellemének visszahódítani a darabot. Története szerint a főhős gyermekkori lidérces szorongásainak „homokembere” évek múltán a bábukat alkotó titokzatos mágus rémalakjaként jelenik meg, s a fiatal embert a sötét erők a gyönyörű, ám bizzar Coppélia baba iránti örült szenvedélybe és végül öngyilkosságba kergetik.

A baj csak az, hogy az ilyenfajta „hoffmanosabb” felfogáshoz sehogysem akart-akar társulni Delibes zenéje. Jól tudják ezt a zeneköltő szülőhazájában is. „Csak a századvég burzsoá szelleme tudta így elrontani a csodálatos sötét romantikus témát, amelyhez nem Delibes cifráságai, hanem Weber vagy Berlioz fantáziája kellett volna” — írja a balett 1966-os felújítása alkalmából egy francia zenekritikus,

Swanilda: *Simpson Karen*
Fotók: **Simara**

aki Delibes zenéjét „a hatvan éven felüliek világába” utalja. Ám hiába a felhorkanás! Ez a kellemesen banális muzsika igencsak keményen dacol az idővel; túléli a modernizációs kísérleteket és ellenállhatatlanul vonzza a táncosokat, koreográfusokat!

Herczog Istvánt, a pécsi felújítás alkotóját is, aki keményen levonja a maga következtetését: „Egy olyan darabnál, mint a Coppélia, amely ártatlanságában az eredetivel — *E. T. A. Hoffmann* mély gondolatú elbeszélésétől — igen eltávolodott, manapság elvárhatnánk, hogy a balett rendezésében megpróbál közelíteni az eredetihez. A legutóbbi idők egyes kísérletei ebbe az irányba mutatnak. De szerintem Hoffmann hiteles tolmácsolásához nem annyira a librettó, mint inkább a zene (kiemelés tőlem: *P. A.*) szegül szembe. Eleganciájával és sarmjával, melódiáival és pattogó ritmusaival nem teszi lehetővé az elmélyült filozofálást, és semmiképpen sem adhat alapot az efféle értelmezésnek. Inkább az a figyelemreméltó, hogy Delibes egy szinte „koreografikus” zenét alkotott és ez számomra a kiindulási pont.”

Nos, a Pécsi Nemzeti Színházban e koncepció következetes megvalósítását láttuk: a koreográfus a zene szellemes táncosságára, a történet naiv bájára építő,

Herczog—Delibes: Coppélia

A megújított társulat **Iliá de Riska** színpadképe előtt

„mesésen fantasztikus” baletet alkotott. Először is átforgatta Coppélius karakterét. A Harangozó-teremtette figura reális vonásai egy szelíd karikatúra játékos lebegésévé oldódtak. Az emberkerülő ezermester ugyan itt is megleckézeti a titokzatos műhelyébe lopakodó fiatalokat, és mélységesen elkeseredik, amikor a bábukat felforgató féltékeny Swanilda végül Franz lábaihoz vágja a meztelen Coppélia babát, tönkretéve ezzel mesteri alkotását. Ám, csodák csodája, Coppélius most mégsem esküszik bosszút, hanem remekműve roncsai felett keseregve máris egy másik Coppéliát álmodik. Harangozónál a III. felvonás kibékülési jelenetét megzavarja a dühödten berontó, s a rombolásért kártérítést követelő Coppélius (a híres pantomim-monológban), majd a pénz birtokában elégedetten távozik. Ezúttal viszont teljesen megváltozott, jószágos nagybácsivá szelídült Coppéliust látunk, aki a fiatalokat az újabb Coppélia babával megajándékozva, maga is beleolvad a közös ünnepelésbe. Ezt a váratlan, mondhatnánk, indokolatlan „megjavulást” számunkra a darab játékos légköre és legfőképpen a mestert alakító *Solymos Pál* művészi személyisége teszi elfogadhatóvá. Olyan varázslatos iróniával és tragikomikus emberséggel alakítja a Közjátékban (Delibes Sylvia-baletjéből átvett zenei részletre) a tönkretett baba miatt szenvedő

Coppéliust, hogy őszintén sajnáltuk volna, ha őt ki kellene zárunk a végső nagy megbékélés szép fináléjából. Ez a kitűnő művész, akit legutóbb a *Romeó és Júlia*-ban az életörömet sugárzó fiatal Mercutio tragikus szerepében csodálhatunk meg, váratlanul egészen új oldaláról mutatkozott be, de most is, mint mindig, tökéletesen meggyőző, biztos szakmai tudással kimunkált, őszinte alakítással.

A koreográfus másik játékos dramaturgiai „bukfence” a huszártoborzás is, amelynek végén a lányok visszakövetelik a besorozott fiúkat, a huszártiszt pedig kénytelen lemondani újoncáról. Ilyen persze még a mesében sincsen. De se baj! Mert hová lenne a fiúk nélkül a finálé? Egyébként örültünk a jól stilizált huszártáncnak, kiváltképpen a szép kiállítású, délceg toborzótisztnek, *Lencsés Károlynak*.

Muzikálisan, szervesen bontakoztak ki a különböző csoportkoreográfiák is. Például a lányokat kedvesen ide-oda lóbálgató, „bim-bam”-ozó keringő. Nem bántuk volna, ha a remek mazurka-zenére is karakteresebb, „lengyelesebb” tánc készül. S noha mindvégig élveztük a biztos kézzel szerkesztett, szépen árnyalt betéteket, tán némi rövidítés is előnyére vált volna ennek a hangulatos műnek.

Ebben a (korábbi pécsi előzményektől, a kortárs táncstílustól és avantgarde kísérletektől merőben elütő) új feladatban, eb-

ben a spicc-táncra építő későromantikus baletben ugyanakkor kitűnően helytállt — a most már jórészt saját nevelésű fiatal együttes. Az üde látvány hordozója azonban mégiscsak a szerelmespárt alakító angolász származású páros: *Simpson Karen* (Swanilda) és *Sergeant Anthony* (Franz). A koreográfus a pályakezdő ifjú balerínát nem állította technikai bravúrokat öncélúan halmozó feladatok elé, és így érvényre juttatta természetes báját, könnyed stílusát. A vonzó megjelenésű *Sergeant Anthony* szép emeléseivel és elegáns ugrásaihoz pedig vélhetően a huzamosabb gyakorlat hozza majd meg a nagyobb biztonságot.

Az egyéniségnek is teret engedő hagyományos klasszikus pas de deux-k mellett színesebbek voltak a csoportos babatáncok és a két Coppélia (*Korfia Emilia* és *Három Edina*) spicc-táncai is. *Ilia de Riska* mesevilágot idéző szép díszletei és jelmezei tökéletes összhangot teremtettek a koreográfus művészi elképzeléseivel.

Herczog István tehát végül is úgy „porolta le” a 120 éves Coppélia-baletet, hogy mai rálátással, mosolygó „egyszer volt, hol nem volt” lebegtetéssel vállalta Delibes zenéjének időtálló táncosságát. Gyönyörűen felújított színházában megújhdott társulatát ünnepelhetette Pécs közönsége.

Pór Anna

Fiatal koreográfusok estje a tánc világnapja alkalmából

Április 26-án az Arany János Színházban mutatkoztak be első alkalommal azok a fiatal táncalkotók, akiknek munkáját a Stílus Alapítvány támogatja. Az estet rendező és szerkesztő, az első szárnypróbálgatásokat segítő *Metzger Márta* a műsorösszeállításban operai kollégáinak darabjai mellett helyet és lehetőséget biztosított a kortárs táncművészetben tevékenykedő koreográfusok etűdjének is. A korábban jellemző ágazati elszigeteltség után ez a törekvés (a művészi nyitottság, a stílusok és irányzatok közeledése, egymásra figyelése) táncművészetünkben új értékeket teremthet. A szándék megvalósulása ezen az estén a *tánc világnapjának* gondolatísághoz is mottóul szolgál.

Az est első részében a fiatal operaházi *Nyakas László: Érzelmek fejlődése* című darabja került a közönség elé. A közel 40 perces munka *Rahmanyinov* romantikus zongoraversenyére készült, és magán viselte mindazokat a jegyeket, amelyek gyakran az „első műveket” jellemzik.

Kitűntek a darab hiányosságai: a gondolatok banalitása, képi megfogalmazásuk stíluskülönbségei s az ebből fakadó tartalmi és formai aránytalanságok; mindazonáltal a látottak alkotójuk erejüket is megmutatták. Hangulatteremtési és szerkesztési készségét, vagyis azt, hogy a klasszikus nyelvezetből építkezve, mutatószólók, duettek és csoporttáncok sorozatát tudja összefűzni. A közreműködők sorából — *Nyakas* saját magának készített szólója mellett — *Oláh Csilla*, *Balogh Béla*, *Galambos Lilla*, *Venekei Marianna* és *Király Melinda* táncra nyújtott kellemes élményt.

Gajdos József, aki már tapasztalt alkotónak számított a bemutatkozó koreográfusok között, két művével szerepelt. *Álomaszony* című, zenei montázsra készített szólója a női lélek titkait boncolta. Az ellentétes érzelmek és ösztönök meghatározottságában vergődő, önnön kettősségével viaskodó nőiség koreográ-

fiai ábrázolását az előadó *Hágai Katalin* expresszív egyénisége avatta valóban drámai monológgá.

Gajdos másik darabjának, a *George Michael* zenéjére komponált *Egyedül* című táncszámunk középpontjában is a nő állt. A magányos bárholgy könnyedebb vonásokkal megrajzolt portréját *Venekei Marianna* személyisége és extravagáns, ragyogó tánc tette emlékezetessé.

Az est második részének rövidebb táncdarabjai közül kiemelkedett *Lőrinc Katalin Utolsó* című, leginkább modern nyelvezetű, lendületes kettőse (*Vedres Gábor* zenéjére). Maga a koreográfusnő adta elő lendületesen *Bakó Gáborral*, aki az esten alkotóként is bemutatkozott. Három koreográfiája közül a testvére, Géza emlékére készített tánckompozíció tűnt a legérdekesebbnek. A négy lány kíséretében előadott dzsessztánc-szólóban megpróbálkozott a legnehezebb feladattal, a halott testvér alakjának megidézésével. A további *Bakó*-számok közül a *James Brown* énekelte „I feel good” érzést temperamentumosan és stílusosan tolmácsolta *Castillo Dolores*. A *Little Darling* című férfiszólóban pedig ismét *Bakó* remekelt. (Úgy hírlík, a második, május 31-i előadásra e darab kiforrottabbá, átütőbbé érett.) Az *East-West Dzsesszbalett Együttes* által bemutatott koreográfia azonban — amely ráadásul a műsor végére került —, sem látvány, sem előadás tekintetében nem koronázta az estet.

A „táncgypercesek” közül *Tóth Olivér* és *Rockov Angéla: Mu* című (*Peter Gabriel* zenéje által meghatározott) kettőse árnyképes látványhatásával és dinamizmusával ragadott magával egy pillanatra.

Reméljük, a továbbiakban csak bővül majd az ifjú táncalkotók sora és a Stílus Alapítvány még sokáig tud újabb lehetőségekkel szolgálni az alkotás útján már haladó művészek számára is.

— major —

Kétszer kettő mindig négy? Új egyfelvonásosok Győrött

1. 2. 3. 4. — ez a címe a Győri Balett új estjének, jelezvén, hogy egyszerre négy új darab bemutatóját tartják. De mennyi is a kétszer kettő? Révész György emlékezetes filmvígjátéka óta nem kétséges: van az néha öt is. Bár meglehet, hogy csupán kettő, mint a jelen esetben, már ami az igazán értékest, a *maradandó* művek számát jelenti. Ez pedig a repertoárját szívesen s mellesleg ügyesen újratereztő Győri Balett esetében kiváltképp nem elhanyagolható szempont.

Kár, hogy épp a vidámnak ígérkező első és harmadik darab okozott csalódást, hiszen a közönség is, a társulat is szinte szomjúhozza a humort.

A Győri Balett mindenesetre most harmadszor működött együtt a pozsonyi *Libor Vaculikkal*, s ebből a legelső munka, *A könnyek tengere* (Mahler) gondos, bensőséges koreográfiája váltotta be maradéktalanul a hozzá fűzött reményeket. A *Faust* már túl nagy falat volt a számára, de még bővelkedett érdekes és szépen komponált részletekben. A *Játék a szerelemmel* című friss kompozíció azonban — mit szépsük a dolgot? — enyhén szólva halovány. Részben, mert avított utánérzése a cseh és szlovák (prágai-pozsonyi) koreográfiai iskola mintegy tizenöt-húsz évvel ezelőtti fénykorának, amelyről azért el kell mondanunk, hogy bár csak a Hollandiába került Jiří Kyliannál jutott el a világszínvonalig, ám a „szocialista viszonyok” között, odahaza is korrekt s többnyire ízléses műveket termelt. Az eredeti Vaculik-féle koreográfiai ötletek hiánya azonban nyilvánvaló: Vaculiknak egyszerre Balachinet, van Manent, Kyliant és Pavel Smokot együtt kellett volna „überolnia”, amire — úgy látszik, már nem képes. Helyette olcsó balettközterekbe ágyazott papás-mamákkal „lepi meg” a nézőt, „tiszteli meg” a táncost s a zeneszerzőket: *Händelt*, *Telemant*, *Rossinét* és *Mascagnit*.

Demcsák Ottó Sznobirtói a húszas évek filmvásznáról idetévedt szállítómunkások. Ők négyen: *Dorkó Edina*, *Horváth Erika*, *Demcsák Ottó* és *Zádorvölgyi László* megittasulnak egy nagypolgári házaspár fényűző otthonától, és fittyet hányva a tízparancsolatra s a társadalmi osztálykülönbségekre, eltulajdonítják a háziak hivalkodóan drága toalettjeit (*Combár Judit*). Sőt, nemcsak a tulajdonosok távollétében kóstolnak bele — egy tréfásnak szánt és túl hosszú nyújtott burleszk idejére — a felső tízezer szokásaiba, hanem a

háaspár megérkezése után is. Csakhogy ahelyett, hogy a címben jelzett foglalkozáshoz, vagyis *Sznobirtókhoz* méltón, rendesen irtanak őket, velük együtt tovább folytatják a dínomdánomot. S bár soha nem fogom megtudni, miért, ezen a dilemmán még csak túlteszem magam. De vajon miért is kell nevetnem a lerészegedő férj (*Szigethy Gábor*) a spanyolfal mögött vetkőző felesége (*Tibola Gyöngyi*)

van! Személyes sorsának fonala, a gyermekkori emlékek, a Szentendréhez kötődő rokon-művészbaráti szálak Kovács Margit egyik klasszikus kisplasztikájához, a Párkákhöz vezérelték. Ennek ihletésére született a négyszemélyes, részleteiben választékos és finom megoldásokkal színpadra költött kamaradarab, a *Párkák: Bombicz Barbara* koreográfusi pályájának első opusza!

Bombicz-zenei montázs: *Párkák*
Ströck Barbara, Szántai Hajnalka, Major Szilvia és Tárnoki Tamás

Fotó: **Schuck József**

és az előszálló füst(?) láttán. Egy viszont biztos: a burleszk nem Demcsák Ottó műfaja.

A *Sznobirtók*ban ugyanakkor — önmagukban véve — valóban élvezetes, „kómisch” kettősök, hármások sorát találjuk. Eddigi munkái alapján is úgy véljük, Demcsák a show-tánc, a szórakoztató színpadi tánc iránt ígéretes alkotói tehetséget mutat. Például biztosan kitűnő operett-, musical-, vagy rock-operabetéteket koreografálna. Érdemes lenne ezen a területen kipróbálnia magát.

Ezek után pedig itt az ideje, hogy az est két jelentős szakmai sikeréről is szó essék. Elsőként *Bombicz Barbara* táncminiatűréről, amely egyszerűen úgy jó, ahogy

Gratulálunk hozzá, miként az amerikai „világcsavargónak”: *Robert North*nak is, aki a Táncművészeti Főiskola tavalyi végzősei után a győrieknek is átadta-betaníttatta sokadik opuszának egyikét. Az *Entre dos Aguas* (Két víz között) spanyolra hangolt szimfonizmusa, *Paco de Lucia* elementáris erejű muzsikájára már-már régi fényében ragyogtatta fel az egész együttest.

„Visszahozni a lángot, az ígéretet, a titkot, és... igen, a játékot. Ezt akarjuk, ezt táncoljuk” — olvasom a mottót a műsorfüzetben. Nos a Győri Balett, amelyről tizenötödik éve tudjuk, hogy a jót jól táncolja, ezen az estén ha mindezt még nem is, de a táncot már visszahozta!

— kaán —

Ketten a „Tánc-utcából”

Ladányi Andrea és Benny Bell a Petőfi Csarnokban

Olyan szépek egymás mellett, hogy táncolniuk sem kellene, már rájuk nézni is élmény. Mert elképzelni sem nehéz, hogy egy szoborszépségű, képzett testű európai fehér nő és egy amerikai fekete férfi összefonódásában micsoda érzékiség feszül. Hát még együtt látni őket, amikor megmozdulnak, minden rezdülésük valami titkot sejtet!

Az újabb sikeres szólóestjeiről ismert Ladányi Andrea egy dél-franciaországi dzsesszfesztiválon látta meg Benny Bellt, amint táncot tanított. (Bell nemcsak táncos és koreográfus, de a különféle afro-dzsessztechnikák kiváló művelője és mestere.) Ladányi Andreának, akihez a különleges modern technikák mindig is közel álltak, annyira megtetszett a férfi előadói humora, nyíltsága, tanítási módszere, hogy odament hozzá és megkérte: táncoljanak együtt Magyarországon, egy közös műsorban. S amilyen „magától értetődő” volt a megismerkedés, olyan természetes volt a folytatás, Benny örömmel igent mondott, az együttműködés sikere pedig önmagáért beszél...

A nyitószám Benny koreográfiája: egy lírai pas de deux René Aubry zenéjére; egymással tökéletes kontrasztban és mégis tökéletes összefonódásban. Ami pedig ezután következik (női és férfiszólók, ket-tősök sora), mind-mind korunk Éváját és Ádámját mutatja be, rendkívül egyéni lá-

tásmódban. Miles Davis vibráló zenéje Andreát mai átlagnőként perdíti elénk feszült és meg-megnyugvó mozdulatok változatosságával, miközben — szemüvege alól —, fürkésző tekintetet vet ránk. Pillantását egyre vádlóbbnak, egyre terhesebbnek érezzük: mi baja velünk? Vagy inkább saját magával? A hátsó, emelvény-szerű színpadra menve, összegubózva, főnről, mintegy ablakból figyelni már az embereket. Már csak ül és vár. Mint megannyian, akik azt lessük: leszünk-e valaha is elég érdekesek egyszer valakinek, aki hajlandó fölgyalogolni értünk a X. emeletre és becsongetni hozzánk...

Bell is a magányról, önmaga elvesztéséről táncol, amikor öltönyét, vakítóan fehér ingét, nyakkendőjét letépi magáról, és a Matt Mattox alkotta féktelen afro tánc erejére hagyatkozva, találja meg rég elveszített kapcsolatát a természettel.

A következő jelenet — részlet a finn Jorma Uotinen híres Kalevala-változatából —, a tengerbe vesző Aino tragikus története. Szinte földöntúli látvány (Pirjo Bengström zenéjére) Ladányi hajlékony testének küzdelme, majd összeolvadása a vizet megjelenítő omló, repülő, hullámzó óriás kék hernyóselyemmel. Filmszerűen hiteles és költői egyszerre.

A líraian fájdalmas pillanatokot Benny ritmikus dobszólóra készült gyönyörű, izgalmas madártánca oldja, lezárva Andrea

improvizatív hatású szólójával, amely a kismadár első szárnypróbálgatásait szimbolizálja. Majd ismét Benny következik, derekán hancsszoknya helyett nyakken-dők(!) tömege leng. Lifeg, rezeg, repül mezíten felsőtteste körül, új értelmet nyerve egy mai sámán XX. századi rítusában...

A férfi őrjítő pörgésére a nő méltóság-teljes, magakellettő forgása válaszol. Álomszép menyasszonyi ruhában, talpig csipkében, szűziesen. De megválvá a fátyoltól s a selymektől, szaggatottság, izgalom lesz úrrá rajta. Nehéz szavakba önteni az érzést: talán az élet valóságától retteg? Mindattól, ami majd az élet sűrűjében egy korunkbeli asszonyra vár? A Dance Street mindenesetre még tartogat feloldást. Kettejük „Tánc-utcája”, értsd: első közös előadástjük csak közös produkcióval érhet véget. Szenvedést, elidegenedést, fajgyűlöletet, halált is elsodor a szenvedély, amely a Minotaurus című záró-kettősből árad. A vágy, amely az örök nőt s az örök férfit taszítja most a színpadon egymás felé, hogy hatalmas küzdelemben vívjanak meg egymás ellen, egymásért.

Amikor a fellelkesült tömeggel kisodródott az előcsarnokba, sokadmagammal ugyanarra gondolok: jó volna még nézni őket. Együtt és egyedül.

Truppel Mariann

Ladányi Andrea

Fotók: Kádár Kata

Benny Bell

A magány stációi A Zákány-csoport a Petőfi Csarnokban

Az oktatás, az alkotás, az önmegvalósítás és önmenedzselés keserves útját járja Ákos Klára egykori munkatársa, majd segítőtársa: Zákány Magda. A Semmelweis utcai balett-munkaközösség kebelén — Jeszenszky Endre korszakindító dzessz-stúdiói mellett — már a hetvenes évek végétől működni kezdett egy csoporttal is, amely koreográfusi szárnypróbálgatásait és saját nyelvezetének megteremtését volt hivatva szolgálni. Egy csoport, amely azonban egy-két éves tanulás után ki-kicserélődő, el-eltűnő növendékből állt, s csupán arra volt alkalmas, hogy Zákány kitalálhassa velük-általuk, mi is a komponálás, mi is az az előadás, vagy a színház. Így azután, hiába vettek egyszerre többek is részt az Egyetemi Színpadon és másutt tartott bemutatókon, a Zákány-csoport valójában akkor is *egyszemélyes* maradt. Mert *egyszemélyes volt a lelke*, a mozgatórugója: a koreográfus-mesternő maga, akinek szerénysége és alázata a művészettel s a művésztársakkal szemben már akkor sem bizonyult megfelelő ajánlólevélnek a hazai avantgarde éppen csak megtűrt, el még nem ismert, ám azért erősödő birodalmában...

Ez az áldatlan alkotói helyzet azonban az utóbbi három évben megváltozni látszik. Állandósult „a csoport”, persze ismét újból. Miután egyik kezdő évfolyamból Zákány csakhamar a haladóba választott néhány (szinte felnőtt korú) elszánt amatőr táncost, akikre számítani tudott; akiknek a szorgalma és kitartása már kellő biztosítékot nyújtott ahhoz, hogy az időközben korábbi énjéhez képest is sokat fejlődött mesternő olyan igényű kompozícióval jelentkezzen, mint a *Küzdelem*, vagy a *Táncnovella*. A *Küzdelem* (Bánkövi Gyula a Csoport számára írt zeneművére) a tavalyi ősbemutatóhoz képest a május 20-i esten még érettebben mutatta fel Zákány koreográfusi erényeit: a *minimal art*-tól eltanult logikát és variációs technikát, a sajátosan tiszta szerkesztésmódot, a terek és testek egyensúlyát, a mozdulatok áramoltatásának zenei meghatározottságát, és még valamit, amelyre a *Küzdelem* látán fel kellett figyelniünk. Arra tudniillik, hogy Zákánynál az *összes mozgás* — a legapróbb rezdülésektől a posztmodernekre jellemző hatalmas ugrásokig — a *koreográfiai gondolatnak rendelődik alá*. Továbbá minden mozzanat olyan *érzelmi-lelki konstellációkkal telődik*, amely-

Zákány — zenei montázs: *Táncnovella*

Tóth Imre és Hornyák István

Rezács Ágnes

Fotók: Takács Andrea

től a „direkt” táncolás (a legtöbb kortárs együttes formában-technikában tetszelgő üressége) *egyszeriben elvész; amelytől a formában megszületik a tartalom*. Ez pedig kivételes, ritka jelenség, amellyel nem egykönnyen találkozunk az ember; s különösen a kortárs táncszínpadi termésben nem.

Zákány tehát tényleg tud valamit, amivel manapság is születni kell; sőt, ezt meg is tudja jeleníteni, és be is tudja tanítani... Ez pedig szintén több, mint figyelemre méltó...

Például a *Táncnovellában*, amely — ha tetszik —, egy szerelmi háromszög analízise, megbontva-megzavarva a barátok (Ludassy Katalin és Tóth Imre) teremtette lélektani szituációkkal. Csakhogy a történet — az ágrólszakadt, csúnyácska hős nő (Kovács Andrea), az önző, érzelemszegény kamasz (Hornyák István) és a pirosban páváskodó harmadik (Rezács Ágnes) kapcsolata azért nem válik szokványossá, mert *el tud kezdődni* az első pillanatban és csak az *utolsóban* ér véget; s mert közben az öt színpadi karakterrel együtt — az

aprólékosan kidolgozott dramaturgiai szálak rezzenéseiben — mi is átéljük a mennybe röptető boldogság örömét s a féltés, a gyanakvó felismerés, a pokolra taszítottság, kínjait. Másrészt megértjük a tolatkvo érzékiség erejét és parancsát is, a választani kényszerülő fiú kétségeit, a döntés kegyetlenségét, és még megannyi, ki már tényleg alig mondható árnyalatot, amelyet a koreográfia textúrájából „első olvasatra” megérezzünk. És az utolsó pillanatokra Zákány még mindig tartogat egy meglepetést. A kudarcotól már-már megsemmisülő lány még azt is eljátssza-eltáncolja, hogy végül megértette: a szerelem és a csalódás édes-keserű terhe *együttesen* érlelték nővé, akinek az a sorsa, hogy a boldogság *emlékét* megőrizze.

A befejezés katartikus egyszerűségében eltűnnek a színpadi magány stációi. Reméljük, hogy Zákány Magda rögzös, de méltósággal járt művészi útján is így lesz. *Mert már nemcsak a tehetsége, de hű tanítványok, mi több: igazi táncos csoport is kíséri.*

— aá —

Még egyszer... ... a Vallomásokról

Az *Állami Népi Együttes Vallomások* című bemutatója a *Nemzeti Színház* színpadán számomra várt sikert, de talán még annál is többet jelentett. Utoljára néhány évvel ezelőtt, amerikai turnéjukon láttam őket színpadon. Azóta megváltak nemcsak az énektartól, de a nagyzenekartól is, és így most némi aggodalommal néztem a bemutató elé. Vajon a táncosok elbírnák-e az énekléssel rájuk nehezedő új feladatot, és a kis zenekar alá tudja-e támasztani a nagylétszámú tánckar munkáját hangban és dinamikában? Azt is hallottam, hogy a táncart az elmúlt években erősen megfiatalították. Vajon az új generáció nyomába tud-e lépni az érettebb, rutinosabb régi gárdának? De fölösleges volt az aggodalmam. A tánckar könnyed, parasztosan elegáns technikája mellett jól is énekelt és a zenei kíséretben sem éreztem a nagyzenekar hiányát. Sőt, mindezzel a táncok talán még közelebb is kerültek azokhoz a hagyományos formákhoz, amelyeknek hű tolmácsolása az együttes változatlan és elkötelezett célja.

Mégis mi az, ami a magas technikai képzettség, az improvizációs színpadi megjelenés és a viseletek színes kavalkádján túl magával ragadott és felejthetetlenül tette számomra a március 28-i előadást? Talán két szóban találok meg erre a választ: a *tímári koncepció*, amelyben a felfogás, a képzelőerő és a megfogalmazás harmóniája egyesül. Szerintem *Timár Sándor*, az együttes koreográfusa *megtalálta* azt a csodálatos formulát, amelyet a világon minden néptánc-koreográfus óhajta kutat: a *zavartalan egyensúlyt az eredeti forrásból merített anyag és a színpad törvényei között*. Ennek az anyagnak odaadó és mély tisztelete nála már szinte legendás. Gyökerei mélyen a paraszti kultúra humuszába ágyazva szívják magukba azt az emberséget, amely táncainak végül is értelmet és életet ad. A leánytáncok líraiságában, a játékok szinte önfeledt és ártatlan egyszerűségében, a libbenő szoknyák suhanásában, a csapodó csizmák ritmikus zajában ez az emberség lüktet. S így a tánc már nem csak technika és káprázat, de maga az élet. Fokozzák ezt még a színpadi formák mesteri alkalmazásai is, amelyben a sablonoktól mentes asszimmetriák és a többszólamúság sokszor káprázatos fokozásai spontán természetességgel váltják egymást. Egy olyan koreográfiai stílus megnyilvánulásai ezek, amelyeknek hatása alól aligha tudják kivonni magukat az új koreográfusnemzedékek.

A hazai magyar közönségnek nagy szüksége van a hagyomány immáron így kikristályosodott közvetítésére, hiszen megteremtőikhez így jutnak vissza a lassan feledésbe menő értékek. De éppoly szükség van az ilyen irányú képviselőre a világ színpadain is, ahol egyre fokozottabb az érdeklődés a nemzeti sajátosságok és a folklór torzításoktól mentes őszinte és művészi megfogalmazására, és bemutatására. A Magyar Állami Népi Együttes méltó e képviselőre. Törekvéseik és eredményeik példaképpen kell, hogy álljanak mindazon együttesek előtt, amelyek külföldön is képviselni kívánják a magyar népi kultúrát.

Őszinte szeretettel, érdeklődéssel és az amerikai magyarság részéről nem kevés büszkeséggel várjuk a Magyar Állami Népi Együttes legközelebbi amerikai turnéját.

Czompó Andor

táncpedagógus, etnológus, ny. egyetemi tanár
State University of New York

Vendégünk: a Kínai Népi Opera Társulata

Kínában a színházi tradíció mintegy kétezer éves múltra tekint vissza. Még a XX. században is tisztán él és hat az évszázadok folyamán kikristályosodott két alapvető színházi típus. Az egyik az úgynevezett „helyi zenés dráma,” amelyben a cselekményt, a zenei kíséretet és a szövegvezetést vidékenként és városokként mindig sajátosan, „helyi formán belül” dolgozták ki. Később azonban a feudális nemesség által kedveltebb másik típus, a „fővárosi”, azaz „pekingi színház” lett a népszerűbb. Ez a színházi forma tehát nemcsak Pekingben élt és él, hanem Kína más városaiban is. Befejzettsége, kidolgozottsága, csiszoltsága, akárcsak a témák kifejtésének évszázadokon át átörökített módjai, vagy a használt kellékek-eszközök konvencionálisává vált jelentése, mind-mind arra utal, hogy *napjainkban a pekingi opera a hagyományos kínai színház egészét is reprezentálja.*

Milyen is hát a „pekingi opera”?

Természetesen nem is hasonlítható az európai operához, hiszen az éneken, dalbetéteken kívül párbeszéd és többféle mozgástechnika ötvöződik benne. Eredetét tekintve a kínai népi színházhoz tartozik. Gyökerei a népi dalos-táncos alkotásokig nyúlnak vissza.

A „pekingi opera” tánca — akárcsak az önállóan is bemutatható kínai táncprodukcióké —, a *motívikus tánc*, a *pantomim* és az *akrobatika* egysége. A cselekmény, amely művenként a XVI. századi, 100 fejezetből álló regény: a *Nyugati utazások* egy-egy epizódját dolgozta fel, a realisztikus-pantomimikus részletek és a cirkuszi mutatványszámba menő, attraktív, koreográfált betétek váltakozásából bontakozott ki. A sokoldalú színész-táncosok egész *dinasztiáinak* köszönhetően pedig nemcsak a műfaj maradt fenn, de a játékmód és a stílus is.

(— aá —)

„...Az akrobatikus pantomim egészen különleges helyet foglal el a hagyományos kínai színházban. Olyan dolog ez, ami a leginkább meglep minden európaít. Vannak szerepek, amelyek majdnem teljes egészükben fizikai mozgásra épülnek, s főként akrobatikus mozgásra. Ilyen szerep például a majomkirály szerepe.

Már beszéltem a *Nyugati utazások* című regény eme hősről, amelynek egyes mozzanataiból számos színdarab készült. Két ilyen színdarabot láttunk. Az egyik címe: *Botrány az égi palotában*. A majomkirályt egészen fiatal színész alakította, aki ugyanakkor Peking egyik legnevesebb színművésze — Li Sao-Csun. A majmok serege és az égi seregek közötti harc tisztán akrobatikus mozdulatokból, esésekből, ugrásokból, szaltókból állt, de különösen érdekes volt magának a hősnék akrobatikus művésze. Ez mintegy magva volt az egész szerepnek. Majomfőának maszkírozott, gyors pillantású fekete szemével, vigyorgó majomszájával arcával s ugyanakkor pontos, az állat kiszámítottan esetlen mozdulataival — amelyek a színész csodálatos megfigyelő készségéről tanúskodnak —, Li Sao-csun úgy mozgott a színpadon, ahogy csak sokat gyakorlott, edzett ember mozoghat. Testének alig észrevehető elfordításával csapta be a karddal rátámadó harcosokat, s a kard a szó szoros értelmében milliméterekre zúgott el a hős feje mellett. A majomfejedelem hanyatt esett, mintha megölték volna, majd felpattant, mint a rugó, földöntvén ellenfelét. Ezt nem nevezhetjük balettnak. Nem nevezhetjük akrobatikának sem. Nem volt ez tánc, és nem volt cselekmény és téma nélküli akrobatikus tánc bemutatása sem. Egyszerűen eljátszott szerep volt ez, de olyan ember nem tudná eljátszani, aki nem akrobata, amint nem tudná eljátszani akrobata sem, ha nem volna egyszersmind drámai színész is... ..S milyen edzettség kell ah-

hoz, hogy a színész csatajelenetben játszhaszon?

Láttunk egy darabot, amelynek *Jentangan hegyeiben* volt a címe. A végén Meng Hájkung népi hős harcosai rohammal beveszik Ho Tien-lung császári hadvezér erődjét. A színen átlós irányban széles vászon van kifeszítve, és erre van rárajzolva az erőd fala. A vászon szélessége, tehát a fal magassága is feltehetőleg mintegy két méter. Mindenesetre magasabb, mint egy ember. Az erődöt elfoglaló harcosok átugrálnak ezen a falon, méghozzá úgy, hogy közben szaltót csinálnak és fejfelé repülnek át a fal fölött, vagyis tornász kifejezéssel élve a kezükkel kellett talajt érniük.

Ez már a szó szoros értelmében a művészet csúcса, s ugyanakkor az egész jelenet él a cselekmény feszültségében, a néző pedig izgul a hősről vagy a hősnőről. A hősnő fiatal, karcsú és törekeny, az előbb fejtezte még az áriát — tündéri bájjal mozog a színen, s ezek után előlép a kulisszák mögöl hatalmas, csillogó harci sisakjában, rajta két kétméteres tollal, melyek úgy cikáznak a színen, mint a hatalmas szürke villámok. Mindkét kezében görbe szablya, amelyek olyan gyorsan villognak, mintha nem is kettő volna, hanem legalább négy vagy hat. A színpad két oldaláról két vörös dárda repül egyenesen a hősnő felé. Az úgy védi ki csapásukat a szablyákkal, hogy mindegyik dárda megfordul a szablya körül, és egyik balra, a másik jobbra repül. De a két dárda után újabb kettő repül a rettenthetetlen hősnő és rettenthetetlen színész feje felé, mire a leány hanyatt esik, és hátán fekve a két lábával hárítja el a két dárdát, mégpedig úgy, hogy mindegyik két teljes fordulatot tesz a levegőben, és visszarepül pontosan annak a kezébe, aki elhajtotta.”

(Részletek *Szergej Obrascov: A kínai színház* című könyvéből; Moszkva, 1957.)

Sportos öltözékben, lófarokba összefogott hajjal, szinte festetlenül inkább egy utazási iroda prospektusáról visszamosolygó fotómodell benyomását keltette bennem a Kínai Állami Népi Opera fiatal szólistája, mint egy művésznőjét, aki Pekingben él férjével, egy ötéves kislány anyukája, s közben ötszázéves művészi tradíciókat ápol. Szun Pinggel a társulat Nemzeti színházi bemutatkozása előtt, az öltözőben beszélgettem.

Rendhagyó módon elsőként arról faggattam, vajon a véletlen műve-e, hogy a színház előcsarnokában több fotóról együtt mosolyognak ránk Haumann Péterrel?

— Cseppet sem véletlen, ugyanis jól ismerjük egymást — magyarázta Szun Ping. — Úgy kezdődött, hogy amikor korábban itt jártam Budapesten, láttam Haumann Pétert színpadon, és nagyon megtetszett a játéka, a stílusa. Szerencsére alkalmam adódott, hogy személyesen is megismerjem, és a találkozásnál derült ki, hogy ő meg a pekingi operát kedveli.

Szun Ping, a Kínai Állami Népi Opera szólistája

— Rokonságában van-e még valaki, aki az Ön művészi pályáját választotta?

— Az én családomban nincsen, viszont a férjem, Zhang Jin Lin rokonai tradicionálisan a pekingi opera műfajának művelői. Ő „az ötödik nemzedék”, aki ezt választotta hivatásául.

— Miért és mikor határozta el, hogy ez a foglalkozás lesz az élete? Vagy nem az?

— Dehogynem... Az „indíték” pedig az volt, hogy szépen tudtam énekelni. 11 éves koromban azután tanulni kezdtem, majd a nyolc évnyi tanulmányi idő eltelte után a Kínai Állami Népi Opera társulatának lettem a tagja.

— Jól tudom? Öt alapszakot sajátítanak el a nyolc év alatt?

— Igen. Ezek: az ének, a tánc, a harc, az akrobatika és a kézmozdulatok. Egyébként ez utóbbit a legkönnyebb megtanulni — mondja mosolyogva.

— Ezért ez is tanítják meg legelőször?

— Nem... Ez tévedés. Mindent egyszerre tanítanak, egészen a kezdektől.

— Akkor hát az, aki egy pekingi operatársulat tagja lesz, minek vallhatja magát? Énekesnek, táncosnak, vagy inkább artistának?

— A hivatalos nevünk: Pekingi Operaszínészek. Igen — elgondolkozik —, ez a legmegfelelőbb kifejezés arra, amit mi csinálunk.

— Mesélne valamit a sminktechnikáról?

— Szívesen... Természetesen ez is tradicionális: mindig a szerepkörnek, illetve az adott figurának megfelelően festik ki az arcot, s ez igen időigényes feladat. Mivel a ruhák is igen élénkek, többnyire ríktó színűek, az arc kikészítésére is az erős festés a jellemző, mert csak így lehetnek összhangban egymással. Ez különösen fontos! Látja, a magam „dan”, azaz női szerepkörében, mint „fiatal lány”, először rózsaszín púderral lealapoztam az arcom, erre került a szó szerint „piros” pirosító, és ezt követte a szem hangsúlyozása, szintén erős kontúrokkal...

— A domináns színek tehát a rózsaszín és a piros?

— Nálam igen — mondja, és az öltözőasztalra mutat. Ott sorakoznak e színek világosabb és sötétebb árnyalatai, ezernyi kisebb-nagyobb ecset társaságában...

— Milyen szerepeket kedvel leginkább? És mit tesz, ha már elkészült, de még nem ment fel a függöny? — érdeklődöm.

Bemutatjuk Szun Pinget

Zhang Jin Lin, a társulat művészeti vezetője a Majomkirály szerepében
Fotók: Kanyó Béla

— Leginkább? Az érzelmeket kifejező darabokat. Mint az „Őszi folyó”, amit hamarosan itt is játszom... Előadás előtt pedig szeretem a nyugalmat. Ha énekes szerepem van, akkor kezdés előtt még beénekelem magam, mielőtt még egyszer végig gondolnám a szerepemet; mielőtt memorizálnék. De nem vagyok olyan típus, láthatja, aki elvonul egy sarokba, hogy hozzá se szólhassanak...

— Most másodszor jár Magyarországon?

— Nem, már harmadik alkalommal vagyok Önöknél. Legutóbb tavaly szeptemberben jártam itt, s kurzust vezettem a VIII. Mozgásszínház Fesztivál keretében. Az idén szeptemberben pedig újra jövök: férjemmel — a Veszprémi Petőfi Színház felkérésére — 10–12 éves gyerekeknek olyan mozgáskultúrát tanítunk, amely a kínai tradicionális alapokra épül. Mondanom se kell, hogy nagy-nagy örömmel...!

Kovács Adél

A WESTEL, Közép-Európa első rádiótelefon szolgáltatót kínáló vállalata 3 év alatt építette ki az egész Magyarországot lefedő NMT 450-es rádiótelefon-rendszert. A közép-európai elsőket más tekintetben is megtartottuk, a régió ezen a területen működő szolgáltatói közül a WESTEL a legsikeresebb, előfizetői száma nagyobb mint az összes többi vállalaté együttvéve.

Ez a siker nemcsak a miénk, hanem nagy részben az Önöké, a magyar rádiótelefon-tulajdonosoké is. A fizetőképes piac és az új dolgokra nyitott sikeres magyar vállalkozók nélkül a WESTEL 3 évvel ezelőtti tervei csak álmok maradtak volna.

Önök nélkül most azt sem mondhatnánk el, amire büszkék vagyunk: minden vállalat kötelezettségünket időben és pontosan teljesítettük, legyen szó akár hitelezőinkkel való, akár a fejlesztés ütemére vonatkozó megállapodásokról.

DDB NEEDHAM

A MI SIKERÜNK

AZ ÖNÖK SIKERE

Így most egy tőkeerős, ütőképes és dinamikus vállalat mondhatja el: a fejlődés nem áll meg. A WESTEL által kiépített és üzemeltetett világszínvonalú NMT 450-es rendszer a töretlen és folyamatos technológiai fejlesztések nyomán mindig az élvonalban marad.

A legkorszerűbb típusokkal folyamatosan bővül a készülékek választéka. A telefonhoz jutást változatos fizetési módzatokkal és engedélyes akciókkal tesszük könnyebbé.

Néhány éven belül kialakul egy olyan differenciált mobiltelefon-piac, melynek kínálatában mindenki megtalálja az igényeinek legjobban megfelelő mobiltelefont és a hozzá tartozó magas szintű szolgáltatásokat.

MOZGÁSBAN AZ ÜZLET.

Budapest: 1111 Karinthy Frigyes út 21. Tel.: 166-9977, 227-3777 Rádiótelefon: (06 60) 3-27087, (06 60) 3-27088 **Balatonvilágos:** M7-es enyngi elágazás Rádiótelefon: (06 60) 3-27100 **Bekécsaba:** 5600 Gyóni G. u. 21. Tel.: (66) 448-022 Rádiótelefon: (06 60) 3-84000, (06 60) 3-84001, (06 60) 3-84002 **Debrecen:** 4026 Kálvin tér 2/A. Tel.: (52) 318-038 Rádiótelefon: (06 60) 3-27800 **Győr:** 9022 Pálffy Dénes u. 1. Tel.: (96) 318-896 Rádiótelefon: (06 60) 3-27400 **Miskolc:** 3530 Széchenyi u. 70. Rádiótelefon: (06 60) 3-51000 **Nagykanizsa:** 8800 Deák tér 10. Tel.: (93) 310-460 Rádiótelefon: (06 60) 3-27408 **Pécs:** 7621 Rákóczi utca 19. Tel.: (72) 445-111 Rádiótelefon: (06 60) 3-27900 **Szeged:** 6720 Tisza Lajos krt. 24. Tel.: (62) 322-575 Rádiótelefon: (06 60) 3-27600 **Székesfehérvár:** 8000 Várkörút 44. Tel.: (22) 328-717 Rádiótelefon: (06 60) 3-27200 **Szolnok:** 5000 Baross u. 1. Tel.: (56) 422-232 Rádiótelefon: (06 60) 3-86000 **Szombathely:** 9700 Szombathely, Marx Károly u. 14. Tel.: (94) 324 420

Philip Morris Magyar Balettdíj

1993. április 23., sajtótájékoztató

A Philip Morris Egri Dohánygyár kft. örömmel jelenti be, hogy létrehozta a Philip Morris Flowers Ballet Award magyar megfelelőjét, a *Philip Morris Magyar Balettdíjat*.

A Philip Morris immáron 35. éve támogatja a kultúra minden formáját. Ennek egyik megnyilvánulása volt az 1977-ben létrehozott Finn Balettdíj, amelyet a Philip Morris egy helyi kuratórium segítségével ítél oda. Ezt a többéves hagyományt honosítjuk meg idén először a skandináv országok mellett Magyarországon is.

A Philip Morris 1978 óta van jelen Magyarországon. 1991-ben privatizálta az Egri Dohánygyárat. Az Egri Dohánygyár folytatja anyavállalata 35 esztendő óta támogatási tapasztalatát a szponzorálás terén. A támogatás elsődleges célpontja Eger, a gyár működési helye. Ott jött létre az Eger Alapítvány, amelynek célja az oktatási, szociális és kulturális kezdeményezések támogatása a városban.

De a kultúra támogatása nem korlátozódik Egerre. 1992 óta támogatjuk a T-ART Képzőművészeti Alapítványt, amely 1992-ben az ország öt nagyvárosában mutathatta be gyűjteményét és 1993 végén országos kiállításon szerepel Budapesten.

Idén került megrendezésre a *Magyarország: előtte és utána* című kiállítás, amely az 1956 előtti és utáni magyar festészet első reprezentatív kiállítása Amerikában. Ez a kiállítás télen Budapesten is látható lesz.

Támogatásunk jóvoltából adták elő 1992-ben az Operában a *Porgy és Bess* koncertváltozatát a New York-i Metropolitan művészei. Ugyancsak tavalyi esemény a Philip Morris Superband jazzkoncertje, mely a jazzinycenek örömét szolgálta.

A díj **Stephanie Schüssler** alkotása: egy táncosnő sziluette két kristály között, fatalapon. Az emblémát: **Eric Baghtchadjiant** tervét egy tulipán inspirálta...

EGERI DOHÁNYGYÁR KFT.

Róna Viktor, a kuratórium elnöke és Seregi László társelnök az április 23-i sajtótájékoztató után...

Fotó: **Mezey Béla**

A Philip Morris mindig is kiemelkedő figyelemmel fordult a *balett* felé. Magyarországon az Egri Dohánygyár a Győri Balett művészeti támogatója.

A 35 éves évfordulóhoz kapcsolódik a Philip Morris Magyar Balettdíj bevezetése, mely a szakma egy kiemelkedő tancosát kívánja honorálni. A leendő díjat évente ítéli oda a Művészeti Tanács. Nagy megtiszteltetés számunkra, hogy a Művészeti Tanács elnökének tisztjét *Róna Viktor*, világhírű balettművésznünk vállalta. Társelnökei *Seregi László* kiváló koreográfusunk és az Oscar-díjas filmrendező, *Szabó István*. A kuratórium tagjai *Béres Ilona*, *Presser Gábor*, valamint a négy nagy balett-társulat képviselőjében *Metzger Márta*, *Kiss János*, *Hajzer Gábor* és *Patak András*.

A díjat az a balett-táncos nyeri el, aki a Művészeti Tanács megítélése szerint kiemelkedő művészeti teljesítményével jelentős mértékben járult hozzá a magyar balettművészet értékeihez, s aki Európa és a világ színpadain méltón képviselheti a magyar balettet.

A cég természetesen nem vesz részt a kuratóriumban, és nem befolyásolja annak döntéseit semmilyen módon. Biztosít azonban minden olyan lehetőséget s információt, mely megkönnyíti a döntést a tagok számára.

A díj átadására valamilyen kiemelkedő balettesemény alkalmából kerül sor, terveink szerint minden évben más városban, a balett-együtteseknek otthont adó színházakban.

Külön öröm számunkra, hogy a díj először a Magyar Állami Operaházban, *október 18-án*, a Táncművészet Alapítvány által megrendezendő *balettgálán* kerül átadásra.

A Biblia a tánc, a táncolás számos válfaját ismeri. Említi, mint az öröm kifejezésének, a győzelem megünneplésének eszközt; mint külön a nők, külön a férfiak egyéni vagy csoportos tisztelet-adásának módját, rendszerint dobkíséretre, az istennek szóló hódolat jeléül. Az Ótestamentum szerint a győzelmes Dávid király egyedül táncol a két fényes Kerubbal ékesített, arany frigyláda előtt, amellyel népe élén bevonul Jeruzsálembe.

„Dávid pedig teljes erejéből táncol vala az Úr előtt...”

A tánc azonban erkölcstelen kicsapongás, bűnös csábítás, sőt gyilkosság okozója is lehet. Az Újtestamentum szerint Heródiás leánya, a gyönyörű Salome olyannyira elnyeri „hétfátyoltáncával” mostohaapja: Heródes király tetszését, hogy jutalmul mindent megkap, amit csak kér. Még Keresztelő Szent János fejét is...

„Ez már a negyedik! Vajon mind a hetet ledobja? Nem lesz ennek jó vége...!”

Táncvilágok

Ha a *Szegedi Balett* hétéves történetét valaki a botrányok, felmondások és válságok történeteként próbálná megírni, akkor semmiképpen nem a Balett művészi szerepét és eredményeit lajstromozná, sokkal inkább városzociográfiát vagy a befogadás és mecenatúra viszonyait tárná föl elemzése végére. Nem arról van szó, hogy Szeged polgársága eleve elutasította vagy szándékosan bojkottálta volna, netán a permanens üzetés állapotában tartaná táncosait, de arról igen, hogy azok kvalitásaihoz méltatlanul szerepelt, s nem érezte és értette meg, hogy abban a térben, ahol életét leéli, *színház született*. Mert a *Szegedi Balett* története nem más, mint *színház történet*, a szónak nem historikus, hanem organikus, cselekvő, folytonosan átalakuló értelmében. Ez a *valódi történet*, s hiába tartjuk a szűklátókörűség tragikomikus mozzanataival teletűzdelt bohózatnak azt, mi még ehhez tartozik, éppen hozzájuk nem volna méltó, ha több figyelmet fordítanánk a direktorok és az önkormányzat tehetetlenségére, mint színházunkra. Az előbbiről csak annyit: elképesztő, hogy az elmúlt években egyetlen vezetői csoport vagy gazdasági társulás nem ismerte föl, hogy Szegednek jelenleg egyetlen — a világhír is elvihető — exportképes kulturális árucikke van, ez pedig a Balett. Nem akadt senki — a társulat vezetésén és tagjain kívül —, akinek világhósszá vált volna és ki is merte volna mondani, hogy az operajátszás halott, a prózai színház egy nyelvbe zárt és lokális ügy, és egyedül a tánc, a mozdulat, a test vezethet el a nyelveken és nemzeteken fölülemelkedő, lokális színházig. Szerencsére, akik csinálják, tudják ezt. S mivel többször megtapasztalhatták, hogy munkájuk Szegeden és a határokon túl többszörös érvényű visszaigazolást nyer, már nem is felelhetnek el.

Amikor *Imre Zoltán* az együttes élére került, két metódus és gyakorlat között választhatott. A *Győri Balett* hanyatlásával egyidőben létrehozhatta volna a következő egyszemélyes, az egyéni koreográfusi munkásságát magában állóan megvalósítható, zárt, messianisztikus vezetési csoportot, vagy — és *Imre* ezt választotta — nyitva hagyhatott mindig, több kaput is más iskolák, tanárok és koreográfusok előtt. Megérezte, hogy fiatal csapata sokirányú érdeklődést mutat, s miközben tovább tanulja és műveli szakmáját, többféle orientációra is képes. A kollektív mító-

szok és ellenmítoszok ideje is lejárt már — többek között ez okozta a *Győri Balett* megfakulását, az EMBER egyetemes útke-resése, kozmikus megváltásának kérdése már nem izgatta annyira a közönséget, mint alakulásukkor — a persona, a személyes sors, az egyén boldogsága vagy tragikuma lett az a hely, ahonnan táncművészetével megmutatkozni tudott. S még valamit fölfedezett. Valamit, amiről az egész magyar színháznak alig volt már megmutatnivalója. A *szenvedélyt*. Nem az esztétikában fürdetett és csupán a formákra bízott érzékiséget, hanem az eleven, izzó és vérző testbe szorítottat, mely szabadulni és beteljesedni kíván. Érezhették ezt táncosai is, mert munkájuk során nem csupán kifejezőeszközök bővültek — egészen a színészi gesztus- és jelhasználatig bővítve és lebontva, s a legapróbb rezdülésekig cizellálva mozdulataikat —, de maguk is megértek, telítődtek és azonossá váltak szerepeikkel, s képesek voltak önálló hangszerként kezelni testüket. Az igaz, hogy *Imrében* élt valamilyen nosztalgia a tragikumba roskadó lázadás, az eszméket sejtjeiig átélő, ám azokban megvalósulni nem tudó sziszifuszi figurák, bukott angyalok iránt, s akadt olyan koreográfiája is, amikor a történelem által kifosztott, mechanikus bábbá süllyesztett élőhalottak népesítették be színpadát; mégsem tételeket vagy teóriákat igazott műveiben. Sohasem felejtette el, hogy a táncos nem csupán kellék, s hogy a tánc nem csak illusztráció, mely az értelmezést színezi és sokszorozza. *Ő táncoltatott és nem őt kellett eltávolítani*.

A *Stabat Mater csupasz férfítései és festői Pietája* a megelem fehér fényeinek záporában fürdött, de nem tudta elfelejteni a Megváltó földi fájdalomát és a keresztre feszített test kínjait. A *Varázsdoboz* — lakói gazdagon díszített jelmezeiben — archetipikus játékosok kavalkádjává alakult, melyet egy kislány nézett csodálkozó szemekkel, no meg a kamera, mely szabadon engedte szellemeit, hogy azok eltáncolják e század dans macabre-ját. Akárcsak a *Boleró*, mely egyetlen, végeérhetetlen ütés volt, akárha a szívünkre mérték volna, mely dobogni már nem támadhat föl többé sohasem. Aztán az idei *Kafka-balett*. Nem tudom, hogy valóban búcsúnak szánta-e *Imre Zoltán*?

Mert így, utólag — s nem azért, mert le is mondott az együttes vezetéséről — szomorú integetésnek tűnik mindaz, amit

Kafkával mondott el. Hol volt már erről a színpadról a *Médium* ironikus, úttörődalos, gyermekmondókás „nagygyerek” tánciskolája, melyben nyelvet ölthetett elrontott életünkre. Kafkában nem tudott bocsánatot találni. Csak várakozást, csak halálmenetek végeérhetetlen tapodását, csak a féreg örökkévalóságát. Nem vádolt, de nem is oldott föl. A testek még mozogtak, de a tánc már nem volt más, mint a teljes mozdulatlanság előtt kitarított utolsó pillanat.

De ez csak a történet egyik része, s noha benne foglaltatik a teremtés, a kibontáshoz másokat is meghívott *Imre Zoltán*. A *Szegedi Balett* társulatával lett jelentős táncszínházi egyéniség *Bozsik Yvette* és a társulat alapító tagja, *Juronics Tamás*. A legszebb és legköltőibb munkájukat *Jorma Uotien* koreografálta. S noha ezt soha leírták, az talán csak ennek a bemutatónak köszönhetően vált kikerülhetetlen tényné, hogy ennek a közösségnek többféle táncnyelve van. *Uotinen* olyan finoman vezette táncosait, annyira önmaguk elfogadására szorította és kényszerítette őket, megfosztva testüket minden gesztustól, mellyel képesek lettek volna hazudni, hogy a csoda megtörtént. A székek, mint a világ hibátlan és tökéletesen funkcionált formái, szabadítóivá váltak az embernek, s ugyanakkor vissza is vezették az első és az utolsó ponthoz, melyet már és még érzéklni képes. Ez a tánc vers volt, melynek végére egy köteg rózse és az azt kezében tartó lányalak írta a tüzet, a lobbanást, melyben a mindenség fehér hamuvá hull, s az *Istenek emlékezetére bízza pereg-pereg alá, míg el nem nyeli az örökös sötétség*. Ilyet addig és azóta sem táncoltak a szegedi táncosok. De megmutatták, hogy a legtöbbre, a teljes visszavonulásra, a *ne mozdulj, csak jelents* legnemesebb színházi parancsának teljesítésére is képesek.

A többi Mesterrel is tudták mindig újra és újrakezdeni a munkát. Az idei évadot egy argentin-svájci koreográfus *Tangója* jellemzi talán a legkifejezőbben. Ahogy *Bozsik Yvette* is egyre inkább a nő és férfi alakjának ütközései, a szerelem és a nász egyszerre megkapó és meleg nedvekkel teli — szinte a növényvilágot utánzó — mikrorezdülései felé fordult, az együttes egésze is ezt a női-férfi tépetést kezdte művészetében legenigmatikusabb bélyegként viselni. Ennek a verse a *Galvan*-koreografálta *Tango*. A színpad elején az

Galvan—Piazzola: Koncert tangóharmónikára és zenekarra
(Készült a Szegedi Balett táncosainak 1993. tavaszán)

Fotó: **Kanyó Béla**

egyetlen táncra kinyitott, borotvaként egymásba hasító corpusok sebeket ejtő találkozásai és elválásai, s ugyanez fekete árnyalakokkal megduplázva a fehér háttérfüggönyön. Az *Alvilágokhoz*, a *Másvilágokhoz* mindig is mutattak vonzódást ezek a táncok, de a Világok ilyen tiszta szinkronitásban még sohasem mutatkoztak meg a nézők előtt. Az utolsó taktusok mindent elborító vörös vérözönében pedig már nem volt elválasztható többé a test és árnyéka. Eggyé változott, mi addig külön volt. Egy testté és egy lélekké. *Szelelemmé, melyben élni nem, halni lehet tehát!*

Belső erőt kölcsönzött a *Szegedi Balett*-nek az is, hogy felneveszthetett egy fiatal és kísérletezőre, de színpadra is elsőrendűen alkalmas táncos-koreográfust, Juronics Tamást. A legújabb magyar tánc történetben talán ő kapta a profik közül a legtöbb és a legteljesebb lehetőséget arra, hogy a közönség elé is kiléphessen munkáival. Én mindig valami olyat éreztem vele kapcsolatban — még akkor is, amikor Imre Zoltán gondolkodásának és táncvezetésének a nyomait ismertem föl alkotásaiban —, ami többről árulkodik, mint amit egyelőre megmutat. Nagyon egységesen képes például csoportok mozgatósára, s ebben néhány, az amerikai Broadway iskoláira emlékeztető — könnyed, képlékeny és hatásos — elemet emel át és lényegít az együttes sajátos karakteréhez. Ugyanakkor képes az önreflexióra, nem rejti el a mozdulat születését, és arra is kíváncsi, hogy mi történik a táncossal, amikor nincs akcióban. Táncosként láttam még egy jelenetét, amikor szinte végig mozdulatlanul kellett ülnie és magába szívnia a többiek minden rezdülését, hogy aztán őket is „kitáncolhassa” magából. Hibátlanul megcsinálta ezt, s úgy tűnik, a társait is képes beavatottá tenni!

Amikor ezt írom — április 22-én —, a Szegedi Balettnek nincsen vezetője és egyetlen szerződtetett tagja sem! Lehet, hogy amikor mindez megjelenik, már ezek a *nincsek* tényné is válnak. És nem lesz *Szegedi Balett*, illetve nemszegedi lesz majd. De BALETTNEK mindenképpen meg kell maradnia, mert én nem egy végjáték tanúja kívántam lenni, csak nézni, ahogy VAN A SZÍNHÁZ!*

Balog József

* Cikkünk a *Szellemkép* című független kulturális folyóirat 1993/2. számában megjelent írás másodközlése (A szerk.)

TÁNCMŰVÉSZEK A TÁNCMŰVÉSZETÉRT

Ballettgála
1993. október 18-án este 19 órakor
a Magyar Állami Operaházban
a

című szaklap javára.

Közreműködők:

PÉCSI BALETT

GYŐRI BALETT

SZEGEDI BALETT

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ BALETTEGYÜTTESE

Fővédnök:

Göncz Árpád
köztársasági elnök

The Philip Morris
Ballet Flower Award

Műsorvezető:

Kudlik Júlia

Először kerül átadásra a Philip Morris magyar balettdíj

Rendező: A Táncművészet Alapítvány

XVI. Országos Néptáncfesztivál Szolnok, 1993.

XVI. ORSZÁGOS NÉPTÁNCFESZTIVÁL SZOLNOK

1993. MÁJUS 21 - 22 - 23.

A műsorfüzet borítóján: *Táncoló párok zenészekkel*
(Részlet mángorló spanyolozott felső lapjáról)
Felirata: „1868” Hövej, Sopron megye — (Néprajzi Múzeum)

Május 21—23 között tizenhatodik alkalommal jöttek össze a legjobb hazai néptáncgyűttek (sajnos nem kivétel nélkül!) Szolnokon, hogy megmérettessék művészi felkészültségük, tehetségük. A hatvanas évek eleje óta *kétévenként* megrendezésre kerülő országos találkozó mindmáig megőrizte jelentőségét. A felvonult együttesek száma itt is szakemberekből álló zsűri* értékelte (az idő szorítása miatt kissé röviden, de alaposan). Ennek a szakértői testületnek mindenkor nagy volt a felelőssége, mert egyfelől a díjak odaítélése már eleve orientálja a résztvevőket, a néptáncmozgalom művészi fejlődésének útját pedig a szakvéleményekkel egyetemben döntő mértékben befolyásolja.

* Eredics Gábor népzeneész, Fodor Tamás rendező, Fuchs Livia tánc-történész, Lelkes Lajos táncfolklorista, Rossa László zeneszerző, Szabó Iván szobrászművész, Varga Zoltán koreográfus

Meggyőződésem, hogy a valamikor „második koreográfusi generáció” néven ismert alkotók művészi útjának alakulásában nagy szerepet játszottak az egykori zsűrik alapos, elemző, esztétizáló véleményadásai, amelyek során órákon át tartó, apró részletekig menő kritikák hangzottak el, éles viták képződtek, s ez a koreográfus csoport (akik ma már többségükben hivatásos együttesek élén dolgoznak, vagy dolgoztak) ezeknek a kritikáknak, ezeknek a vitáknak a tűzében edződött Európa-hírű alkotógárdává; tehetsége és magas szaktudása birtokában megteremtve a „magyar koreográfiai iskola” alapjait. Az évtizedek tapasztalatai azt mutatták mutatják, hogy a néptáncosok minden időben nagy affinitást éreztek az aktuális események, életérzések iránt, ami évről-évre megjelent műveikben. A nemzeti anyanyelvnek ezt az aktualizáló felhasználását természetesen soha nem minden koreográfus követte, a többség inkább a paraszti táncok korszerű feldolgozásának módzataiban kereste a folklór színpadi továbbéltetésének útjait. Mindezek értelmében a tizenhat fesztivál során számtalan örökértékű mű született mindkét „kategóriában” (ahogy korábban elnevezést nyert a két különböző alkotói attitűd). Éveken át folytak a viták, hogy mi a fontosabb: a folklór megjelenítése, vagy a „tematikus” művek létrehozása, míg végül egyik remek zsűritag egy alkalommal kijelentette: „A művészi hitelesség, az alkotói erény a döntő az elbírálásnál!” Ez ma már Kolumbusz tojása, de annakidején még nagy felfedezés volt. Nem lehet tehát egy mű előbbrevaló csupán azért, mert mai gondolatokat, érzelmeket fogalmaz meg, s nem lehet alábbvaló egy gyöngyszemként színpadra állított paraszttánc azért, mert „mindössze csak” szép és hiteles. Hál’Istennek, napjainkra ezek a viharok immár elültek, s a feladatokat az anyanyelv tiszta ápolása, a kornak megfelelő színpadra állítása, valamint a *táncból kiinduló* alkotói eredmények jelölik ki a komponisták számára. (Az idei fesztivál zsűrije ennek a mondatnak a második felét úgy fogalmazta meg, hogy ajánlatosabb mindenkor az az alkotói módszer, amikor a koreográfus a *táncból* kap ihletet, magából a mozgásból indul ki gondolatainak kibontására, nem pedig a gondolathoz keresi a táncformákat.)

A *Szolnok '93* alkalmából felvonult 19 együttes 700 szereplője egytől egyik azt tanúsította, hogy — különböző fokon bár, de — táncos anyanyelvünk biztos ismerője, beleértve nem pusztán a magyar, de a hazai nemzetiségek táncait is. A közelmúlt néhány szolnoki bemutatkozásához hasonlóan ezúttal is meglehetősen kevés volt az egyéni művészi alkotás, jóllehet ennek lehetőségét a kiírás most is tágra nyitotta. Többségében a különböző tájegységek táncaival találkoztunk, ezen a téren viszont eredmények könyvelhetjük el, hogy az eddig jól ismert vidékek táncai mellett újabb tájak táncai is megjelentek a palettán. Vonatkozik ez mind a magyar anyagra, mind pedig más népek, népcsoportok tánc kultúrájára. A gondolati elemeket hordozó kompozíciókban helyenként az elmúlás gondolata jelent meg, bár ezt esetenként az újjászületés motívumra is követte. A folklór-kompozíciók esetében jónéhány olyan színpadkép született, amely a mozgalm történetében összességében is párját ritkítja.

A XVI. ORSZÁGOS NÉPTÁNCFESTIVÁL DÍJAI

Együttesei díjak:

Nyírség Táncegyüttes (Nyíregyháza)	60.000,—
Tisza Táncegyüttes (Szolnok)	40.000,—
Vasas Táncegyüttes (Dunaújváros)	40.000,—
Nógrád Táncegyüttes (Salgótarján)	30.000,—
Forrás Néptáncegyüttes (Százhalombatta)	30.000,—
Jászság Népi Együttes (Jászberény)	25.000,—
Válaszút Táncegyüttes (Budapest)	25.000,—

Alkotói díjak:

Zeneszerzői díj:

Kiss Ferenc „Tavaszi” című művéért	15.000,—
------------------------------------	----------

Koreográfusi díjak:

Mosóczi István „Tavaszi” című táncáért (Somogy Táncegyüttes)	15.000,—
Mlinár Pál „Umblatu tu turca” — Turkajárás című táncáért (Balassi Táncegyüttes)	15.000,—
Dede Zoltán „Tánc történet” című koreográfiájáért (Nyírség Táncegyüttes)	15.000,—
Farkas Zoltán „Szilágyi Táncok” című munkájáért (Nyírség Táncegyüttes)	15.000,—
Mihályi Gábor és Balla Zoltán „Ideje van...” című művükért (Tisza Táncegyüttes)	15.000,—

Zenekari díjak:

Csüddögölő Zenekar	20.000,—
Dűvő Együttes	20.000,—
Újstílus Zenekar	20.000,—

Különdíjak:

A „Magyar Népművészetért Alapítvány” 50.000,— forintos különdíja a Jászság Népi Együttes (Jártató Zenekar — Papp Imre — Péterbence Anikó) „Csángó keserves” című művének bemutatásáért és széleskörű műhelyteremtő munkásságáért.

Szabó Iván szobrászművész vándordíja a magyar néptáncosok legszebb előadásáért a Nyírség Táncegyüttesnek.

A szolnoki VOLÁN RT díszes kulacsa és a Karát Konzulting Klub 50.000,— forintos tagsági jegye a pécsi Tanac Táncegyüttesnek.

A Karát Konzulting Klub 50.000,— forintos tagsági jegye a Szedged Táncegyüttesnek és a Szolnok Megyei Jogú Város ajándéka Izsó Katalinnak szép énekéért.

A Karát Konzulting Klub 50.000,— forintos tagsági jegye a Bólyai János Katonai Műszaki Főiskola Táncegyüttesének.

A szolnoki Volán RT ajándéktárgya Petrás Mária-nak gyönyörű énekéért.

A díj nélkül hazatérő együttesek esetében a táncosok keserű szája okozta számomra a legnagyobb gondot. A koreográfusok ugyanis már megszokták az esetenkénti sikertelenséget (meg nem értést), de a kísértékűnek minősített együttesek táncosai éppoly odaadással, éppoly lelkesen és éppoly áldozatkészen készültek fel Szolnokra, mint a nagy díjak nyertesei. Ők tehát ártatlanok a siker elmaradásában.

Mindenesetre valamennyi résztvevő együttes — kedves gesztusként — egy-egy tarisznyát kapott búcsúzóul a rendezőktől. Ezeket a szolnoki gyermekek hímezték számukra „XVII. Országos Néptáncfesztivál, Szolnok 1995” felírással.

Befejezésül, de nem utolsósorban minden résztvevő nevében köszönetet kell mondanunk a rendező Szolnok Megyei Jogú Városnak azért, hogy ezt a számunkra nagyon fontos fórumot továbbélte, nem engedi megszakadni a hagyomány fonalát, s a hallatlanul nagy nehézségek ellenére őszinte barátsággal és gondos figyelemmel látta vendégül a táncosok, zenészek nem kis tömegét. Köszönet a Városi Művelődési Központ munkatársainak, akik vállalták a szerteágazó szervezési feladatokat, s pontosan, vendégváró szeretettel ügyeltek arra, hogy az együttesek tagsága jól érezze magát Szolnokon, s hogy művészi munkájukat minél tökéletesebben tudják bemutatni. Köszönet illeti a Magyar Művelődési Intézet Népművészeti Osztályát is a fesztiválhoz nyújtott segítségért.

Vásárhelyi László

**Könyvek • prospektusok • folyóiratok
leporéllók • asztali és falinaptárak
szórólapok • plakátok • címkék • levélfejek
meghívók • névjegyek
és mindenfajta más nyomdatermék**

kivitelezését

a korábbi Révai Nyomdától megszokott

kiváló minőségben

rövid átfutással,

kedvező áron

vállaljuk.

diamant

NYOMDA ÉS KIADÓ KORLÁTOLT FLELŐSSÉGŰ TÁRSASÁG
1054 Budapest V., Bajcsy-Zsilinszky út 34. I. em. • Tel.: 132-1960 • Fax: 132-41-57

Gyorsfénykép Európából — I. rész Spicc-cipő és tubarózsa

„IV. 2.—IV. 3. ... A Magyar Nemzeti Balett vendégjátéka” — hirdette hetek óta a winterthuri Theater am Stadtgarten fényűsége. A turné még nem Szakály György balettigazgató kezdeményezte, mindenesetre mindkét estén kétszer is fellép Seregi László legutóbbi Mandarin-verziójának címszerepében, majd a Felhők című Kylian—Debussy-pas de deuxben. A női főszereplő mindkét darabban Volf Katalin, aki Szakállal tökéletes párost alkot.

A csodálatos mandarin Lengyel Menyhért-álmodta Lány-szerepét romlottságában is esendőnek, sebezhetőnek formálja. S mert kiszolgáltatott, tehát dacos, konok és közönyös. Teste-tánca kihívó és izgalmas; nőiséget, érzékiséget sugároz. Szakály Mandarinja meg egyenesen olyan, mint egy óriás jade Buddha-szobor. Fenséges és megközelíthetetlen. A Lány nem is érti, hogy ezt a bizarr fantomot emberi vágyak is feszíthetik... A hajsza alatt felforrósodik a dráma, de a beteljesülés katartikus pillanataiban megnyugszik a Lány. Ekkor tudja meg, hogy létezik olyan szerelem, amiért még az élet sem nagy ár. Megérti, hogy a Mandarin halála az ő második születése...

A közönség éber, lélegzet-visszafojtva figyel. Magam is a nézőtérre ülök, érzékelem, ahogy Bartók zenéje a figurák szugesztivitása a levegőben vibrál, mielőtt falcsattan a taps. Tetszenek a táncosok, tetszik a koreográfia. Lám csak, nem hat elavultnak, mert persze, nem is az. Látom az arcokon, máris elégedettek, az impresszió egyenesen ragyog. Ő már biztosan tudja, hogy nem méltatlanokra költötte a pénzét.

Apropó, pénz! A társulat valamennyi tagja — a műszaki vezetőtől Pannikáig, a masszörig — egyformán napidíjat kap. Nincs különbség a díjazásban a vezető magántáncos és a címzetes szólista között sem. A napidíj pedig kétjegyű: 64 svájci frank. Mit mondjak? Senki nincs túlfizetve. Ebből kell fedezni ugyanis az étkezést is: csupán a szállás és az utaztatás (a hoteltől a színházig és vissza) a vendéglátók dolga. Nem is költekeznek senki. Egy-két apróság a gyerekeknek, a családoknak. Többre nemigen futja. Aztán meg idő sincs arra, hogy böngészni lehessen a kirakatokat. Winterthur sem metropolis, amikor pedig — pontosan két óra hosszára — bevisznek bennünket Zürichbe — boldogan elfogadjuk a térképpel, de főleg műveltséggel felvértezett balettmester, Faith Blanka spontán idegenvezetését, és úticélul inkább a Zürichi Tavot választjuk, mint a belvárost. Út közben felfedezzük a valódi fekete hattyúkat és az Aranydombot — Zürich Rózsadombját —, amely attól arany, hogy naponta bearanyozza a napfelkelte. (A folyó másik partjának csak az „ezüst” jelző dukál...) Még egy áhítatos pillantás a nagytemplom Chagall-festette üvegablakaira, és már fordulhatunk is vissza.

Ismét fel a buszra, hiszen a szálloda Geroldswilben van, mintegy húsz kilométernyire Winterthurtól. Ezért nincs elkésés, nincs lemaradás, csak együtt lehet beérkezni a színházba. A kulisszák mögötti térség, a két mozgatható rúddal percek alatt átminősül próbateremnek. Az együttes gyakorol. Azok is, akik először csak a legutolsó részben lépnek majd színpadra... Addig behúzódnak a művészbüfébe; beszélgetnek, rejtvényt fejtenek, ki kávé, ki teát, ki forró húslevest iszik az automatából...

A mikrofonon át behallatszik a taps: vége a Felhőknek, amelyben Volf Katalin már régen levedlette utcalány-bőrét, és egy műzsa tisztaságával követi párját: a lírai férfitáncos szelídült, elegáns Szakály Györgyöt. A második rész nagyobbik fele azonban még hátravan: a holland balett koronázatlan királya, Hans van Manen merészen egyszerű és kegyetlenül nehéz pas de six-je, a Beethoven-muzsikára komponált, s három kettős egymásutánjából felépített Hammerklavier Adagio.

Újromantika után tehát neoklasszika, az égkék háttér előtt szikrázóan fehér absztrakció, rezzenéstelen arcok-szemek, érzelmentesség. És mégis! Az egymáshoz rendelt két-két táncos kapcsolatából olyan koreográfiai tér, s benne olyan atmoszféra

születik, amelyben a klasszikus arabeszk, port de bras-k, a finom emelések gesztusértékűvé válnak. És érzésekre fordítható testbeszéddé a neoklasszikus balett elvont eszközei — Kövessy Angéla—Sárközi Gyula, Molnár Márta—Szilágyi Gyula, illetve Metzger Márta—ifj. Nagy Zoltán pasztikus, koncentrált és rendkívül muzikális interpretálásának köszönhetően. A nézőkre szinte ránehezedik a szeretet, az unalom, a féltés, a megbocsátás, a birtoklásvágy, az odaadás, a kiváras, a menekülés és beletörődés megannyi életből ismert, megtapasztalt motívuma; a Hammerklavier Adagióban megfogalmazott van maneni önvalomás... Hatása alól a szünet is nehezen zökkenti ki a közönséget.

Am Kylian—Haydn: D-dúr Szimfóniája tökéletes gondúzó: a nyolc fiú és nyolc lány (annyira fiatalnak tűnik valamennyi, hogy egyszerűen képtelen vagyok „nőnek” és „férfinak” titulálni bármelyiküket is) bravúrosan táncol, és ha lehet, még bravúrosabban játszik. Ezt a sokoldalúságot nyugtázza egy kedves, ismeretlen svájci hölgy levélkéje is, amelyet a második (talán az elsőnél is forróbb sikerű) előadás után az együttesnek küldött pompás tubarózscsokorba rejtett.

Megjegyezzük, hogy különben nem is lett volna virág, mivel „a kosár”, amely egy ilyen rangos művészcsapat — legalábbis szerintem s a mi szokásaink szerint —, bizony, járt volna, ezúttal elmaradt. De hát: kis turné, kis befektetés... Mint ahogy nem volt idegennyelvű műsorfüzet sem, fogadás sem, és egy következő állomás sem Baselban, Lausanne-ban vagy Genfben... Pedig, szinte ugyanennyi energiával sokszorosan több babért lehetett volna learatni...

theater am stadgarten winterthur

Ungarisches Nationalballett Budapest.

2. April 1993, 20.00 Uhr
3. April 1993, 19.30 Uhr

Programm

<p>Der wunderbare Mandarin Musik: Bela Bartók Choreographie: László Seregi</p>	<p>Das Mädchen Die 3 Vagabunden</p> <p>Der alte Kavalier Der Junge Der Mandarin</p>	<p>Katalin Wolf Gyula Szilágyi Gyula Sárközi Béla Balogh Imre Hevesi Miklós Nagyszentpéteri György Szakály</p>
Pause		
<p>Nuages Musik: Claude Debussy Choreographie: Jiri Kylian</p>		<p>Katalin Wolf György Szakály</p>
<p>Adagio Hammerklavier Musik: Ludwig van Beethoven Choreographie: Hans van Manen</p>		<p>Márta Metzger Márta Molnár Regina Balaton jr. Zoltán Nagy Gyula Szilágyi Gyula Sárközi</p>
Pause		
<p>Symphonie in D Musik: Joseph Haydn Choreographie: Jiri Kylian</p>		<p>Katalin Hégai Krisztina Véghe Márta Molnár Csilla Olah Dolores Castillo Katalin Bagó Mariann Venekei Éva Lencsés Béla Erényi Gyula Sárközi Tibor Kovács Gyula Szilágyi László Nyakas Sándor Jezerniozky Béla Balogh János Szabó</p>

„Mindehhez azonban nagyon sok pénz kell, és egy korszerű üzleti szellem elterjedése a balett menedzselése terén. Az általunk is jól ismert külföldi példák szerint” — nyugtázza Szakály György, most már balettigazgatói minőségben.

Ütő Endre, az Operaház igazgatója, aki mellesleg „táncimádó-nak” mondja magát, azonban büszke és bizakodó. Hazafelé, a zürichi repülőtéren így összegez:

— Rendkívül tehetségesnek tartom a balettegyüttest. Ráadásul van egy olyan kitűnő, nemzetközi mércével is sokszor megméretetett koreográfusunk, mint Seregi László. És vannak mások is.

Nem véletlenül kísérem el most is a társulatot, hanem mert nem másoktól akarom hallani, milyen volt a fogadtatás. Szeretem azt magam megtapasztalni. S mindkét turné: a winterthuri, de a közelmúltban lezajlott izraeli út után is csak a legjobbat mondhatom. Az „Anna Karenina” című Pártay-balett érzelemgazdag, érzelmektől átfűtött előadásait Tel-Avivban és Jeruzsálemben is igen fogékonyan reagálta le a közönség. Most pedig ismét kiderült, hogy ez a rutinos társulat nemcsak technikailag képzett és felkészült, de egytől egyig olyan színészi képességekkel rendelkezik, amelytől a nemzetközi balettszínpadokon játszott-ismert darabok még sajátosan „magyar” arculatot is kapnak.

— Az igazgató ezek szerint büszke.

— Igen, maximálisan büszke vagyok. Örülök a svájci nézők forró fogadtatásának. És büszke vagyok, mert az államközi kapcsolatok jellege megváltozott. Egyre több az olyan út, amely már megkeresésre történik. És ahogy ezek ütemét érzékelem, a turnék száma a jövőben csak nőni fog.

— Tehát elégedett is?

— Majd akkor, ha módunk lesz a klasszikus baletthagyomány folyamatos karbantartására — a megfelelő balettmesterek állandó kontrollja mellett; ha még több jó balettet, köztük a jelen programhoz hasonló koncertműsort is játszhatunk, s végül ha minél többször megmutathatja magát az együttes a világban.

Nemes terv, jó lenne, ha mielőbb megvalósulna — gondolom, de eszembe jut, hogy egyetlen egy fotós sem volt a színházban, hogy a magyarok kitűnő produkcióját megörökíthesse. Lehet, hogy utólag már Schlote úr is sajnálja, hogy „ezt a ziccet” örökre kihagyta? (Holott igényességben, izlésben nincs hiány: búcsúzáskor az impresszárió, az egyébként hetven évvel ezelőtt alapított család, művészeti szolgáltatóiroda soros képviselője, Michael Schlote már a jövő szezont vendégeinek előzetesét is a kezembe adja. A gazdag nemzetközi választék alatt az 1994/95-ös évadra szólan Kobayashi Ken-Ichiro és Lukács Ervin vezényletével pedig a Magyar Állami Filharmonikusok Zenekara is ott olvasható a „várankozók listáján”...)

Mindenesetre a hazautazás előtti délutánon — váratlanul — jutalmat kapunk: autóbuszkirándulást, amelynek csúcspontja — legalábbis ezt ígérik —, a közeli schaffhauseni vízesés.

* * *

...És akkor kinyílik a táj. És a sziklák közül felgomolygó ködöket nézve, a zubogó víztömeg félelmetes robaját hallgatva átéljük a vad őstermészet e páratlan, évezredek óta érintetlen csodáját. Svájc most mutatja meg magát. Leplezetlenül, önzetlenül, őszintén. „Szebb, mint a Niagara!” — hallom innen is, onnan is. Viszonyítani, sajnos, nem tudok, de hiszek a csodálat hangjainak. Ki nem mondjuk, de érezzük: pontosan ez kellett, ez hiányzott. A taps mellé, a bravók mellé. A winterthuri turné Schaffhausenben ér véget.

A látvány emléke sokunkban, sokáig megmarad. Tovább, mint a tubarózsák illata.

Kaán Zsuzsa

DONAU Ballett

Avagy a tánc példát mutat a politikának!

Egy osztrák művészeti menedzseriroda, az *Austrian Art Service* kezdeményezésére világviszonylatban is egyedülálló projekt született: a DONAUBALLETT, amely a Duna-menti régió nyolc nagyvárosának részvételével hoz létre, s mutat be produkciókat az európai balettszínpadokon és művészeti fesztiválokon.

A szervezők, élükön a menedzseriroda igazgatónőjével, az ötletadó Eva Schuberttel, május 26-án nagyszabású nemzetközi sajtótájékoztatót rendeztek Zágrábban, a Donauballett 1995-ben induló programsorozatának első leendő színhelyén. *Milko Sparenblek*, a Zágrábi Nemzeti Színház kitűnő balettegyüttesének művészeti vezetője felszólalásában jól rámutatott a „projekt” lényegére. Arra, hogy a táncszakma olyan nemzetközi összefogásáról van itt szó, amely hosszútávon példátlan lehetőségeket rejt magában a művészeti, politikai és társadalmi együttműködés terén.

A Donauballett művészeti koordinátora a Bécsben élő magyar táncos világsztár, *Harangozó Gyula*, aki — ez már bizonyos — baráti kapcsolatait, összeköttetéseit, szakmai tapasztalatait s nem utolsósorban nyelvtudását remekül hasznosítja a tánc menedzselése terén.

— Az ötlet Bécsé — mondja *Harangozó* —, ám hatása akár Európa egészére is kiterjedhet. Ezért is vállalkoztam szívesen az *Austrian Art Service* felkérésekor a művészeti koordinálásra. Az én feladatomban, hogy a színházak balettegyüttesének munkáját összehangoljam. A rendezők nevében még vétőjogom is van.

— Hogyan valósul meg e különös koprodukció?

— Vezetését minden évben más-más ország „tagszínháza” veszi át. Ennek társulata adja a készülő produkcióhoz a szükséges táncosok felét (maximum 35 főt), míg társaik a többi tagszínháztól érkeznek, társulatonként maximum öten. Az így verbuválódott nemzetközi csapat azután együtt, néhány hetes próbaidő alatt hozza létre egy közösen választott koreográfussal a Donauballett „soros” előadását. Képzelnék csak el: amíg egy-egy „világpremier” rendszerint egyetlen város közönsége lát, addig az a tény, hogy a Donauballett-produkciókat nyaranta szériában, egymást követően Zágrábban, Ljubljanában, Budapesten, Győrött, Pozsonyban, Prágában, Bécsben és Triesztben is bemutatják, majd egy második program keretében az adott műsor egy-egy európai nyári fesztivál színhelyére is tovább utazik, rendkívüli módon megsokszorozza a közönség létszámát, a művészek nemzetközi megmérettetéséről nem is beszélve.

— És milyen szerepet kapnak a magyar együttesek?

— Úgy tűnik, biztosra vehetjük, hogy az Operaház és a Győri Balett társulata vállalja az 1996-os produkció közös rendezését. S mivel mind a Kulturális Minisztérium, mind a Szabad Tér Színház igazgatója, *Koltay Gábor* máris felismerte a projektben rejlő művészeti és reklámlehetőségeket, várható, hogy a Donauballett magyarországi premierje az 1996-os EXPO egyik legjelentősebb kulturális eseményévé válik!

-n -a

Made in USA: a primabalerino

Amerika feltalálta a primabalerina férfi megfelelőjét. Persze mindig is táncoltak férfiak főszerepet balettekben. De hol voltak a nőktől? A balettegyüttesek legtöbb férfi szólistája jórészt csak „férfi karitida” volt partnernője oldalán: akire támaszkodhat, aki felemeli, forgatja. Mondom, volt, amíg az amerikai koreográfusok meg nem teremtették a női partnert nem igénylő, férfítáncosokra alkotott koreográfiát. Amíg meg nem teremtették a primabalerinot.

Ennek a művészi forradalomnak szinte tankönyv-értékű keresztmetszetét adta a most zárult, 1992/93-as washingtoni balettévad, a Kennedy Center *Dance America Series* néven ismert táncbemutató-sorozata, pontosabban annak két előadása.

Az egyik előadás szereplői a *Jacob's Pillow's Men Dancers*, a másiké a *Bill T. Jones and Arnie Zane Dance Company* volt. Aki látta e két társulatot, minthogy az első a század 30-as éveiben alakult és a *male centric ballet* igazi bölcsőjének tekinthető, a második viszont napjaink legrangosabb amerikai férfi centrikus balettegyüttese (bár már balerinái is vannak), elmondhatja, hogy látta a 20. századi *maszkulin balett alfáját és omegáját*.

A Men Dancers története az amerikai balettművészet történelmének első nagy fejezete. Nem ezzel a névvel indultak. Az

első amerikai táncegyüttest, amely eltért a klasszikus balett mozdulattárától, megtartva mégis annak minden szigorát, *Ted Shawn* és táncosnő-felesége, *Ruth Saint Denis* alapította 1915-ben. Korszakteremtő koedukációs iskolájukat, táncnyelvüket és oktatási módszerüket *Denishawn*-nak nevezték; így ismerik világszerte azok, akik mindmáig használják. A Denishawn adta a világnak, többek között, a modern balett nemzetközileg legismertebb alakját, *Martha Graham*-et. A művészpár házasságának felbomlásával balerinákat és férfítáncosokat képező iskolájuk is felbomlott. Onnan kezdve *Ted Shawn* minden figyelmét a balettművészet férfiasításának szentelte. „Már 1911 óta vallom” — írta 1940-ben egy tanulmányában —, „hogy valami drasztikusnak kell tenni, hogy visszaadjuk a táncnak azt a maszkulinitást, amely a régi korokban sajátja volt, amelynek jogos rangját és legitim méltóságát köszönhettem.” Shawn megalapította *Men Dancers* — Férfítáncosok — nevű társulatát, az elsőt a világban, amelynek kizárólag férfítáncosok voltak, és kizárólag a számukra koreografált táncokat mutatták be. Majd nem messze Bostontól vett egy furcsa nevű farmot, *Jacob's Pillow*-nak (Jakob párnájának) hívták, annak hajdani pajtájából színházat csinált; az elsőt, amelyet kifejezetten a tánc igényei szerint épí-

Jacob's Pillow's Men Dancers:
Gordon White, Paul Dennis
és Yoav Kaddar (jobbról balra)
Fotó: Philip Trager

Shawn: Kinetic Molpai

Az *Alvin Ailey Dance Theater* budapesti vendégjátékán, 1979-ben
Fotó: Kaán Zsuzsa tulajdona

tettek, és amelyben kizárólag táncelőadásokat tartottak. 1933-ban megrendezte benne az első amerikai táncfesztivált. A *Ted Shawn's Men Dancers* hat évig maradt együtt, beutazták az Egyesült Államokat, Kanadát, Kubát, Angliát: több mint egy millió nézőnek mutatták be sokak számára hajmeresztően merész műsorukat. Shawn csoportja felszámolása után is folytatta a *Jacob's Pillow*-i táncfesztivált, egészen 1972-ben, 81 éves korában bekövetkezett haláláig, sikertől és elismeréstől övezve. *Ted Shawn* hat évtized pályája tündökléses emelkedések, számtalan kitüntetés, díjak, elismerések sora; a dán királytól még nemesi levelet is kapott.

1991-ben, Shawn születése centenáriumának megünneplésére kilenc amerikai férfítáncos társulattá alakult *Jacob's Pillow's Men Dancers* néven és felújította *Ted Shawn* legragyogóbb koreográfiáit. Ennek a csoportnak műsorát láthatta nemrég január végén a Kennedy Center közönsége. Akik nem tudták, hogy több mint fél évszázados munkákat látnak, ámulva nézték a ma is meghökkentően újszerű táncokat. A „primabalerinok” ősi harcosokat, munkásokat, atlétákat idéznek, amint néha monotonnak ható mozdulatokat végeznek, elképesztő energiával, nem egyszer humorral, szokatlan jelmezekben — vagy szándékosan otromba-

Bill T. Jones
az együttes alapító-igazgatója
Janet Lilly és Heidi Latsky között
a Chatter című baletben

tornacipóiktól meg térdvédőiktől eltekintve — teljesen azok nélkül! És időről időre még énekelnek, szavalnak is. A centenárius előadás műsorfüzete az est utolsó darabját, Ted Shawn legragyogóbbnak tartott munkáját, a *Kinetic Molpai* című, először 1935-ben előadott táncot a nagy koreográfus saját szavaival mutatta be. A kis idézet a *Jacob's Pillow's Men Dancers* egész előadását megvilágítja: „A molpe ősi görög művészeti ág volt, ritmikus mozgást, instrumentális zenét, dalt, verseket és drámát foglalt magába. Témái a Küzdelem, a Szerelmem, a Halál és a Halál utáni lét. De lényegében nem más, mint az egész test vágya arra, hogy olyan érzelmeket fejezzon ki, amelyekhez szavak, hárfák, énekek nem elegendők.” A Kennedy Center színpadán a *Kinetic Molpai* előadása alatt a háttérre halványan, sejtelmesen felvetült az 1930-as ősbemutató, a *Jacob's Pillow* színpadán készült amatőrfilm. A hatás lenyűgöző volt.

A Kennedy Center-beli *Dance America Series* másik előadásán Bill T. Jones és Arnie Zane társulata a Shawn-hagyományok kiteljesülését, a modern maskulinbalett omegáját nyújtotta. Az együttes ezidén ünnepli fennállása tizedik évét.

A nagy műveltségű, lehenyerlő modorú, 40 éves Bill T. Jones farmról farmra vándorló szegény néger idénymunkások fia. New Yorkban tanult táncot és koreográfiát, majd évekig Amsterdamban élt és dolgozott. 1973-ban tért vissza szülővárosába, ahol régi partnerével és barátjával, egy jó módú New York-i zsidó fiatalemberrel, Arnie Zane-nel megalakította együttesét. (Zane 1988-ban AIDS-ben meghalt.) Az együttes repertoárjának legnagyobb részét, mintegy harmint táncot, Jones koreografálta. Mozdulatnyelve eklektikus: a klasszikus balett elemeitől az ír szteptáncig, a pantomimtól az atlétikus tornáig mindenféle elem ötvöződik koreográfiáiban, amelyeknek ő maga egyik legjobb életre-keltője. A Bill T. Jones és Arnie Zane társulat nemzetközi kiugrására 1982-ben került sor. Azóta már beutazták a világot a londoni Sadler's Wellstől a párizsi Theatre de la Ville-en keresztül a jeruzsálemi Theater in Israelig, a skóciai Glynbourne Fesztiváltól a müncheni Biennáléig, Japántól Kanadáig összesen 22 országban, közel százezer néző ismert meg különleges, rendkívül egyéni munkásságukat, nem is szólva a TV-és filmnézők millióiról.

Bár Jones társulatának női tagjai is vannak, helyzetükre jellemző, hogy mostani washingtoni vendégszereplésük ugyanazon nyitósámát az első este egy férfi és egy nő, a második este két nő táncolta. Az együttes tagjai nemre való tekintet nélkül felcserélhetők, és nem azért, mert a férfi szerepek „olyan” femininek, vagy mert a

női szerepek „olyan” maskulinok. Sokkal inkább azért, mert a *társulat igazgatója, Bill T. Jones nem hisz a nemek közti különbség közhely-megnyilvánulásaiban*. Férfi is félhet. Nő is lehet agresszív. Mondanivalójával lehet a színházon kívül nem egyetérteni, de míg az ember odabenn ül a nézőtéren, nem tudja elvitatni a koreográfus-táncostól érvelése logikusságát, tisztaságát. Az est legmélyebbre ható darabja Jones egy magánszáma volt, saját koreográfiája, vokális jazz dallamokra: *Last Night on Earth* (Az utolsó éjszaka a földön). 1992-ben készítette. Meztelen felsőtesttel, furcsa, harangszabású fehér miniszoknyában lépett színre. Többnyire nem is táncolt, inkább csak rendkívül szuggesztív kar- és lábmozdulatokkal, arcjátékkal illusztrálta, kommentálta a dalok szövegét. Aztán egyszer csak vele dúdolta a dalt előadójával. Egy ponton átvette a szöveget, énekelt, mehökkentően jól. Éneklése lassan prózai monológba fordult. A különös alkotás kicsit olyan, mintha rejtjeles üzenet lenne, nem könnyű dekódolni, de ha a néző nem is tudja biztosan, mit mondott a mű, annál biztosabban érzi: az ember magánya, kétségbeesése, félelme, félelmén átütő reménykedése szól ki a táncból. Néhány nagyon hosszúnak tűnő néma másodperc fogadta a végén. Aztán kirobbant a szünni nem akaró taps.

Az igen vonzó, rendkívül maskulin Jones a Kennedy Center-beli előadás után szokásához híven civil ruhában visszajött a színpadra, hogy elbeszélgesse a közönséggel. Néhány technikai kérdés fir-

tatása után az egyik néző az együttes táncainak sugárzó erotikájára terelte a szót, amivel mintha lavinát indított volna meg. Rövid időn belül táncosok és nézők egyaránt legmeghittebb érzéseikről, gondolataikról vallottak: a szerelemlről, a szerelem testiségéről, és napjainkban elengedhetetlenül az egyenműek közti szerelemlről. És történt mindez úgy, hogy egy más korban, más hangvételhez szokott idősebb személynek sem kellett kényelmetlenül éreznie magát. Egy példa. A két nőre osztott férfi-nő kettős kapcsán Bill Jones egyszer csak valami ilyesfélét mondott: „Nem sértette önöket? Ennek nagyon örülök. Nem célom a megbotránkoztatás. Éppen ellenkezőleg. Táncainkkal azt szeretném elérni, hogy az efféle „izgalmak” ne is legyenek izgalmasak. Hogy ha két nő szereti egymást, ne kelljen szégyenkezniük másságuk miatt. Mert, hogy mások, tudom és nem is akarom elhallgatni. A világnak sok férfi-nő pár-ra van szüksége. Ők viszik előre az életet.” Viharosan megtapsolták, bár a nézőtéren könnyű volt felismerni jó egynéhány egyenemű — két férfiből, két nóból álló — párt. Ugyancsak megtapsolták, amikor a nőieség és férfiasság jellegzetességeit, nők, férfiak érzelmi világát vizsgálgatva Jones egyszer csak így értelt: „Hogyne tudnám, mit, hogyan érez férfi. En minden porci-kámban férfi vagyok, akkor is, ha egy férfival élek együtt.” A színház azesti közönsége megrendülten, elgondolkozva, lelkében nagyobb békével távozott. Művész többet nem tehet a társadalomért.

Zalán Magda (Washington)

A São Paulo-i magyar kolónia néptáncosai — I. rész A Pántlika Táncgyűttes

A közelmúltban kutató úton jártam Brazíliában. Történésként a São Paulo-i magyar kolónia kulturális életének múltját és jelenét vizsgáltam. A bőség zavarával küzdve próbáltam eligazodni a számtalan kulturális egyesület, színjátszókör, énekkar, cserkészcsapat és más, a magyar hagyományok felelevenítésére és megőrzésére szolgáló szervezet között. Jópár ilyen csoport a múltban élte fénykorát és mára működése formálissá vált vagy megszűnt. Azonban a két néptáncgyűttes, melynek egyik fellépésén magam is jelen lehettem, minden kétséget kizáróan valóságos, létező társaság. Mindkettőt a tagság lelkesedése és sok-sok munkája tartja életben. A régebbi, majd negyed százada működő csoport vezetőjével, Kokron Ilonával beszélgettem a Pántlika Táncgyűttestről. Az interjú egy jónévi São Paulo-i hotel igazgatói irodájában készült, hiszen Ilona „civilben” szállodát vezet.

— Magától értetődik a kérdés: miért foglalkozik egy sikeres üzletasszony, még ha magyar származású is, magyar néptáncsal?

— Néptáncsal, népművészettel természetesen nem szállodaigazgatóként kezdem foglalkozni. A népi kultúra szeretete nálunk családi hagyomány. Édesanyám, mit tekintélyes polgáraszony — családunk volt a Hódiköt egykori tulajdonosa — még Magyarországon divatot teremtett a népművészeti tárgyak gyűjtésével. Lakásunkat is ennek megfelelően rendezte be.

— Emigrációban a magyarság, az identitástudat megtartásának egyik lehetséges módja a népi hagyományok ápolása. Gondolom, egy ilyen beállítottságú család Brazíliába kerülve is ragaszkodik az átmenthető értékekhez.

— Így van. S ehhez nagy segítséget nyújtott az itteni magyar cserkészmozgalom. Én is lelkes cserkész, majd regós cserkész voltam. De magával a táncsal nem is Brazíliában kezdtem komolyabban foglalkozni, hanem Svájcban, ahol négy évig tanultam a hatvanas évek közepén. Működött ott egy magyar néptánc csoport Berdeffy Viktor és Zsófia vezetésével. Ők sok mindenre megtanítottak, így amikor 1968-ban hazatértem, már többet tudtam a néptáncról, mint a brazilai cserkészek.

— Úgy hallottam, a Pántlika még ebben az évben meg is alakult, sőt közönség elé is lépett.

— Igen, 1968. augusztusában mutatkoztunk be a São Paulo-i kolónia egyik legjelentősebb társadalmi eseménye, a hagyományos Magyar Bál keretében. S ettől kezdve minden évben a mi műsorunk nyitja a bált.

Persze eleinte még nagyon „amatőrök” voltunk. Emlékszem, milyen nehéz volt hiteles zenét szerezni a táncokhoz. Arról nem is szólva, hogy a lépéseket koreográfia-könyvekből olvastuk ki, és csak sejtettük, hogy valóságban hogyan is kellene kinéznie egy-egy mozdulatnak. Jelmezeink se voltak. Eleinte minden tancot a meglévő egyetlen népviseletben adtuk elő. Aztán könyvek, leírások alapján bővítettük a készletet. Mindenki maga varrta, szerezte be a ruháit.

— Látom az Alapszabályban, hogy ennek ellenére minden zeneeszköz, felszerelés, kosztüm a Pántlika Tánc csoport kollektív tulajdona.

— Így van, hiszen gondolnunk kell a folyamatos működés biztosítására és az utánpótlásra is. Gyűjtőmunkánk eredménye, hogy a csoport jelenleg közel 2800 ruhadarabbal rendelkezik.

— A jelmeztár bővítésén kívül bizonyára sok minden más is változott, fejlődött az együttes létrejötté óta.

— Természetesen munkánk nagyon sokat javult a táncok hitelessége, kidolgozottsága szempontjából. Ehhez persze szakemberek segítségére volt szükségünk. Vezető táncosaink a hetvenes évek közepétől kezdve rendszeresen részt vesznek néptánc kurzusokon, szimpozionokon, vagy egyenesen Magyarországról hoznak friss tapasztalatokat. Ezen kívül nagy tekintélyű táncaná-

rokat, koreográfusokat is vendégül láthatott az együttes. Például itt járt, két alkalommal is, 1987-ben és 1988-ban, Timár Sándor. Az ő rendkívül magas színvonalú irányítása alatt hatalmas szakmai előrelépést tettünk.

— Az 1988-as esztendő az utánpótlás-nevelés szempontjából is fontos volt, hiszen ekkor kezdett a Pántlika mellett dolgozni egy gyerekcsoport, mely később a Sarkantyú nevet kapta. Kikből áll ez az együttes?

— Elsősorban a Pántlika-tagok gyermekeiből. Nem kis büszkeséggel szolgál, hogy már a második néptáncos generációt neveljük a csoport fennállása alatt. E fiatal társaság munkáját két remek, nagy tapasztalatu táncos vezeti: Ifj. Piller Gedeon és felesége, Eszter. Az ő irányításukkal a Sarkantyú tagjai a felnőtt csoport műsorához kapcsolódó táncokat tanulnak, így a közös fellépés sem ritka.

— Gyakran lépnek a közönség elé?

— Eddig körülbelül 300 alkalommal léptünk fel. Tehát annak ellenére, hogy nem vagyunk hivatásosak, és így az együttléti öröme, a tánc szeretete az első, mégis szívesen állunk a nyilvánosság elé. Szükséges is a színrelépés inspiráló ereje. Fontos feladatunk egyrészt színessé tenni a magyar kolónia ünnepeit, másrészt képviselnünk kell a magyar kultúrát Brazília felé. Ennek megfelelően mindig nagy örömmel táncolunk a São Paulo-i Szent István ünnepségen vagy a már említett Magyar Bálon, de felléptünk már televíziós műsorokban és olyan fesztiválokon, mint a Festival do Folclore Internacional (Nemzetközi Folklór Fesztivál) vagy az Encontro Sulamericano de Danças Folclóricas Húngaras (Dél-Amerikai Magyar Néptánc Találkozó). Ezek a lehetőségek mindig újabb célt jelentenek és fejlődésünknek egy-egy állomásává válhatnak. Sikereink pedig további erőfeszítésekre ösztönöznek.

— Jó munkát kívánva búcsúzom Kokron Ilonától, bízva abban, hogy még sok évig ápolják majd a magyar néptánc hagyományait a soknemzetiségű Brazíliában.

Szilágyi Ágnes Judit

CARRIÈRE

Művészeti és Produceri Ügynökség

**Művészközvetítés,
műsorszervezés,
fesztiválszervezés,
rendezvények
magas szintű lebonyolítása**

Cím: 1065 Budapest, Révay u. 12.

Postacím: H-1386 Budapest, Pf. 906/86

Tel/fax: 111-0620

Tel: 131-4150, 112-4670/129, 196 mellék

Referencia:

„Világstárok az Operában —

Nemzetközi Balettgála a Gyermekekért”

Elmentek... a mozdulatművészet nagyasszonyai

Hanya Holm és Gret Palucca

Két nagy művész, a modern német táncművészet két kiválósága távozott el nem sokkal egymás után: *Hanya Holm* 1992. november 3-án az Egyesült Államokban, *Gret Palucca* 1993. március 22-én Drezdában hunyt el.

Közös gyökereik voltak, pályájukat azonos helyen és időben kezdték, később azonban elváltak útjaik. Tánc történeti jelentőségű idők formálói-ként élnek majd emlékezetünkben.

Mindketten német földön születtek, nem is egy évtized eltéréssel: Holm 1893-ban Wormsban (születési évét több helyen tévesen adják meg), Palucca 1902-ben Münchenben látta meg a napvilágot. Mindkettejük művészi formálódásában fontos szerep jutott a híres helleraui Dalcroze-Intézetnek. Szinte ugyanabban az évben kerültek a német táncművészet központjába, *Mary Wigman* drezdai stúdiójába (Holm 1921-ben, Palucca 1920-ban), ahol mindketten Wigman kiváló tanítványai és munkatársai lettek. A továbbiakban azonban másként, másfelé jártak.

HANYA HOLM külföldön, Hollandiában készítette el első koreográfiáját (1928), majd 1931-ben végleg elhagyta Németországot és New Yorkban telepedett le. Első iskoláját még *Wigman Stúdió*ként nyitotta meg, amely azonban 1936-tól már *Hanya Holm School of Dance* néven vált ismertté, és hamarosan az egyik legjelentősebb amerikai táncintézetévé lépett elő. Itt Wigman nyomdokain járva, a hagyományos tárgyak mellett bevezette a koreográfiai szerkesztés és improvizáció órákat, valamint a tánclejegyzés és az ütőhangszeres kíséret oktatását. Módszerével a testet olyan eszközzé kívánta fejleszteni, amely nincs alávetve egyetlen meghatározott stílusnak sem, amely bármilyen koreográfiai kifejezés mód befogadására alkalmas. A mozgás általános alapelveit kereste, amelyek nélkül érzelmeket és gondolatokat nem lehet hite-

Hanya Holm 1938-ban, *Work and Play* című kompozíciójában
Fotó: **Benedict Frenkel**

lesen kifejezni. Keze alatt nemcsak klasszikus és modern táncosok, de színészek és énekesek is megtanulták, hogyan lehet a belső tapasztalást a külső szemlélő számára közvetíteni. A táncművészetről vallott nézeteit leghitelesebben saját szavait felidézve mutathatjuk be:*

„A tánc csakis önmagad megértéséből, a belső világodra való összpontosításból fakadhat.”

„Sohase mondd: Én tíz centivel magasabbra emeltem a lábam, mint ő. Ugyan kit érdekel ez? Érted-e a mozdulat lényegét? Csúpnán ez az igazán fontos.”

„A legegyszerűbb mozdulat is csodálatos lehet, ha valódi énedet közvetíti, ha Te magad vagy benne. Minden mozdulatod felfed, elárul rólad valamit. Amikor táncolsz, meztelen vagy.”

„Ha sikerült felfedezned belső énedet, akkor már táncosnak nevezheted magad. Akkor se légy azonban elbizakodott! Egy mérleg serpenyőjében ez a belső lény alig nyomna valamennyit. Minél több tudásra teszel szert — ha valódi ez a tudás —, annál alázatosabbá kell válnod. Gyapardosz, tanulsz, élsz. A tánc az élet. Arra légy büszke, hogy élsz!”

1948-ban Holmot meghívták a *Broadwayre*, ahol számos koreográfiát készített: *Kiss Me Kate* (1948); *My Fair Lady* (1956); *Where's Charley?* (1957); *Camelot* (1960). Emellett rendezett operákat, készített táncokat filmekhez, televíziós produkciókhoz. Amerika művészeti életének meghatározó személyisége lett. 1961-től a *New York-i Zenés Színházi Akadémia* tánctagozatát vezette.

Tanítványai közül *Glen Tetley* és a 40-es években Holm asszisztenseként (szintén a közelmúltban elhunyt) *Alwin Nikolais* munkássága nálunk is ismert. Ők azok, akik végérvényesen az amerikai táncművészet részévé tették a német kifejező tánc *Újvilágba* jutott hagyományait: *Lábnak, Dalcroze, Wigman és Hanya Holm örökségét*.

Ugyanez az örökség **GRET PALUCCA** életművében Németországban élt tovább. A fiatal táncosnő a *Wigman Stúdió*ban szerzett ismeretekkel hamar önállósította magát. 1923-ban már saját koreográfiáiból szerkesztett szóloéssel állt a közönség elé, majd 1925-ben — 23 évesen — megnyitotta saját iskoláját Drezdában. A következő éveket, a tanítás mellett, színpadi fellépések és turnék egész sora határozta meg, és Palucca népszerűsége hamarosan már a mesterével, *Wigmanéval* vetekedett.

Tánc, alkotói és pedagógusi tevékenysége már ekkor magán viselte azokat a jegyeket, amelyek stílusa jeles képviselői között is megkülönböztették. Előadói művészetét, koreográfiáit *gondtalan vidámság, életigenlés, megkapó líraiság, tiszta báj és könnyedség* jellemezte. Talán *John Martin*, a *New York Times* egyik neves tánckritikusa fogalmazta meg legjobban ezeket a jellemvonásokat — a „kívülálló” éleslátásával —, amikor 1930-ban a müncheni Tánckongresszus alkalmával látta őt: „A programban felvonultatott kimerítő tartalmú, nyakatekert megfogalmazású darabok között *Palucca megjelenése olyan, mint egy üde, tavaszi fuvallat.*”

1939-ben a náci bezáratták iskoláját, így a háború végéig csak magánúton működhetett tovább. Akkor viszont szinte azonnal, mindjárt 1945 júliusában, újra színpadra lépett. Hamarosan *iskoláját* is visszakapta, amely a továbbiakban *Kelet-Németország első számú, állami támogatást élvező intézményei sorába* tartozott.

Palucca még nyolcvan éves korában is tanított. Nyári kurzusaira a világ minden részéből — így Magyarországról is — érkeztek növendékek. Derűs és tiszta művészete egyéniségéből forrászott, amely még idős korában is sugárzó légkört teremtett körülötte. Aki csak dolgozott vele, a hatása alá került.

Major Rita

* Az idézetek *Walter Sorell: Hanya Holm. Egy művész életrajza* című könyvéből valók. Middleton, 1969.)

Emlékezzünk az Öreg gavallérra!

Április 19-én nyolcvanöt éves lett volna Harangozó Gyula, a 20. századi magyar balettművészet géniusza. A Liszt Ferenc téri bérház falán márvány emléktábla figyelmeztet, hogy ott élt és alkotott. Az operaházban bérletet, s a táncosoknak állami díjat neveztek el róla. Még látható az Erkel Színházban Coppélia című balettje, de egyre többen lesznek azok, akik nem tudják, ki is volt ő, s hogy mit, mennyit köszönhet neki a magyar táncművészet.

— Az évforduló alkalmából feleségével-művésztársával, Hamala Irénnel emlékezzünk rá.

— Szép gyermekkorra volt, szerető családi légkör vette körül — kezdi a beszélgetést a művész. — Az első világháború után nagynénjénél Gyórszentmártonban nyaralt, ott orosz hadifoglyokat látott. Megfigyelte táncikat, megtanulta a figurákat. De ugyanígy rögzítette magában később *Chaplin* mozgását, vagy az akkor oly népszerű *Gerard-bohócot*. Hihetetlenül rugányos volt, remek testi adottságokkal rendelkezett a táncos. Édesapjához, aki az Operában volt szabász és öltöztető szabó, gyakran bejárt, csakhamar otthonosan mozgott a színházban, később statisztált is.

— Ekkor indult az igazi művészpálya?

— Tulajdonképpen sokkal hamarabb. Már kisdíák korában előadásokat rendezett pajtásaival a Liszt Ferenc tér 10. számú ház udvarán. Az épület, amelyben két éves korától haláláig lakott, régen rendház volt gyönyörű belső udvarral, szökőkúttal, fákkal-bokrokkal. Gyula számára itt volt az első színpad, s a szereplés csak folytatódott az operaházi statisztálással. Az ő gyermekkorában még nem létezett a balettintézet: a táncosok ott nevelődtek az operaházban. Először *A diótörő* Trepakjában tűnt fel 1926-ban, ekkor lett a színház tagja. Az igazi kiugrás a *Kormányzó* szerepe volt *de Falla*: *A háromszögletű kalap* című táncjátékában 1928-ban. Ettől kezdve már szolótáncosa a társulatnak. Olyan bravúros alakítások fűződnek a nevéhez, mint a *Törpe* figurája *Az infánszó születésnapja* című balettben, a *Bécsi úri* a *Pesti karneválban*, az *Eunuch* a *Seherezáde*ben, a *Cieplinski-féle Csongor* és *Tündében* *Mirigy* és a *Részeg csósz* a *Magyar ábrándokban*.

— Mikor készített először saját koreográfiát?

— Az ember tragédiája szegedi szabadtéri bemutatóját 1935-ben gróf *Bánffy Miklós* és *Oláh Gusztáv* rendezték, ők kérték fel a darab tánc-jeleneteinek koreografálására. Ez olyan jól sikerült, hogy *Oláh Gusztáv* biztatására Harangozó első önálló balettjét is elkészítette. Ez volt a híres *Csárdajelenet*, *Hubay Jenő* zenéjével.

— És az első komoly sikerek közepette hogyan alakult Harangozó magánélete?

— Először nagyon fiatalon nősült. Annyit tudok, hogy *Irén* nevű felesége nem értette meg Harangozó művészi munkáját, és nagyon hamar elváltak. Második felesége a szép alakú, remek táncosnő, *Vera Ilona* volt, aki sorra táncolta a Harangozó-koreográfiák:

a *Rómeó és Júlia*, a *Szerelmi álmok*, a *Polovec* táncok, a *Francia saláta* főszerepeit. Tragikusan korán, 31 éves korában, 1943-ban halt meg.

— És Önök, hol, hogyan találkoztak egymással?

— Természetesen az operaházban. S ami különösen boldoggá tett, hogy nemcsak táncosnőként becsült, de felfigyelt arra is, hogy nagyon jó fejem volt. „Táncos memóriám”, ahogy mondani szokás. Minden darabra, minden részletre emlékeztem, így hamarosan a munkatársam lettem, és hosszú-hosszú évtizedekig együtt dolgoztunk. Persze, közben össze is házasodtunk. 1948-ban tartottuk meg az esküvőt, 1956-ban született a fiunk, aki szintén kiváló táncos lett.

— Milyen volt Harangozó Gyula otthon? Hogyan éltek akkor, amikor nem dolgoztak? Mi jelentette számára a kikapcsolódást?

— Könyv nélkül nem tudott élni; a másik örömforrás pedig a festés volt. Sok tájképet, csendéletet készített, nagyon szeretett rajzolni. Azt hiszem, ha nem táncosként teljesedik ki a pályája, képzőművészként is az élvonalba került volna. Ezen kívül nagyon szeretett és nagyon tudott autót vezetni. Érdekes, hogy külföldi útjain a második héten már honvágya volt. Meghívták például a Milánói Scalaba. 1941-ben az intendáns kérte, hogy maradjon kinn egy évig, garantál számára egy villát a Como-tó partján. Köszönte, de a hosszú kintlélet nem fogadta el. A villa sem érdekelte, mert amikor eszébe jutott, hogy itthon érik a búzakalász, fogta magát és hazajött.

— Kiből állt Harangozó baráti köre?

— Főleg újságírókból-írókból. Volt egy „napi” asztaltársaságunk: *Baróti Géza*t, *Ruffy Pétert*, *Balla Ödönt*, *Márai Sándort* állandóan meg lehetett ott találni. Egyébként jellemző, hogy magánéletünkben az operaházról soha nem beszéltünk.

— Azt gondolom, férje életében Bartók Béla meghatározó szerepet játszott.

— Valóban így van. *A fából faragott királyfi*ből két táncszínpadi verziót is készített. Az elsőt még 1939-ben, én akkor kartáncosnő voltam, a „fák” közül az egyik. Emlékszem, *Bartók Béla* felhozta a színpadra *Péter* fiát, és mindent megmutatott neki. Azután megkérdezte Harangozót, hogy nem lenne-e kedve a *Mandarinhoz*? Ő persze boldogan ígért monddott. Az első *Mandarin*-előadást *Márkus László* rendezte, a férjem lett volna a címszereplő, de tánc nem igen volt benne. A rendezés nem nagyon törődött a zenével, *Bartóknak* nem is tetszett és letiltotta. Később,

1941-ben — *Bartók* akkor már elhagyta Magyarországot — Harangozó elkészítette *A csodálatos mandarin* koreográfiáját. A társulat megtanulta, a plakátok már az utcán voltak, de a premier előtt, *Szalay Karola* betegségére hivatkozva — ami persze nem volt igaz, — levették a műsorról. Ez az előadás soha nem került a közönség elé.

1945 után *Kodály Zoltán* és *Szabolcsi Bence* meggyőzte a minisztériumot, hogy játszani kell *Bartókot*, a *Mandarin*t. De erkölcsi meggondolásból csak úgy engedélyezték, hogy egy keleti toronyba, mesészerű környezetbe kellett a helyszínt áttenni. A lány *Ottrubay Melinda*, a *Mandarin* *Vashegyi Ernő*, az *Öreg gavallér* *Harangozó Gyula* volt. Rövidesen azonban ezt a változatot is letiltották. Ekkor azért, mert Budapesten dolgoztak *Vajnónénék*, akik az orosz-szovjet balett-tradícióin kívül mást el nem ismertek. Szerintük egy felvonásban nem lehet balettet készíteni, és amit akkor az oroszok mondtak, annak úgy kellett lennie. Így a *Mandarin* megint lekerült a műsorról. De Harangozó kérvényekkel bombázta a hatóságokat. Végre 1956 tavaszán megszülethetett az igazi, modern milióban játszódó *Csodálatos mandarin*-előadás. Harangozó új koreográfiájával, *Lakatos Gabriella*—*Fülöp Viktor*—*Harangozó Gyula* zseniális előadásában. A darab káprázatos sikert aratott! Azt hiszem, valamilyen műve közül ez volt a legkedvesebb, a legnagyobb szerelme.

— Milyen szomorú, hogy bár ez az előadás éveken keresztül repertoáron maradt, a Magyar Televízió soha nem rögzítette. Így azután e három kitűnő táncost az utókor már nem láthatja a *Mandarin*ban. Pedig az évforduló kapcsán talán ezzel a felvétellel lehetett volna a legméltóbban a Mesterre emlékezni...

— Akinek egyébként minden vágya az volt, hogy később egy új *Mandarin*-verziót készíthessen. Erre azonban nem adtak lehetőséget neki. A társulat bolognai vendégszereplésekor — utóljára — még fellépett saját darabjában, de utána soha többé nem tette be a lábát az operaházba...

— Művésznő, Ön, aki az 1974. októberében bekövetkezett haláláig méltó társként állt mellette, hogyan ítéli meg? Boldog volt Harangozó Gyula?

— Amikor táncolt, amikor dolgozott, és persze, a családja körében maradéktalanul az volt. De sajnos a pályán túl sokat és sokszor kellett eredménytelenül harcolnia, és minden elismerést sokkal később kapott meg, mint ahogyan megérdemelte volna.

László Zsuzsa

A Coppélia 1953-as bemutatóján (balról jobbra):
Rab István, Hamala Irén, Kováts Nóra, Harangozó Gyula, Róna Viktor, Orosz Adél, Böndi József

Fotó: Hamala Irén tulajdona

Mic-t?

Mic-t? ² csodódtam fel könnyem előzőn a gondolat, mikor engem a Színház felé kísért a Nagymező utca sarkán megtorpant a Coppélius kutyaival mondván, hogy menjek csalatorán egyedül, mert ő nem látja a Színházba, de még a közelébe se megy eszembe én csak áltrám nagy kerek szemekkel és nem értettem a világ folyását. Azon, emlékeztem rá mikor pár hónappal ezelőtt boldogan mesélte, hogy meghördögelték mit kér 60. születésnapjára a színház vezetőségétől és a minisztériumtól, mire ő szeretett "Bartókjai" az utóbbi kúszó cs. sikerében megkapott díszleteit és jelmezeit kért felújítani.

Mic-t ² kérdeték?, hogy mit kér, ha nem adták, hanem elvették. Elvették az egész estét tőle, azt amilyen maga a "Mester" Bartók is gyanult Neki, azt amivel a Magyar Balettművészet nemzetközi hírnevét megteremtette és több évtizeden át büszkének voltunk rá Párizstól Egyiptomig.

Mic-t? van az, hogy Stuttgartban egy idegent, egy dél afrikait, nevezett John Crankó-t vagy New Yorkban egy gróf George Balanchine-t jobban becsülnék, büszkének rá és óják műveiket, mint mi itt a sajátunkat becsüljük, óják és büszkélkedünk vele.

Mic-t? nincs nekünk süsbégünk tradícióra mint az orosz balettnak vagy az angolnak, hiszen a pallér sem tud időálló falat készíteni, ha az alapokat elhordják alóla.

Mic-t? akarnak a mai koreográfusok vele versenyezni, hiszen ő ma egy olyan pályán fut, ahol őt utolérni soha nem lehet.

Mic-t? nem egymással versenyeznek és büszkének arra, hogy ő is magyár volt.

Mic-t? kellett neki az "Ö Estje" felújításánál a söröző saorokasztalánál egyedül ülni, míg az "Est" sikerét mindenki már élvezte, és

Mic-t? nem tudták az oroszok segíteni neki, amikor mánap elment a Kossuth útra, adós maradt a nekem a feleletekkel.
-Htt ülök és írok, de meg mindig felbukkan egy

Mic-t?, de ez már nem a fiú mic-tje, aki apját kérdezi, hanem a Magyar Táncos mic-tje, aki a Magyar Táncársadalmat kérdezi.

Mic-t? van az, hogy tétlenül nézzük, hogy mindannyunkat hagyatékra a Magyar Nemzeti Táncjáték megteremtője és vitathatatlanul legnagyobb egyénisége még esetleg megmenthető művei feledésbe merüljenek, habár több mint harminc boldogot alkotott és nemzeti díj lett elnevezve Róla. Talán

Azert, mert azt kívánjuk ebben a kicsi országban, hogy a világon a leggyasagabban mi vagyunk.

1993

harangozó gyula

25 éves a Spartacus

Részlet a bemutató műsorfüzetéből:

Első többfelvonásos balettjéhez, a Spartacushoz különböző források nyomán munkatársával, Kaszás Ildikóval együtt Seregi maga írta meg a szövegkönyvet. Ezzel párhuzamosan Pál Tamás karmesterrel együttműködve, az eredeti muzsika anyagát a mű szelleméhez híven hozták összhangba az új szöveggel.

Koreográfiáját leginkább két mozzanat jellemzi. Az első: a modern művészet egyik jellemző módszerének, az idővágásnak és a szubjektív visszaemlékezéseknek a hagyományos cselekményszerkesztéssel való egybeötölvözése. A második: a különböző táncos mozdulatnyelvek — elsősorban a klasszikus és a néptánc (némiképp a modern és a jazz tánc) — eleminek komplex, drámai felhasználása.

Seregi e művében szinte összegezi mindazt, ami korábbi táncalkotásaiban önálló sajátosságként mutatkozott meg. Kipróbált eszközei viszont itt a különböző társadalmi helyzetű és nemzetiségű hősök, a drámai szituációk és hangulati képek megjelenítésére szövetkeznek egymással, és együttesen sokszínű, de lényegében egységes stílusú táncművet alkotnak.

1968. május 18.

Dr. Körtvélyes Géza

Mezey Béla retrospektív képporlaja (Képaláírás a 11. oldalon)

Pünkösdi királyság

E kifejezés ma is rövid ideig tartó „uragságot” jelent. Eredete a messze ókorba nyúlik vissza. Ipolyi Arnold Magyar Mythológiáját idézve: „...a babiloniai és assyriai sakeai ünnepélyeknél közönségesen egy rabszolga emeltetett a trónra, melyről a király lelépett, s bíborba öltözve, koronával és jogarral feldíszítve kente fel, miután a nép neki hódolt, tűzaldozatra vetetett.”

Évszázadok múltán, a XII—XIV. században már Nyugat-Európában történik említés arról a szokásról, hogy valakit — néha alacsony sorsbelit — rövid időre, 1—2 napra, esetleg 1 évre magas pozícióba emelnek, királlyá, királynővé választanak: Angliában „játékkirályt és királynőt”, a német Hanza városokban „májusgróft”.

Nálunk egy 1528-ból való levél Ferdinándot „pünkösdi király”-nak nevezi (sajnos nem volt az). 1647-ben Gelei Katona István egy művében „fársángos Pünkösdi király”-ról beszél. Ekkor már ez a fogalom, mint szóhasználat, országshoz tartozott. 1736-ban Bél Mátyás így ír: „...A falusi nép ugyanis ősi szokás szerint a pünkösdi napokra királyt szokott választani, akit a nép nyelvén „Pünkösdi Király”-nak vagy „ideiglenes királynak” neveznek... néha az istentiszteleten való közös részvétel helyett is tánca és ugráncolásra ösztönlenek.”*

Pünkösdi Vitéden, 1938.

„...a fejét szép kendővel eltakarták...”

Pünkösdi ünnepének van egy másik jellegzetessége is, a

lovas verseny.

Európszerte századokkal ezelőtt már szokás volt pünkösdi idején lovas versenyt rendezni, s az természetes, hogy ezeken többnyire a katonák vettek részt. (Persze akkor minden nemes úr katona volt.) Nálunk II. Lajos május elsejei lovas versenyéről van feljegyzés. S ha olvassuk Ballasi Bálint versét, aki „Áldott szép Pünkösddnek gyönyörű idejé”-n így ír: „...az végbeli jó vitéz katonák / Az szép szagú mezőt kik széjjel bejárják, / Most azok is vígadnak, az időt mulatják. / Ki szép fűven lévén bánik jó lovával...”, arra a következtetésre

* Míg a karácsonyi-húsvéti szokáselemek többnyire az egyházi ünnepekhez kapcsolódtak, addig a pünkösdi és a keresztyén egyház kapcsolata közvettebb. Maga a szó forrása a latin *pentecoste*, mely viszont görög elnevezésre megy vissza. Az egyházi ünnep gyökereit a zsidó „hetek ünnepe” hagyományaiiban kereshetjük. A keresztyén pünkösdi ezzel azonos napra esik: minden évben a húsvét utáni második vasárnapra, és a Szentlélek eljövételének ünnepét, Jézus Krisztus Gyülekezetének a kezdetét jelenti. A májusi pünkösdi ünnepekre (király- és királynőválasztás, lóverseny, zöldággal díszített alakoskodó vadember, angliai Robin Hood-játékok stb.) gyakorolt egyházi hatás azonban igen laza. (A szerk.)

kell jutnunk, hogy ez a tavaszi katonai lovas játék, verseny nálunk még a nomadizáló korig nyúlhat vissza. Mert elképzelhetetlen, hogy a természetben élő lovas nép a tavaszt ne ünnepelte volna meg a maga módján. (A mongoloknál mindmáig megvannak a tavaszi lovas versenyek.) Az 1700-as években a huszárezredek százai választottak „Májuskirályt”-t, akinek mindenki engedelmisséggel tartozott, s akinek „udvartartása” is volt.

A múlthoz tartozik, de már népszokásként jelenik meg Jókai Egy magyar nábob című regényében (1856) a „Nagykunmadarasban” tartott pünkösdi királyválasztó lovas verseny. Ugyanez évben egy hasonló versenyt ír le Jókai, de ezt már Dunántúlról... Feltételezhetjük tehát, hogy ez a szokás akkor még országshoz tartozott.

Pünkösdi királyból legénybíró

Az elmúlt évtizedekben azonban már csak töredékekben találhattuk meg a lovas versennyel egybekötött pünkösdi királyválasztást pl. a Fejér megyei Gyúron (1953). A legények a lányok által feldíszített zöldággat a nyeregben, a combjukkal szorítva, vágatva megkerülték a falu melletti dombot, s aki elsőnek ért a faluba, az lett a pünkösdi király.

Ez azt jelentette, hogy 1 évig az ő tisztje volt a bálók rendezése; legényeivel ő tartott rendet, s engedelmisséggel tartoztak neki. A hasonló feladatú legénybírókat más falvakban is többnyire pünkösdkor választották meg: vagy némi ügyességi verseny győzteseként, vagy egyszerűen tekintély alapon.

Érdekes szokást ír le 1956-ban Luby Margit a Szabolcs-Szatmár megyei Kisfaladról: pünkösdi első napján este nagy ostorkongatással vonultak végig a falun a legények. Nem hívtak senkit, mégis minden férfi ment. Ilyenkor a gazdának oda kellett adnia béresének a lovat, befogni az ökrösszekeket (akinek nem jutott ló, arra ült fel), s így vonultak ki a falu melletti mezőre. Ekkor a béresek és a kocsisok külön-külön nagy tüzet raktak, s megválasztottak maguk közül egy-egy pandúrt (pünkösdi királyt), akinek egy napig feltétlen engedelmisséggel tartoztak. Éjjel aztán tréfás sorozás várt a 20 éven aluli legényekre.

Tánclejegyző rendszerek

III. rész

A 20. század

„A háziasszony megnézte a királynőt, hogy édes-e vagy savanyú...”
Fotók: **Gönye Sándor**

Meztelenre vetkőztették, csalánnal csapdosták, forró pipakupakkal tapogatták őket, állják-e? (Igaz, e tortúra alól ki lehetett bújni egy liter pálinka árán...) Majd miután felöltözhetek, parancsolgattak nekik mindenfélét. Beküldték őket a faluba pálinkáért, gyümölcserért, stb. Hajnalban visszaindultak a faluba. Hosszú menetben, elől-hátul lovas legények, közben a lovas- és ökrösszekerek. Beérve megkerülték a templomot. Addig nem kezdődött az istentisztelet, míg a vonulás be nem fejeződött, de aztán többen inkább a kocsmában kötöttek ki. Érdekes, hogy ebben a lovas verseny *nélküli* szokásban is megmaradt a katonai jelleg, a tréfás sorozás formájában. Azt is láthatjuk, hogy itt is alacsony sorú emberek, béresek és kocsisok vették át egy napra az uralmat, parancsolgattak, s végre a többiek nekik engedelmeskedtek.

Pünkösdi királynő adományt gyűjt

A pünkösdi királynő-játékot, mint leányjáték szokást, hála a hagyományörző falusi együtteseknek, még napjainkban is megtalálhatjuk. Régebben fiúk is részt vettek benne. Észak- és Nyugat-Magyarországon, valamint Somogyban élt ez a „pünkösdlés”: négy tizenéves nagylány közrefogott egy 6–8 éves kicsit, a fejét szép kendővel letakarták, s kézen fogva vezették házról-házra. Bekérezkedtek: „Meghozta az Isten piros pünkösdi napját,.... Ácintos, pácintos / Tarka tulipános / Hintsetek virágot / Az Isten fiának!”, s közben rózsaszirmokat hintettek a „királynő” fejére. A háziasszony megnézte a „királynőt”, hogy édes-e vagy savanyú, azaz megfogta a száját. Ha erre a leány elnevette magát, akkor: „bűdös a királynőtök” mondta. Ha komoly maradt, akkor tet-

szett, s több ajándékot kaptak. Egyik lány volt ugyanis a *kosaras* (ahova tojás, méz, kalács, stb. került). Majd a „királynőt” körbetáncolták és mentek tovább. Így játszottak a lányok Vityéden 1954-ben.

A Somogy megyei Nagyberkiben, ahol hasonló volt a játék, a „királynőt” *cucorkának* nevezték, a köszöntő éneket pedig így fejezték be: „Szálljon erre a házra áldás, mint régen szállott az apostolokra.” Ezután háromszor jó magasra felemelték a „cucorkát”, közben mondván: „Ekkora lögyön a kendtök kendere!”

Zöldágvágás

Sok faluban pünkösdi vasárnapjára a lányok zöldágakkal, orgonával, s más virággal díszítették fel a templom egész belsejét. Több helyen pünkösdre állítottak májusfát, máshol épp ezen a napon „táncolták” ki. Majálist, táncmulatságokat rendeztek e jeles napon. Húsvét után ez volt a tavasz második legnagyobb ünnepe az eljövendő jó termés reményében.

Május vasárnapjain, pünkösdkor és virágvasárnap volt a zöldvágás, amikor a legények, lányok zöld ágakat vágtak, s ezzel a kezükben faluhosszat játszották a „*bűjj, bűjj zöldág...*” és hasonló vonulós, énekes játékokat. A májusfa a lány kapuja előtt, a sok zöldág a templomban s az utcán s végül a „zöldág-járás” mind az éledő természetet jelentette, s az eljövendő bő termést remélte.*

Vadasi Tibor

* A felsorolt példák az MTA Zenetudományi Intézet Táncosztályának írásos gyűjteményéből valók. (A szerző)

Századunkban a tánclejegyző rendszerek virágkorukat élik; mind újabb és újabb rendszereket jelentenek be. Kisebb hányadukat csupán kutatási segédeszközként vagy szándékosan csak egyetlen táncstílus lejegyzésére alakították ki, java részüket azonban általános érvényű, táncstílusoktól független mozgáslejegyző rendszerek szánták. A tánc széleskörűen használt, írott kommunikációs nyelveként természetesen az a notáció fog elterjedni, amely hiánytalanul megfelel a tánclejegyző rendszerekkel szemben felállított három alapkövetelménynek: jelei legyenek könnyen felismerhetőek és szabályrendszerre logikus, egyszerű; a lejegyzés mélysége legyen megválasztható, azaz legyen alkalmas mind a vázlatos lejegyzésre, mind a bonyolult mozgások pontos, részletes megörökítésére; végül legyen fejleszthető (tehát alapelveiben általános érvényű), hogy követhesse a táncművészet fejlődését és általa adekvát módon rögzíthető legyen az újabb és újabb táncstílusokban megjelenő mozgás-gondolat.

A 20. század két szempontból hozott gyökeres változást a tánclejegyző rendszerek történetében. Az egyik a rendszerek tömeges megjelenése. Míg a 17. és a 18. századból 4–4, a 19. századból 12 rendszert ismerünk, a 20. században körülbelül 70 mozgás- vagy tánclejegyző rendszert publikáltak. Szinte minden évre esik egy-egy újabb módszer, azonban megjelenésük nem egyenletesen szlik el az időben, hanem egy-egy nagyobb művészeti vagy tudományos paradigma-váltáshoz kapcsolódik. Igen sok rendszert, kb. 16-ot jelentettek be szinte egyidőben a század húszas éveiben. Ez a korszak egybeesik az új művészeti szemléletmód kialakulásával, a klasszikus balett zárt formavilágát felbontó *modern táncirányzatok* megjelenésével. A tánc teoretikusabb, filozófikusabb megközelítésének részévé vált az új tánc lejegyzése iránti igény megjelenése is. Az ekkor kiadott tánclejegyző rendszerek tárgya szinte kivétel nélkül a modern tánc volt. Szintén számos rendszert publikáltak a 60-as, 70-es években, amelyeket elsősorban *néptáncok* lejegyzésére fejlesztettek ki. Ennek oka feltehetőleg a néptáncok iránti érdeklődés növekedése és a néptánc kutatás fellendülése, az etnokoreológia tudományává válása volt.

A tánclejegyző rendszerek számának robbanásszerű gyarapodásánál azonban jóval jelentősebb változás az elmúlt korokhoz képest két rendszer, a *Lábán-kinetográfia* és a *Benesh-féle tánclejegyzés* kiemelkedése és nemzetközi méretű elterjedése. Mivel a jelen áttekintés kereteit messze meghaladja valamennyi 20. századi rendszer ismertetése, ezért az alábbiakban csak az itt említett két, általánosan használt rendszerrel foglalkozom.

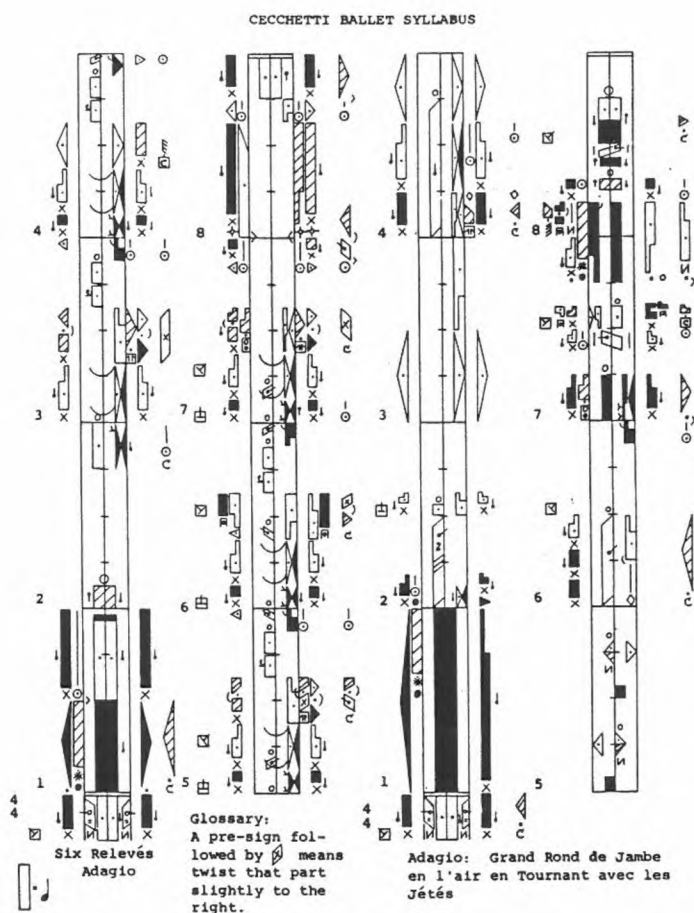
A Lábán-kinetográfia

A magyar származású Lábán Rudolf 1928-ban jelentette meg Bécsben „Schrifttanz” néven rendszerét. A rendszer alap gondolata kissé emlékeztet Feuillet rendszerére — nézzük a 20. ábrát. A kottakép feletti sor Lábán eredeti elképzelése szerinti tánclejegyzést mutat, amelyet a zenének megfelelően balról jobbra kell olvasni. Az alkotó itt is középvonalat használ, az attól balra írt jelek a bal oldali testrészekre, az attól jobbra írt jelek a jobb oldali testrész-

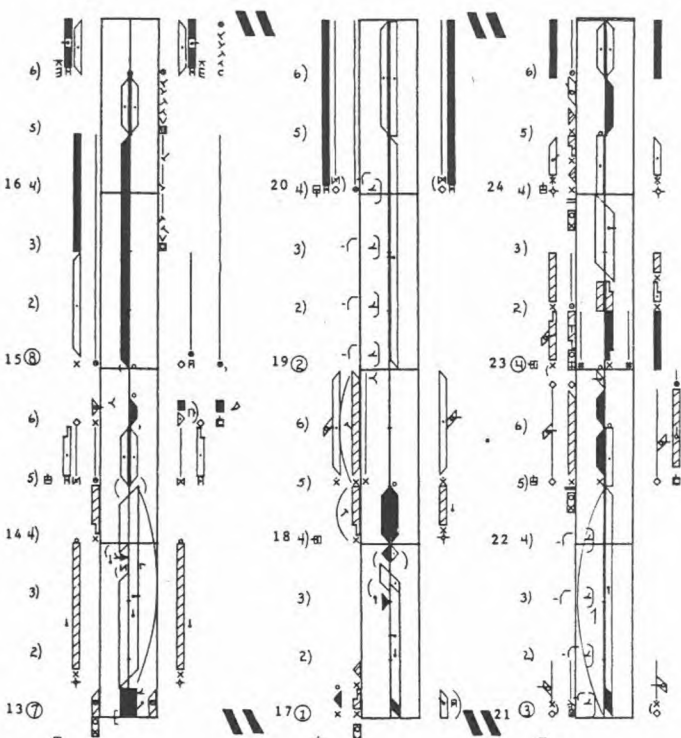

20. ábra

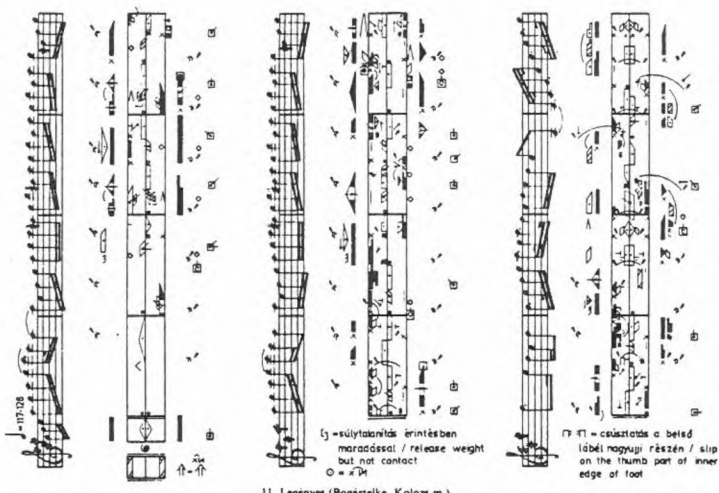
szekre vonatkoznak. A középvonal azonban nem a térformát adja meg, hanem a test középvonalának, a súlyvonalnak felel meg. A középvonalra közvetlenül balról, illetve jobbról írt jelek az egész testtel, „súlyjal” végzett mozdulatokat jelentik, míg a távolabb eső, az úgynevezett légvonalra írt jelek a súlytalan, gesztus végző lábra vonatkozó irányok. A két szélső vonalon kívül írt jelek a kar mozgását jelölik. A mozdulatok térbeliségét képszerű irányjelek mutatják; időbeliségét, azaz ritmusát pedig a jelek hossza adja meg.

21. ábra

22. ábra

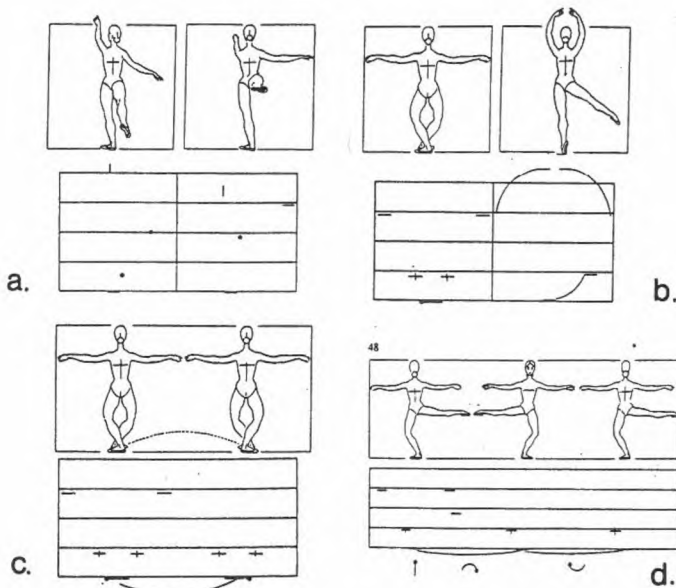
23. ábra

Lábán rendszerét kb. 40 éve folyamatosan fejlesztik, 1959 óta a Lábán Kinetográfia Nemzetközi Tanácsa szervezésében és irányításával. A balettművészettől a modern táncon át a néptáncig számos táncstílus lejegyzésére tették alkalmassá. A 21. ábrán a Cecchetti-tanmenet, a 22. ábrán Doris Humphrey: „Két extatikus téma” című koreográfiájának, a 23. ábrán egy kalotaszegi legényesnek Lábán-kinetográfiával lejegyzett részlete látható. Ezeket a partitúrákat már alulról felfelé kell olvasni. Mivel itt a jelek hossza megadja a mozdulat ritmusát, a zenei szinkronhoz elegendő a zenekíséret ütemeinek sorszámát megadni, mint a 18. és a 19. ábra példájának esetében.

A Lábán-kinetográfia jelenleg a világon a legelterjedtebb rendszer, elsősorban Nyugat-Európában és az USA-ban használják. Több ezer azon publikációk száma, amelyben a táncokat Lábán-kinetográfiával adták közre, és több száz balettművet jelentettek meg e notációval. Tánclejegyzésre Magyarországon is e rendszerrel használjuk. Azonban sajnos csak a néptánc foglalkozók körében.

A Benesh-lejegyzés

Napjainkban a Lábán-kinetográfia egyetlen vetélytársa az 1956-ban Londonban kiadott Benesh-féle tánclejegyző rendszer. *Joan és Rudolf Benesh: „Choreology”* című könyvében arra törekedett, hogy egy aránylag könnyen alkalmazható, gyors módszert adjon a balettművészettel foglalkozók kezébe. *A rendszer alapja a zenei lejegyzésből ismert ötvonalas vonalrendszer — a 24. ábra képsorozatán a vonalrendszer felnagyítva láthatjuk —, amelyre a vonalak arányainak megfelelően a lejegyző egy táncost vagy egy pálcika-figurát képzel el a leolvasónak háttal. Tehát mintha a lejegyzés előtáncolná számunkra a táncot. Ezzel a megoldással Benesh elkerülte a pálcika-figurás rendszerek azon hátrányát, hogy a táncot a néző szempontjából írták le (ezért a Saint-Léon vagy Zorn-lejegyzések letáncoláskor az előre-hátra és az oldalt irányokat állandóan fordítani kell). További jelentős különbség, hogy Benesh vonalrendszerében nem az egész figura jelenik meg. Hanem csak a testrészek végpontjainak megfelelő vízszintes vonalak, ha a testrész a táncos oldalt síkjával egyvonalban van; függőleges vonalka, ha a testrész a táncos oldalt síkja mögött helyezkedik el (24. a.). Mind az egyes gesztusok, mind a súly haladása-áttevődése esetén a kezdő és a végpontokat a mozdulat ívével megfelelően kötik össze (24. b.). Az ugrást lefelé domborodó ív jelöli (24. c.), a forgást a partitúra alatti kis körív vagy kör (24. d.). A lépések lejegyzése esetén a lábgesztus ívét megrajzolják és az ívet a következő súly helyéhez kötik.*

24. ábra

TARANTELLA

25. ábra

A Benesh-módszer akkor vált igazán népszerűvé, amikor a londoni *Royal Ballet* főállású Benesh-notátorokat alkalmazott a repertoár lejegyzésére és a *Royal Ballet School-ban e rendszer kötelező tantárggyá vált!* A rendszert az utóbbi években kezdték szélesebb körben is fejleszteni, hogy a baletten kívül más stílusok lejegyzésére is alkalmas legyen. Benesh-notációval lejegyzett táncra a 25. ábra mutat példát.

A tánclejegyzés szükségessége

A fentiekben igen röviden és vázlatosan bemutatott több évszázados törekvés a táncművek megőrzésére talán elég meggyőző érv arra, hogy tánclejegyzésre szükség van. Kétségtelen, hogy a mai modern technika, a film és a videó szintén képesek erre a feladatra. Azonban ha a művek hosszútávú megőrzéséről, archiválásáról van szó, igen fontos annak a hordozó anyagnak az időtálló képessége, amely az információt tárolja. A videó alig húsz évet bír ki, a színes film kb. ötvenet, azután eltűnik róluk a kép. A század elejéről maradtak ránk még mindig nézhető fekete-fehér filmek, tehát képi archiválásra jelenlegi technikai körülmények között a fekete-fehér film tűnik a legmegfelelőbbnek. Évszázadokban gondolkodva, sajnos, ez a megoldás sem megnyugtató. Papíron azonban ma is több száz éves feljegyzések olvashatók.

A filmek vagy a videónak további hátránya a tánclejegyzéssel szemben, hogy róla igen körülményes a táncot feleleveníteni. Főleg nagyobb létszámú művek esetén a táncosok gyakran takarják egymást, vagy egyes szólamok teljesen lemaradnak a képről. A táncműről készített teljes partitúra ezt a nehézséget könnyedén áthidalja.

A filmes rögzítés nagyszerű dokumentum egy-egy stílus vagy művész táncáról, azonban a filmről való rekonstrukció önkéntelenül az előadó mozgásának, stílusának imitálására készlet, így korláta lehet a koreográfia újabb, más mozgásstílusú előadásának. A tánclejegyzés ezzel szemben tetszés szerint interpretálható ugyanúgy, mint a partitúrából felidézett zenei mű, szabad teret engedve az előadói egyéniség érvényesülésének.

A hosszú távú megőrzésen és az interpretálhatóságon túl a tánclejegyzés és a vele járó mozdulatértelmezési eszköztár nagyszerű alapot kínál a táncos mozgás vagy a táncmű elemzésére. Művészetelméleti szempontból lehetőség nyílik ténylegesen a táncot vizsgálni, következetes táncesztétika megteremtésére. Alkotói és előadóművészi oldalról pedig mind a koreográfus, mind a táncos számára az elemzés révén a mozdulatok térbeli, időbeli és dinamikai részletei vagy nagyobb egységei megfoghatókká, elmondhatóvá, kifejezhetővé válnak. Pontosan megfogalmazva szándékaikat az alkotók egy magasabb tudatossági szintre jutnak, amelyen művészi szabadságukat megőrizve tisztább, érthetőbb és áthatóbb műveket hozhatnak létre.

Fügedi János

Felhasznált irodalom

- Arbeau, Thoinot: *Orchesography*. Dover Publications Inc. New York, 1967.
- Benesh, Rudolf and Joan: *Reading Dance*. Souvenir Press. London, 1977.
- Guest, Ann Hutchinson: *Choreo-graphics*. Gordon and Breach. New York, 1989.
- Guest, Ann Hutchinson: *Dance Notation*. Dance Books. London, 1984.
- Gorsky, Alexander: *Two Essays on Stepanov Dance Notation*. CORD Special Publication. New York, 1978.
- Hoff, Frank: *Dance Notation Preserved at Mutsuji*. Dance Research Journal 1977 Spring/Summer Volume IX/2. p. 1—4.
- Laban, Rudolf: *Schrifttanz*. Universal Edition, Wien—Leipzig, 1928.
- Saint-Léon, Michel Arthur: *La Stenochoreographie*. Paris, 1852.
- Stepanov, V. I.: *Alphabet of Movement of the Human Body*. The Golden Head Press. Cambridge, 1958.
- Strauss, Gloria B.: *Translated excerpts of Chinese Dance Notation*. Dance Research Journal 1977 Spring/Summer Volume IX/2. p. 5—11.
- Zorn, Friedrich Albert: *Grammar of the Art of Dancing*. Boston, Massachusetts, 1905.

A balerina apja

Télen történt. Az Opera földszinti ruhatárában talákoztam Szóts Jóskával. Régen nem láttuk egymást.

— Miért sietsz — kérdezte —, dolgod van?

— Nincs, de a Tosca után nem ízlik a balett!

— Kérlek maradj itt, hozd meg nekem ezt az áldozatot. Húsz perc az egész, azután együtt megyünk vacsorázni. Én is csak azért maradok, mert látni akarom Hoffmann Ernát.

— Miért érdekel téged Hoffmann Erna annyira, hogy még unalmas muzsikát is képes vagy hallgatni, csak hogy láthasd?

— Most lép föl először a betegsége után. Csodaszép nő, és ezenkívül sokat hallottam róla. Mondhatnám, hogy ismerem a családját.

— Hát te újabban primadonnák családjával vagy ismerős!

— Nem személyes ismeretség. Képzeld, én Hoffmann úrral, az Erna apjával hosszú ideig egy vendéglőben vacsoráltam. Az Üllői út elején van egy jó kis polgári kocsmá. Oda jártam, és ez volt a törzsvendéglője az Összetartás című asztaltársaságnak is. Az Összetartásnak volt tagja Hoffmann úr. Csak akkor kezdtem őt tanulmányozni, amikor egy este áldozatot fizetett. Ezen az estén lépett föl először az Operában a leánya, még pedig főszerepben, ami annál meglepőbb volt, mert a kisleány a balettiskolából egyenesen a primabalerinai rangba és fizetésbe piruettezett.

— Igen, ezt olvastam, emlékszem.

— A Pierette című balettben mutatkozott be, és örült nagy sikere volt. A zenekritikusok, akik olyan kicsinyléssel szoktak írni a baletteseményekről és alakításokról, hasábokat ontottak Hoffmann Erna „csodálatos fiatalságáról”, „diadalmas szépségéről”, „elragadó báj és rugékonyságáról”, „igazi istenáldotta táncművészetéről”. Ezen az estén Hoffmann urat, a primadonna atyját ünnepelték. A társaság egyik tagja, valami fiatal adótiszt, jelen volt az előadáson is. Ő adta elő a részleteket, a kihívásokat, a koszorúkat, Hoffmann úrnak pedig apróságokat kellett elbeszélni Erna művészi karrierjéről. Már csöpp gyermekkorában nagyon szeretett táncolni. Ha muzsikát hallott, azonnal illegetni kezdte magát. Igazi tehetség volt. A „szerkesztő”, a szobaúr tanácsolta, hogy adják be a balettiskolába. Hat esztendei tanulás után, de tizenöt éves korára elérte, hogy a balettmester kezét csókolt neki, és azt mondta: Erna, az új balettben neked adom a főszerepet. Egész este erről folyt a szó. Hoffman úr volt a társaság központja, és az általános érdeklődés az operai kérdések megvitatására irányult. Hány órát gyakorolnak a balettleányok. Hogyan kínozza a balettmester a növendékeket. Ki mennyit keres. Milyen rosszul fizetnek. Mínél elsőbb sorban táncol valaki, annál kevesebb a gázsí. Részletesen megbeszélték az egyik primabalerina dolgát, akit az akkori miniszterelnök — köztisztületben álló férfiú és kiváló családapa — tartott ki, Hoffmann úr kijelentette, hogy bár az uralmon lévő kormány működése mindenben tetszik neki, a leányát sohase engedné letérni a tisztességes útról, még a miniszterelnök kedvéért sem.

— Annyi bizonyos, hogy nem adom férjhez akárkihez, de inkább egy négy-ötezer forint jövedelmű férj, mint egy gróf vagy hercegszerető! De legjobb, ha egyáltalán nem is megy férjhez. A tánca romlik, és minden nő lustul a házasságban!

Voltak, akik Hoffmann úr ellen szóltak, és kijelentették, hogy a szív jogai mellett a táncművészet háttérbe szorul. Azután ismételve ittak a sikerre, és az a fiatalember, aki az Operában volt, egy tósztot is mondott, amelyben kívánta, hogy Hoffmann úr kedves leánya a sajtó hasábjain éppen olyan nagyszerű sikert arasson, mint amelyet a közönségnél elért. A tósztot után otthagytam őket.

Másnap este Hoffmann úr az összes fővárosi napilapokkal fölfegyverkezve jelent meg az Összetartás asztalánál. Az újságok mind el voltak ragadtatva, és a minden zsírral megkent panamista kritikusok is fenntartás nélküli elragadtatásuk babérágát helyezték Hoffmann Erna lábacskaíhoz. A társaság egész este olvasott. A német újságok kritikáit lefordították és leírták, mert Hoffmann úr felesége el akarta küldeni a lapokat a rokonságnak és azok közül senki se tudott németül.

Körülbelül két hét múlva — késő este mentem vacsorázni — az Összetartás asztalánál csak ketten ültek, Hoffmann úr és egy hasonló korú bácsi. Meglehetősen el voltak ázva. Hoffmann úr hangosabban beszélt, mint rendesen.

— Nem engedem a leányomat, hogy a tisztességes útról lelépjen. Azt mondják, hogy a balerinák mind olyanok, hát majd meglátják, Hoffmann Erna nem lesz senkinek a szeretője.

Az Ernát idegenszerűen, szinte hivatalosan mondta ki, érezni lehetett, hogy a leányának otthon más neve lehetett. Juliska, vagy Mariska, ilyenféle.

— Ne is engedje — mondta a másik. Vigyázni kell rá, hogy lássák, hogy nem engedik csak úgy szabadjára. Ez fontos.

— Úgy van — mondta Hoffmann úr kiabálva.

(Mindig igen hangosan kezdte, azután csendesebben folytatta, de újra annyira belemelegedett, hogy egy-két mondat múltán mindent tisztán lehetett hallani.)

— A feleségem mindig elkíséri. Mondtam neki, fiam, most már Erna szépen keres. A szerződése egyelőre négyezer forint; mondom a feleségemnek, te csak kísérd el a leányt, és a bejárónét küldd el, fogadj inkább helyette szakácsnőt. Megéri nekünk a dolog. Megéri a leányunk jó híre. Nem akarom, hogy egy rossz szót is mondjanak róla. Aki pedig valamit mondani fog, annak: ... (kissé várt, azután nekibátorodott) annak — mondta kiabálva — én tömöm be a száját.

Örültem magamban, hogy Hoffmannéknál ilyen szép rendben mennek a dolgok, és örültem, hogy Hoffmann Ernát nem fogják eladni a grófoknak. Végre is nem igazság, hogy az ilyen kivételes szépségeket mind az arisztokrácia asztalán szolgál-

ják fel. Annál nagyobb volt a meglepetésem, amikor fél év múlva hallottam, hogy Hoffmann Erna szeretője lett báró Pázmány Balázsnak, a híres sportférfiúnak.

E pillanatban odabenn egy hatalmas akkorddal megkezdte a zenekar a balettet. Szóts Jóska megígérte, hogy folytatni fogja az elbeszélést, és azután bementünk. A muzsika valóban unalmas volt, üres-édes melódiák, csillogó, de érdektelen hangszerelés, vérszegény és görcsösen kontrapunktikus zeneszerzői veritékezés. Látcsövet szereztem, és minden figyelmet Hoffmann Ernának szenteltem. Csodálatosan tökéletes alak, finom és rajzos arc, sötétkék szemek. Az ajkain és a szeme vonalaiban valami csiklandóan bágyadt és intelligens érzékiség. Kétség nem férhet hozzá, hogy ez a szépséges nő a szerelemre termett és nem az anyaságra, mint atyja eredetileg szánta. Mozdulataiban és egész lényében ama ritka és értékes női típust láttam, amely a bestiák és a passzív természetű fehér leányok temperamentumának szerencsés vegyülete. Imáadásraméltó előkelőség, ízlésesség volt ez az arc minden kifejezésében. Megjelenéskor is, tánc közben is és amikor a nagy magántáncot lihegve, kimerülve befejezte. Könnyű sóhajtással emeltem le a szememről a látcsövet a függöny legördülésekor, és azt mondtam magamban, hogy a Hoffmann Ernáknak mégis anyáknak kéne lenni, hogy sok, sok, sok szép leányuk legyen.

— Hát azután — folytatta Jóska, amikor az utcára kerültünk — a múlt hóban sajtóságot kaptam tőle, hogy Hoffmann Erna miért lett mégis inkább szerető, mint feleség. A magyarázatot Hoffmann úrtól kaptam. Valamelyik józsefvárosi kávéházban vasárnap reggel felé találkoztam vele. Egy, az asztaltársaságból ismeretlen, vidéki kinézésű középkorú férfival sört ivott. Hat vagy hét üres üveg állt előttük. Egészen el voltak ázva. Hoffmann úr ez alkalommal is a leányáról beszélt.

— Tudod, mikor szerződést kapott, akkor külön szobát rendeztünk be neki. Új bútorok, finom selyem holmi, hatszázba került. Egy akkora tükör benne, hogy tetőtől-talpig nézegethette benne az ember magát. Az a leány, reggel próbára ment, délután hazajött, megebédelt, és beült a tükör elé, nézte magát, ruhákat próbált. Amikor mondtuk neki, hogy minek hiúskodik mindig, azt felelte, hogy ez a mestersége, neki szépek kell lenni. És igaza volt. Nem dobálta a pénzt, megbecsülte, de — tíz forint egy ilyen kis üveg — olyan szagos vizeket használ. Szinte úgy volt, mintha valami grófkisasszony élne közöttünk. A cipőit az első suszter csinálta. Erna azt mondta, hogy a balerina kenyérkeresete a lába, és az ő lába megérdemli, hogy huszonötforintos cipőkbe őrizze. Igaza volt. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem volt igaza. E mellett sosem feledkezett meg rólunk, hol nekem hozott finom cigarettákat, hol a feleségemnek egy új ruhára valót. Mindig megölelt bennünket és kezét csókolt, ha hazajött.

És emellett napról-napra szépült. Mikor már azt hittem, hogy ennél szebb nem lehet a leányom, hát azt látom, hogy másnap már van valami változás a frizuráján, hát most megint még szebb. És ez amiatt volt, mert mindig nézte és tanulta magát, hogy mi áll neki jobban és hogyan tűnnek fel szebbnek a vonásai.

Egy este hazajön, azt mondja: apa és mama, gróf Pázmány Balázs máma azt mondta, legyen a szeretője. Rám írta az Andrassy úti házat, ami megér háromszázezer, nem nagy ház, de a jövedelme tizenkétezer forint. Azt mondta, gondoljam meg egy hét alatt, és a közjegyzőnél elvégezzük a többi.

Nem szóltunk egy szót se, se én, se az anyja. Erna erre azt mondta, apa és mama, beláthatják, hogy nem való nekem szegény ember. Jó, fiam, mondja az anyja, de mit mond a világ. A világ, mondja a leány, irigykedik, de aki Pázmány Balázsnak a szeretője, az több, mint egy ügyvédnek vagy orvosnak a felesége, mert Pázmány Balázsnak unokabátyja a belügyminiszter. És akinek a kezében hatalom van, azt tisztelik. Már pedig Pázmány Balázs szerelmes belém, és hogy szerelmes is marad, az az én dolgom. Aki azt meri mondani — mondta hangoskodva Hoffmann úr, — aki azt meri mondani, hogy az én leányom feleségnek való lány, az hazudik. Ez éppen olyan, mintha valaki azt mondaná, hogy a rózsza arra való, hogy főzeléket csináljanak belőle. Igaz vagy nem?

Érezni lehetett, hogy Hoffmann úr e hasonlatot józan korában gondolta ki fáradtságosan. De hatásos volt, és Hoffmann új lumppartnerének tetszett. Erősen bólogatott.

— Két év előtt ment férjhez az egyik primabalerina, folytatta Hoffmann úr, egy mérnökhöz. Mindjárt mellőzni kezdték, azután hamarosan szabadságot kért, mert meglátogatta a gölya. Azóta nem jön a formájához, a spicce romlott — tudod, ahogy a lábujjhegyen táncolnak —, a legközelebbi szerződésnél le fognak alkudni ezeröttszáz forintot. Ami igaz, az igaz, kiáltotta Hoffmann úr, reácsapott az asztalra, és új sörtét rendelt.

— Érdekes, mi? — kérdezte Szóts Jóska.

— Érdekes, feleltem, mert Hoffmann úr belátott egy olyan igazságot, amit az emberek nagy része nem tud belátni. Azt, hogy a nők egy része feleségnek és anyának, a másik része pedig szeretőnek született. Hiba és veszteség, ha egy feleség-teremtésű nő könnyelmű életre adja magát, de éppen ilyen visszásság, ha a szeretőnek való nő férjhez megy, és gyermeknevelésre vállalkozik. Az emberek azonban nem szeretnek finoman disztinválni erkölcsi okok miatt, és férjhez adják a férjhez nem való leányokat is, továbbá rossz útra engedik — anyagi okok miatt az anyának és feleségnek való nőket. Hoffmann úr megtalálta a helyes utat, és méltó a gondolkodó emberek dicséretére.

Major Rita rovata

Április 4. TV1

Carmen a jégen

A történet számtalan feldolgozása után ezúttal jégtáncban elevenedett meg a szép cigánylány története. A hangulatos képekkel, helyszínekkel, kitűnő operatőri munkával elkészített változat kiemelte a hiteles színészi alakítások értékeit, és a valóban „táncos” koreográfia minden erényét. Külön élményt nyújtott az a néhány pillanat, amely a híres Gades-táncosnő *Cristina Hoyos* varázslatos táncát villantotta fel.

Május 1. TV1

Tánc, a csodák csodája

A Tánc világnapja alkalmából esti főműsorban sugározta a televízió azt az 1985-ben készült amerikai filmet, amely a tánc történetének a filmművészettel összefonódott fejezetét tárta a nézők elé. *Gene Kelly* a film elején általánosan határozta meg a tánc fogalmát, amely a közel 100 percben elsősorban a zenés film, a musical műfajában és stílusában jelent meg.

Őt neves amerikai művész — *Ray Bolger, Gene Kelly, Sammy Davis jr. Mihail Barisnyikov* és *Liza Minelli* — kommentálták a musical kezdetétől a zenés-táncos klipekig ívelő fejlődést. A hangos film első éveinek látványosságra törekvéséről, sztárkultuszától kiindulva nemcsak olyan ismert nagyságokat mutattak be jobbnál jobb részletekben, mint *Fred Astaire, Ginger Rogers, Gene Kelly* és mások, hanem kevésbé ismert művészeket is felidéztek (pl. *Ray Holgert*).

A balett és a film kapcsolatának külön fejezetét természetesen *Mihail Barisnyikov* „mesélte el”, és ebben olyan izgalmas filmrészletek jelentek meg, mint *Loie Fuller, Isadora Duncan, Anna Pavlova, Vera Zorina* egy-egy felvétele, illetve néhány kocka minden idők legnépszerűbbnek mondott balettfilmjéből, *A piros cipőkből*.

A negyvenes-ötvenes évek filmtermésében ismét *Astaire* és *Kelly* neve bukkant fel legtöbbször, de megünhatatlan eleganciájú táncsámaik mellett, örömmel láttunk olyan ritkaságot is, mint *Agnes de Mille* koreográfiaja az *Oklahoma* című musicalban. A hatvanas évek táncfilm-történetéből nem hiányozhatott a *Jerome Robbins* készítette *West Side Story*, és igazi érdekességnek számított az a néhány pillanat, amely a kitűnő drámai színésznőként ismert *Shirley MacLaine* profi táncudását bizonyította. Az utolsó „szakasz” a hetvenes-nyolcvanas évek diszkótánc lázát *John Travoltával* és a *Szombat esti lázzal*, míg napjaink divatos táncos klipjeinek jelenségét a műfaj koronázatlan királyával, *Michael Jacksonnal* idézte fel.

A filmek valóságos folyama jól érzékeltette az amerikai filmstúdiók hatalmas, szinte félelmetes „futószalag-munkáját”, amely a feltétlen profizmus jegyében kíméletlen teljesítményekre sarkallta koreográfusok és táncosok százait. Szeretjük vagy sem, elismerjük vagy sem ezeket a produkciókat, a celluloid szalagok mindenképpen nagy szolgálatot tettek azzal, hogy megőrizték e tünékeny művészet fejlődésének dokumentumait.

Május 16. TV1

Táncolni Mr. B.-nél

Különleges csemegét nyújtott a tánckedvelőknek az az 1989-ben készült angol film, amelyet a XX. századi portrék sorozatban vetített a televízió. Ebben hat amerikai balerina „rajzolta meg” századunk egyik legnagyobb koreográfusának, *George Balanchine*-nak portréját. Mindannyiuk élete, sorsa, pályája összekapcsolódott *Balanchine* munkásságával. Mindannyiukat *Mr. B.* formálta jellegzetes *Balanchine*-balerinává (az elnevezés így vált fogalommal), mégis mindannyian megőrizték saját egyéniségüket is.

A film elején *Mary Ellen Moylan*, a negyvenes évek csillaga és *Maria Tallchief* — aki néhány évig a koreográfus felesége is volt — vallottak párhuzamosan a *Ballet Society* és a *New York City Ballet* hősi korszakairól, az

akkor született művekről, saját feladataikról, szerepeikről. Elbeszéléseit, személyes élményeiket nagyon gazdag és olykor ritkaságszámba menő filmrészletek, fotók, dokumentumok egészítették ki. A továbbiakban *Melissa Hayden*, hosszú időn keresztül a *New York City Ballet* egyik legnépszerűbb szólistája, és a talán legizgalmasabb személyiségű *Allegra Kent* emlékezett saját pályakezdeményezésén, későbbi vívódásain, formálódásán keresztül *Balanchine* legendás igényességére, alkotói és balettmesteri munkájának titkaira. Végül két fiatal felfedezett, *Merrill Ashley* és *Darci Kistler* mutatkozott be, igazi tanítványi odaadással idézve fel a Mester keze alatt eltöltött időket.

Különösen őszinte, pátosztól és maníroktól mentes, hol szenvedélyes, hol nosztalgikus vallomásokból állt össze a különleges művész különleges portréja, amely a nyilatkozók szubjektivitása ellenére is meggyőző hitelességről.

A hat táncosnő majdnem mindegyike ma már balettmesteri munkájában élte és adja tovább a *Mr. B.*-től kapott útravalót: a szépség, a zene, a test költészetét.

Február—május

A tánc varázsa

Februártól május végéig, hat részben sugározta a televízió a híres angol balerina, *Dame Margot Fonteyn* táncról alkotott és filmmé szerkesztett gondolatait. Kár, hogy a vasárnap kora délutáni időpont nem kedvezett igazán a sorozat nézettségének, pedig sajnos, ritkán láthat a magyar tévé néző ilyen értékes és érdekes, ilyen hitelesen tolmácsoló és egyáltalán nem csak a beavatottakhoz szóló, szabálytalan tánc-történeti áttekintést!

Fonteynnek valóban sikerült megmutatnia a tánc varázsát azzal, ahogyan beszélt róla, ahogyan fellebbentette a fátylat apró titkairól, ahogyan elfogult elfogulatlansággal kalauzolt korszakról korszakra, színpadról színpadra, múzeumról múzeumra. Nem követett kronológiai sorrendet. A közelmúlt táncfejlődésével kezdte, majd az orosz balett művészi örökségének vándorlását elemezte, ezután pedig a klasszikus, a romantikus és a legkorábbi tánc hagyományok jellemzőit felidézve tért vissza a jelenbe, saját művészi pályájához, táncos hitvallásához. És eközben kalandozott... irányzatoktól művészekig, művektől sorsokig, előadásoktól színpadtechnikáig, spicc-cipő készítésig, helyszínektől a legapróbb tárgyakig. Közben azt is bizonyította, hogy a tánc története mennyire része a kultúrhistoriának, és ismerete mennyire hiányzik a köztudatból. Vajon hányan tudják például, hogy XIV. Lajos „Napkirály” elnevezése történetesen éppen egy általa táncolt balettszerepből ered?

Ugyanakkor a tánc világában járatosabb számára is élménnyel szolgált egy-egy kevésbé ismert táncrészlet (pl. *Roland Petit* 1948-as *Carmen*-jéből a „hálószoba-jelenet”, a koreográfus és felesége, *Zizi Jeanmaire* előadásában) vagy egy-egy híres táncos ritkábban látható alakítása (pl. *Rudolf Nurejev: Holdkőros Pierrotként Glen Tetley* művében).

Érvényre jutott a tánc varázsa a táncosok mindennapos erőfeszítéseit bemutató felvételeken is: akár a párizsi Opera aranyozott, díszes próbatermében, akár a modern tokiói balettszínházban, vagy a londoni Royal Ballet gyakorlatán készültek. A testek fegyelmének szépsége éppen olyan magával ragadóan jelent meg, mint a színpadon táncalkotással változott mozdulatok együttese.

És a tánc varázsát sugározta Fonteyn személyes megnyilatkozásai is a sorozat utolsó részében. A hatvanadik születésnapjára rendezett előadás felvételein megható és ritka pillanatok tanúi lehettünk, amikor a művésznőt ünneplők között, a híres koreográfus *Sir Frederick Ashton* is színpadra lépett, sőt táncolt egy kicsit. Nem túnt elfogult magamutogatásnak a *Marguerite* és *Armand* című balett szinte teljes keresztmetszetében történő felidézése (a művet *Ashton* eleve *Fonteyn* és *Nurejev* számára készítette), hiszen művészek és mű tőkletesen egymásra találását példázta, és szinte összefoglalva közvetítette mindazt, amiről *Fonteyn* addig beszélt: a hagyományok átörökítését, régi és új találkozását, a táncművészet szépségét és gazdagságát.

Vízszintes:

1. Madzsar Alice megállapítása, mely a „Mozdulatművészet” című új kötet lapjain olvasható (folyt. a függ. 1., 5. és 12. alatt). 2. Nagy színművésznőnk volt — Határrag — Izomkötő. 3. Férfinév — Az egyik (bel)tenger — Rockénekesnő (Diana). 4. Kromoszóma-részecske — Mutatózó — Női név — Szópótló szócska. 5. Egy nevezetes régi zsinat színhelye — A bűnözők „társadalma”. 6. Asztácium — Legpatinásabb színházunk — Ebbe a patakba egy király fulladt bele. 7. A didergés jelét mutatja — Zeneszerző (András). 8. Eladó — Mezőgazdasági gép — Harap a kutya. 9. Fed — A leghíresebb filmgyárak egyike volt — Négy királyunk viselte ezt a nevet. 10. ...körzet: Bodor Ádám regénye (a szó balszerencsését, balsorsút jelent) — A magasba — Málnában van! 11. Két névelő — Mózes öt könyve — Színművész (László). 12. Irat — Hámozni kezd! — Hosszmérték (hüvelyk) — Levegő. 13. Romániai település — Sikerral győzködő.

Függőleges:

1. Az idézet második része. 2. Fölfogja — A didergésnek még egy jelét adja. 3. Dús levegő — Latin előjáró — A francia kártya lapja — ... Troll: Heine műve. 4. Régi iskola — Névelős húsáru — Klasszikus kötőszó. 5. Római 501 — Az idézet harmadik része. 6. E napon — Csak saját magára tekintő — Igekötő — A panasz vagy megkönnyebbülés hangja. 7. Fölbujt — ... vág: régi orvosi beavatkozást végez — Hajdani nép fia. 8. Zamat — Növényrész — Narancslikőr, a Kis-Antillák egyik szigetéről kapta nevét. 9. Golyós társasjáték — Sükösd Mihály — Az erdőben bőven van — Politikus (Gyula). 10. Elek Artúr — Ifjúsági Lapkiadó Vállalat — Női név — Kertet a veteményezéshez előkészít. 11. Az egyik irodalmi műnem vonása, de a táncról sem idegen — A telefon föltalálója (Graham) — Öregúr megszólítása. 12. Én, latinul — Az idézet befejezése. 13. Széthúzás — Gyors ütemű zenei alkotás. 14. Rövidáru bolthálózat.

Beküldendő a vastagon szedett sorokkal definiált idézet, az 1993/7—8. szám megfejtésével együtt.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1														
2														
3														
4														
5														
6														
7														
8														
9														
10														
11														
12														
13														

Az 1993/1—2. számban közölt rejtvény megfejtése: **A magyar táncot könnyűség mellett méltóság és energia bélyegezi.** A helyes megfejtők közül könyvtalványt nyertek: **Horváth Ildikó, Tiszai Ferencné** (Budapest), **Kezei Irma** (Letenye).

Az 1993/3—4. számban közölt rejtvény megfejtése: **Még aggként is szívesen táncolt,**

mondván, a költészethez a tánc a legjobb iskola. — **Kigúnyolták.** A helyes megfejtők közül könyvtalványt nyertek: **Ivanics Péterné, Vidrányi Kázmér** (Budapest).

Mindkét megfejtés együttes beküldői közül 2-2 db könyvtalványt nyert: **Gács Zsófia** (Budapest), **Sterczér Ödön** (Tatabánya).

Tarján Tamás

Az 1993/7—8. szám tartalmából

- Interjú: Pataki Andrással, a Szegedi Balett új együttesvezetőjével
Tímár Sándorral
- Portré: az Oláh-Eichner balettpárosról
- Magyarok a nagyvilágban: „Mister Pálffy”
Roboz Ágnes
- Vendégünk: Esztergályos Cecília
- Balettvizsga '93
- Az Izraeli Balett Budapesten
- Írósarok: Degas-sonettek
- Randevű a Liteában

INTERVIEW

Kinga Jálícs talks with **Ottó Demcsák** favourite of the Győr audience, the attractive, outstanding solo dancer on the occasion of his Harangozó-prize. • One of the leading solo dancers of the National Opera Ballet **Zoltán Nagy, Jnr.** after his latest success, the title role of Spartacus talks to **Zsuzsa Kaán** about his tasks and the physical and intellectual background of the interpretation of his dramatic ballet roles. • One thing is already certain that explains the secret: the precision of coaching and the talent of the assistant. **Ildikó Kaszás**, in this capacity "happy companion" of László Seregi for already 26 years, with the help of **Györgyi Mátai** evokes the memories of their joint work and the secrets of their creative workshop. • However, artistic achievements are influenced by politics as well. At the time of the South Slavic war, why is it worth preserving authentically the treasures of Serbian, Croatian and Catholic Serbian folklore among the students of folk dance living in Budapest? **Antal Kricskovics**, expert of the problem is interviewed by **István Mátyás**. • **Vladimir Vasilyev**, the world famous solo dancer and choreographer from Moscow gives a short interview to **Zsuzsa Kaán** about the influence of the collapse of the Soviet Union on the art of ballet and the encouraging effect of absence if politics.

HUNGARIANS IN THE WORLD

Vera Pásztor former ballet star of the National Opera Ballet, living abroad since 1956, in Zürich today, attests that history may cause wounds — maybe, never recovering ones — in the dancer's soul as well. The still fairylike gentle and reserved artist is also interviewed by **Zsuzsa Kaán**.

PREMIERE

The dramaturgical weaknesses of the last premiere in the Opera Ballet Season are summarized by **József Kisgergely**. • **Anna Pór** not only praises the newest version of Coppelia choreographed by **István Herczog** for the Ballet Sopianae but also evokes other interpretations of the classical piece of the late ballet Romantics. • **Rita Major** considers the initiative of "Style" Foundation beneficial. It made it possible that young choreographers of first performances got the opportunity of regular appearances, even within different dance styles. • The last Győr Ballet premiere of the season is evaluated by **Zsuzsa Kaán**; noticing delightedly that **Barbara Bombicz**, solo dancer of the dance group created a piece, which together with the modern choreography (Entre dos Aguas) of **Robert North** (performed world wide) will surely be an eternal value in the new repertoire of the Ensemble. • **Mariann Truppel** was delighted with one of the contemporary programs performed in Petőfi Hall, so **Zsuzsa Kaán** seeing the newest achievements of Zákány Group.

DANCE HISTORY DRAWINGS

by **Mariann Bottyán** and **Zsuzsa Kaán** evokes the dance memories of the New and Old Testaments.

HOME MIRROR

The article of **Andor Czompó**, ethnographer professor has been published for the first time. The author expresses, that the undisturbed balance of the staged folk dance material of authentic sources is the result of **Tímár's** concept. • The excerpt from **Sergei Obrastzov's** book, famous Russian puppet artist and director will give more than a critique of the performance the Chinese Ensemble at the first Interfolkdance Festival even to those of our readers who were present at the performance. The conversation of **Adél Kovács** with **Sun Ping**, solo dancer is from another aspect: an approach to the several hundred-year-old Chinese performing tradition from the artist's point of view. • After the resignation of **Zoltán Imre**, artistic director of the Szeged Ballet the ensemble in the season

of 1993/1994 starts a new period. **József Balog** not only evaluates their coreographical achievements, but points out the beginning of further improvements as a result of Imre's choreographic and instructional methods. • While the ensemble of Szeged also struck by the disinterest of the town's government, the annual meeting of the best Hungarian folk dance ensembles could be kept alive. The 16th Szolnok Folk Dance Festival is reported by **László Vásárhelyi**.

WORLD MIRROR

first focuses on Europe: **Zsuzsa Kaán** writes about the guest performance of the Hungarian Opera Ballet in Switzerland and the interesting dance project from Vienna — the launching of Donauballett • **Magda Zalán**, Hungarian writer living in Washington coloured her account of experiences of the two remarkable performances of Kennedy Center Dance "America Series" with dance historical aspects. • With the help of **Ágnes Judit Szilágyi**, besides North America, we also get to South America and get to the circumstances in which live and work — already for 25 years — the Brazilian **Pántlika Dance Group**. • Last, **Rita Major** remembers to lately died, two school founder masters of Eurhythmics: to **Hanya Holm** and **Gret Palucca**.

DANCE HOROSCOPE

also starts with remembrance. On the 85th birthday of the founder of the Hungarian National Balletstyle — in front of **Zsuzsa László's** microphone — the wife and colleague: **Irén Hamala** recalls the exciting and hard years she spent with the genius character dancer and choreographer; the Master's son who became an excellent classical dancer, **Gyula Harangozó** living in Vienna today, talks to his father in a personal letter. • We congratulate the 25th anniversary of the **Seregi Ballet** titled Spartacus with a retrospective photographic report. • **Tibor Vadasi** gives interesting information about the passing glory in concern with the feast of May. This folk custom from the antiquity, which meant the short reign of the chosen leader of the lower classes (slaves, servants and pheasants), is several hundred years old in Hungary as well, according to descriptions. Today, the masculine and soldierlike characteristic has become a more female preserve; the custom survives among teenage girl as children's game.

DANCE RESEARCH

In this column with the introduction of the most significant 20th century dance notation systems: **Lábán** and **Benesh** the study of **János Fügedi** is completed.

WRITERS' CORNER

publishes the pleasant short story of **Géza Csáth**, important figure of the 20th century Hungarian bourgeois literature.

DANCE AND TELEVISION

edited by **Rita Major** calls our attention to valuable dance films and series.

It will be worthwhile — at least at the repetition of these programs — to switch on the video, to those who have forgotten about it, as well as "racking our brains" with **Tamás Tarján** and solve his

CROSSWORD PUZZLE

Those, who manage it, will be richer with a nice saying of the remarkable personality of Hungarian Eurhythmics, **Alice Madzsar**.

INTERVIEW

Kinga Jálícs spricht mit dem Lieblingstänzer des Győrer Publikums, dem attraktiven und hervorragenden Solisten **Ottó Demcsák** aus dem Anlaß der Übernahme des Harangozópreises. • **Zsuzsa Kaán** plaudert mit einem der leitenden Solisten des Opernhauses, **Zoltán Nagy jr.** über seine bisherigen Aufgaben und über den physischen und psychischen Hintergrund der Gestaltung der dramatischen Ballettrollen. • Einer der Schlüssel des Geheimnisses ist ganz bestimmt die Gründlichkeit der Einstudierung, die Begabung des Assistenten. **Ildikó Kaszás**, die auf choreographischem Gebiet seit 26 Jahren László Seregis Gehilfe und „Partnerin in der Freundschaft“ ist, läßt mit der Hilfe von **Györgyi Mátai** die Erinnerungen ihrer langen gemeinsamen Vergangenheit im Beruf aufleben und spricht über die Kunstgriffe ihrer Werkstattarbeit. • Die Leistungen der Kunst werden aber auch von der Politik beeinflusst. Warum sollte man zur Zeit des Südslawischen Krieges die Folkloreschätze der serbischen, kroatischen und bunjewatz Volkskunst im Kreise der in Budapest lebenden und lernenden Schüler-Volkstänzer ungebrochen aufbewahren? Darüber fragt **István Mátyás** den eingeweihten Kenner des Problems, den Choreographen **Antal Kricskovics**. • **Wladimir Wassiljew**, der weltberühmte Solotänzer und Choreograph spricht in einem Blitzinterview mit **Zsuzsa Kaán** über die Wirkung des Zerfalls der Sowjetunion auf das Ballett, und über das Verhältnis des künstlerischen Triebkräftes und der Befreiung von der Politik.

UNGARN IN DER WELT

Der ehemalige Ballettstar, **Vera Pásztor**, die seit 1956 im Ausland lebt — und momentan in Zürich unterrichtet — beweist, daß die Geschichte auch in der Seele einer Tänzerin schmerzhaft, vielleicht niemals einheilende Wunden verursachen kann. **Zsuzsa Kaán** macht das Interview mit der auch noch heute feenhaft sanftmütigen und verschlossenen Künstlerin.

PREMIERE

József Kisgergely bringt die dramaturgischen Schwächen der letzten Premiere des Ballettsaisons in der Oper zur Sprache. • **Anna Pór** analysiert die neueste Version der Coppelía. Sie lobt nicht nur die Konzeption des Choreographen **István Herczog** und die Produktion des Ensembles Ballett Sopiana, sondern ruft auch die verschiedenen Bühnenbearbeitungen dieses Klassikers der späten Ballettromantik hervor. • **Rita Major** hält die Initiative der „Stile“ Stiftung für nützlich. Dank der Stiftung können die debütierenden oder schon seit längerer Zeit arbeitenden jungen Choreographen regelmäßig die Chance bekommen, sich vorzustellen, und noch dazu in verschiedenen Tanzgattungen. • **Zsuzsa Kaán** bewertet die Kreationen der letzten Premiere in Győr. Sie freut sich darüber, daß **Barbara Bombicz** ein Kammerstück choreographierte, die samt **Robert Norths** weltbekanntem modernem Ballett (*Entre dos Aguas*) ganz bestimmt für lange Zeit ein wertvolles Stück des neuen Repertoires bleiben wird. • Von den zeitgenössischen Programmen, der Petőfihalle nahm **Mariann Truppel** an einem Abend teil, der eine Tanzdelikatesse versprach, und sie wurde nicht enttäuscht, wie auch **Zsuzsa Kaán** nicht enttäuscht war die neue Produktion der **Zákány Gruppe** zu sehen.

TANZGESCHICHTE IN ZEICHNUNGEN

Mit der Hilfe von **Mariann Bottyán** und **Zsuzsa Kaán** die Tanzreliquien des alten und neuen Testaments hervorruft.

HEIMATSPIEGEL

Zuerst wird der Artikel des in den USA lebenden Professors der Ethnograph **Andor Czompó** veröffentlicht. Der Verfasser stellt fest, daß das ungestörte Gleichgewicht zwischen dem authentischen Volkstanzmaterial und dessen Bühnenbearbeitung der Konzeption von **Sándor Tímár** zu verdanken ist. • Vielleicht sagt mehr als die Kritik der Ausschnitt aus dem Buch des berühmten russischen Marionettenkünstlers **Sergej Obrazow** über die Vorstellung der Chinesischen Compagnie. Wahrscheinlich auch denen, die die Vorstellung gesehen haben. • Die Chineser waren Gäste

des ersten Interfolk Tanzfestivals. **Adél Kovács** macht ihr Interview mit der Solistin **Sun Ping** aus einem anderen Gesichtspunkt. Sie nähert sich vom Aspekt des Künstlers zur vielhundertjährigen Tradition der Darstellung. • Durch die Ausscheidung seines künstlerischen Leiters **Zoltán Imre** tritt das Szegeder Ballett im Saison 1993/94 in eine neue Periode. **József Balog** überblickt diesmal nicht nur die bisherigen choreographischen Ergebnisse, aber — Dank Imres Leitungsmethoden — kann er auch auf die Anregungen der Zukunft hinweisen. • Während das Szegeder Ballett auch unter der Uninteressiertheit der heutigen Leiter der Stadt leidet, gelang es in Szolnok bis heute das biennale Treffen der besten einheimischen Volkstanzgruppen im Leben zu halten. **László Vásárhelyi** berichtet über das XVI. Volkstanzfestival in Szolnok.

WELTSPIEGEL

Zsuzsa Kaán wirft ihren Blick zuerst auf Europa. Sie berichtet über das Schweizer Gastspiel der ungarischen Staatsoper, weiterhin über den Anfang eines interessanten Wiener Tanzprojekts: das Donauballett. • Die mit tanzgeschichtlichen Beziehungen bereicherte Erlebnisbericht der in Washington lebenden ungarischen Schriftstellerin **Magda Zalán** berichtet. Über zwei ausgezeichnete Produktionen der Kennedy Center Dance America Series. • Mit der Hilfe von **Agnes Judit Szilágyi** kommen wir von Nordamerika in Südamerika und können erfahren, wie — seit einem vierter Jahrhundert — die brasilianische **Pántlika Tanzensemble** lebt und arbeitet. • Schließlich gedenkt **Rita Major** an die schuleschöpfenden Meisterinnen der Bewegungskunst: **Hanya Holm** und **Gret Palucca**.

TANZHOROSKOP

Auch diese Rubrik beginnt mit einem Nachruf. **Iren Hamala**, die Frau und Arbeitskollegin von Gyula Harangozó gedenkt — vor dem Mikrofon von **Zsuzsa László** — die kämpferischen Jahre neben dem genialen Charaktertänzer und Choreographen, Gründer des ungarischen Nationalballettkunstes. Der Sohn des Meisters, der in Wien lebt und ausgezeichneter klassischer Tänzer geworden ist, „sendet Nachricht“ seinem Vater in einem Brief vom persönlichen Ton. • Wir begrüßen mit einer retrospektiven Bildreportage das 25jährige Jubiläum des Seregi Balletts: *Spartacus*. • Anlässlich des Maifestes gibt uns **Tibor Vadasi** wertvolle Informationen über das Pfingstenkönigtum. Dieser Volksbrauch stammt vom Altertum und bedeutet die kurze Herrschaft einiger Ausgewählten (Sklaven, Diener, Bauer). Der Volksbrauch ist auch in unserer Heimat mehrere hundert Jahre alt. Sein männlich-militärischer Charakter wurde in unseren Tagen feminin. Der Brauch lebt unter heranwachsenden Mädchen als Kinderspiel weiter.

TANZWISSENSCHAFT

János Fügedis Serie endet mit der Bekanntmachung der zwei bedeutendsten Tanznotationssysteme des 20. Jahrhunderts: die Systeme von **Lábán** und von **Benesh**.

SCHRIFTSTELLERWINKEL

Unsere Rubrik veröffentlicht eine leichte Novelle von **Géza Csáth**. Der Autor war einer der hervorragenden Gestalten der ungarischen bürgerlichen Literatur im 20. Jahrhundert.

TANZ UND FERNSEHEN

Die Auswahl von **Rita Major** macht uns auf wertvolle Tanzfilme und Tanzserien aufmerksam. Es wird sich lohnen — wenigstens bei der Wiederholung dieser Filme — den Videoapparat einzuschalten — natürlich nur wenn Sie die Aufnahme bisher verpaßt haben.

KREUZWORTRÄTSEL

Es wird sich auch lohnen, das Kreuzworträtsel mit **Tarján Tamás** zusammen denkend auf zu lösen. Gelingt ihnen die Auflösung, werden Sie mit einem schönen Spruch von **Alice Madzsar**, einer bedeutenden Persönlichkeit der ungarischen Bewegungskunst reicher.

Levélváltás

Kedves Zsuzsa!

Cortland, 1993. április 23.

Ugye megengedi, hogy keresztnevéen szólítsam?

Mellékelten küldöm vallomásaimat a Vallomásokról. Ha úgy gondolja, hogy használható, úgy örömmel venném, ha közölnék. Kérem, használja szabadon szerkesztői jogait, ha editálni óhajtja. Kérem továbbá, hogy javítsa ki megrozsdásodott helyesírásomat és gépelési hibáimat.

Szó volt arról, hogy magamról is írok valamit. Ezt most egyelőre szeretném elhalasztani. Egyéni okaim vannak rá. Erről talán majd személyesen legközelebb többet.

Itt szeretnék gratulálni a Táncművészethez. Különösen a lap sokoldalúsága az, ami megragadott, és nem utolsó sorban a szerkesztésből tükröződő igaz szeretet a TÁNC iránt.

Kapcsolatunk továbbfolytatása reményében üdvözli

nagyon őszintén

Budapest, 1993. május 11.

Kedves Professzor úr!

Remélem, „legközelebb”, személyes találkozásunkkor nem ró meg majd azért, hogy levelét is közzétettem, s nemcsak kritikáját. „Vallomásait”, amelyek, mint olvashatja, minden változtatás nélkül jelentek meg. Már csak azért is, mert oly ritka manapság a jóindulattal s egyszersmind hozzáértéssel író értékelés a táncművészet háza táján.

Külön köszönöm, hogy a lapról sem feledkezett meg. Terjesztési gondjaink közepette mindig reményt ad, ha kiderül, hogy a TÁNCMŰVÉSZET a határokon, sőt az óceánon túlra is eljut.

Barátsággal üdvözli:

Kaán Zsuzsa

HIRDESSENEK ÖNÖK IS A TÁNCMŰVÉSZETBEN!

Egész oldal fekete-fehér 72 000,— Ft
3/4 oldal fekete-fehér 56 000,— Ft
1/2 oldal fekete-fehér 40 000,— Ft
1/3 oldal fekete-fehér 28 000,— Ft
1/4 oldal fekete-fehér 22 000,— Ft
1/8 oldal fekete-fehér 12 000,— Ft

Egész oldal színes 100 000,— Ft
3/4 oldal színes 76 000,— Ft
1/2 oldal színes 53 000,— Ft
1/3 oldal színes 37 000,— Ft
1/4 oldal színes 30 000,— Ft
1/8 oldal színes 16 000,— Ft

*Több hónapra, előre lekötött hirdetés esetén
kedvezményt adunk.*

A hirdetési tarifák a 25%-os ÁFÁ-t nem tartalmazzák.

A
folyóirat
támogatói:

a
**Művelődési
és Közoktatási
Minisztérium,**

a
**Fővárosi
Önkormányzat
Színházi Alapja**

és az
Inter-Európa Bank Rt.

A
TÁNCMŰVÉSZET
ALAPÍTVÁNY
1993. évi
fő támogatója:

a
KERESKEDELMI BANK Rt.

**K&H
BANK**

AHOL A PÉNZ DOLGOZNI KEZD

Known Budapest

best

MALEV Hungarian Airlines